

Επιστημονικόν Βήμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΓΘΥΝΕΤΑΙ

ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15_Α - ΑΘΗΝΑΙ

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36.547 — 21.316

ΕΤΟΣ Η' — ΤΕΥΧΟΣ 1ον—2ον

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ — ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1961

Τιμή τεύχους Δρχ. 5

Συνδρομή διὰ τὰ μέλη . . . » 50

ΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ

Ἀναμφισβήτητοι ἱστορικοὶ καὶ Ἐθνικοὶ λόγοι ὑπαγορεύουν τὴν λήψιν τῶν μέτρων ἐκείνων, ἅτινα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἀξιοποίησιν καὶ εἰς τὴν χώραν μας τοῦ θεσμοῦ τῶν Νηπιαγωγείων, διὰ νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν ἀπρέπειαν μιᾶς καταθλιπτικῆς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν ἀναποτρέπως δημιουργεῖ ἡ ξενικὴ προπαγάνδα εἰς διεθνή κλίμακα, ἐκμεταλλευσμένη ποικιλοτρόπως τὴν εἰς τὰς Βορείους, ἰδίᾳ, ἐπαρχίας τῆς χώρας μας ὑπάρχουσαν ξενοφωνίαν, μολονότι ἡ συνείδησις καὶ τὸ φρόνημα τῶν ἐν λόγῳ πληθυσμῶν εἶναι βαθύτατα Ἑλληνικά, ῥέει δὲ εἰς τὰς φλέβας τῶν γνήσιον τὸ Ἑλληνικὸν αἷμα. Εἶναι πλέον καιρὸς ὁ θεσμὸς οὗτος νὰ τύχῃ ἰδιαίτερας μερίμνης ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ὥστε ἡ ἀπαράδεκτος αὕτη κατάστασις, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν τὰ Νηπιαγωγεῖα μας, ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ Διδασκητῶν, προσωπικοῦ, προγράμματος κ.λ.π. νὰ ἐκλείψῃ παντελῶς. Ἐπὶ πλέον, εἰς τὴν λήψιν γενναίων μέτρων ὑπὲρ τῶν Νηπιαγωγείων συνηγοροῦν καὶ λόγοι καθαρῶς ἀγωγῆς.

Μέχρι τοῦδε τὸ βάρος τῆς βασικῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας μας ἔχει ἐπωμισθῇ τὸ Δημοτικὸν μας Σχολεῖον. Σήμερον παρίσταται ἀνάγκη, ὅπως δοθῇ ἰδιαίτερα σημασία εἰς τὴν ψυχοπνευματικὴν καὶ ἐν ταύτῳ σωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παιδιῶν τῆς προσχολικῆς ἡλικίας, κατὰ τὴν ὁποίαν τίθενται αἱ βάσεις τῆς διαπλάσεως τοῦ χαρακτῆρος τῶν καὶ δημιουργοῦνται τὰ θεμέλια διὰ τὴν περαιτέρω οἰκοδόμησιν. Εἰς τὰς προηγμένας χώρας, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ἀρκετὰς ἐκ τῶν ἐν ὑποανάπτυξιν

εὐρισκομένων, ἰδιαίτερον ἐκδηλοῦται τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ στοργὴ τῆς Πολιτείας καὶ ἀξιόλογοι καταβάλλονται φροντίδες διὰ τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν τῆς προσχολικῆς ταύτης βαθμίδος.

Εἰς τὴν χώραν μας, ἀτυχῶς, σημειοῦται σοβαρὰ καθυστέρησις, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν, ὅτι ὁ θεσμὸς οὗτος διανύει τὴν νηπιακὴν τοῦ ἡλικίαν. Ὁ λίαν ἀνεπαρκὴς ἀριθμὸς τῶν Νηπιαγωγείων μας, ἀνερχομένων ὡς γνωστὸν εἰς τὸ 1|10 τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Δημοτικῶν μας σχολείων, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ τοιοῦτος τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν, ἀνερχόμενος εἰς τὸ 1|20 μόλις τοῦ ἀντιστοίχου ἀριθμοῦ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν σχολείων μας, ἔτι δὲ καὶ ὁ λίαν πενιχρὸς ἐξοπλισμὸς τούτων εἰς στεγαστικούς χώρους καὶ μέσα παιδείσεως, ὁμιλοῦσιν εὐγλώττως περὶ τούτου.

Καὶ ταῦτα πάντα, ὅταν αἱ ἀπαιτήσεις τῆς σημερινῆς ζωῆς καθιστοῦν τὴν ἐργασίαν τῶν γυναικῶν ἔξω τῆς κατοικίας τῶν ἐπιβεβλημένην, εἰς σημεῖον ὥστε αἱ μητέρες καὶ ἰδίᾳ αἱ κατοικοῦσαι εἰς τὰς μεγαλουπόλεις νὰ ἀπομακρύνωνται τῶν τέκνων τῶν ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ οὕτω νὰ στεροῦνται ταῦτα καὶ τῆς μητρικῆς στοργῆς καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ ἐνὸς ἀνέτου καὶ χαροποῦ περιβάλλοντος διὰ τὰς κινήσεις καὶ παίγνιά των, ἐφ' ὅσον ὑποχρεοῦνται νὰ παραμένουν ἀπὸ πρωῒας μέχρι νυκτὸς περιορισμένα ἢ εἰς κατοικίας ἀνθυγιεινὰς ἢ εἰς πολυτελῆ μὲν μέγαρα ἀλλὰ ἀφορητῶς καταθλιπτικὰ διὰ τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν τῶν ἀνάπτυξιν.

Ἀναντιρρήτως, ἡ ἴδρυσις τῆς Σχολῆς Νη-

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝ ΤΩ ΧΡΟΝΩ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Τοῦ παιδαγωγοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν πραγματευθῆ περὶ τῆς σὺν τῷ χρόνῳ προσαρμογῆς τῶν ἐκάστοτε διδασκόμενων μαθημάτων πρὸς ἀγωγὴν τῶν ἀγωγίμων ἱτόμων εἰς τὰς ἐκάστοτε συνθήκας τῆς ζωῆς (δηλ. τὰς ἐκάστοτε κρατούσας κοσμοδιοθερίας, τὰς ἐκάστοτε προόδους τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας τῆς ζωῆς).

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἤσκειτο ἡ παιδευτικὴ ἐπίδρασις ἐνηλίκων ἐπὶ ἀνεξελέκτων ἀνηλίκων, ὡς ἐπίσης μεταξὺ ἐνηλίκων πρὸς ἀλλήλους εἰς μορφωτικὰς κοινότητας, ὡς ἡ Οἰκογένεια, ἡ Κοινωνία, τὸ Κράτος, διὰ κοινωνικῆς ἐπικοινωνίας, ὡς καὶ ἐμπορικῶν καὶ πολιτιστικῶν σχέσεων πρὸς ἀλλήλους ἀτόμων καὶ λαῶν.

Ἡ διδασκαλία ἐκάστου μαθήματος κατευθύνεται πρὸς τὸ ἄτομον, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν μετάδοσιν γνώσεων, ἵνα τὸ ἄτομον προωθηθῇ καὶ καταστῇ ἱκανὸν διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Ἀγωγή εἶναι γενικώτερον τι· αὕτη ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ὁλότητος ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῆς Κοινωνίας τοῦ Λαοῦ.

I

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἰδιαιτέρως παρ' Ἑλλήσι καὶ βραδύτερον παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, παρείχετο δύο εἰδῶν διδασκαλία :

α') Ἡ προπαρασκευάζουσα τὸ ἄτομον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν Κοινότητα, ὡς προπαρασκευὴ πολιτικῶν ρητόρων κ. ἄ. ὁ. παροχὴ τ. ἔ.

.....
παιγωγῶν Καλλιθέας, εἰς ἣν ἡ φοίτησις κατέστη διετής, ὡς καὶ ἡ πρόσφατος ἴδρυσις 100 Νηπιαγωγείων, ἀποτελοῦν ἀξιόλογον βῆμα πρὸς τὴν βελτίωσιν τῆς σημειουμένης ὡς ἄνω καταστάσεως καὶ ὑποδηλοῦν, ὅτι δὲν θὰ βραδύνη νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ πρὸς τὸν κρίσιμον τοῦτον τομέα ἰδιαίτερον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Πολιτείας. Ὡς μᾶς ἐπιτραπῇ ὅμως νὰ σημειώσωμεν, ὅτι βασικὴ προϋπόθεσις ἐπιτυχίας τῶν λαμβανομένων ὡς ἄνω μέτρων καὶ ὧσιν πρόκειται νὰ ληφθῶσιν εἰς τὸ μέλλον, εἶναι ὁ προγραμματισμός, ποὺ δὲν ὑπάρχει σήμερον. Τὰ Νηπιαγωγεῖα δὲν εἶναι Δημοτικὰ σχολεῖα καὶ δὲν νοοῦνται, συνεπῶς, προσηρτημένα εἰς αὐτά. Εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον ἡ ἀγωγή ἀ-

ἐλευθέρως ἀνθρωπιστικῆς μορφώσεως, κατὰ τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις.

β') Ἡ ἐξοπλίζουσα τοὺς διδασκομένους διὰ τὸν πρακτικὸν βίον, ἡ παρέχουσα ὠφελίμους γνώσεις (πραγματιστικὴ μόρφωσις).

Ὅπως καὶ σήμερον. Διότι, ὡς φαίνεται, ἡ διακρίσις αὕτη τῆς μορφώσεως ἐγκτείνεται εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς. Δι' ὃ καὶ μέχρι σήμερον ὑφίστανται δύο εἰδῶν παιδευτικὰ ἱδρύματα :

α') Τὰ ἀνθρωπιστικὰ καὶ β') τὰ πρακτικὰ-ὠφελιμιστικά, ἰδίᾳ ἐν τῇ Μέσῃ Ἐκπαιδεύσει.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐσυστηματοποιήθη αὕτη, ἡ τῶν διαφόρων κλάδων (μαθημάτων) παιδευτικὴ κατανομή, εἰς τὰς γνωστὰς μορφωτικὰς κατευθύνσεις, ὑπὸ τὰς ὀνομασίας :

α') Trivium (Γραμματικὴ, Ρητορικὴ, Διαλεκτικὴ).

β') Quatrivium (Ἀριθμητικὴ, Γεωμετρία, Ἀστρονομία) (μετὰ Γεωγραφίας, Γεωλογίας) Μουσικὴ (Ρυθμικὴ - Γυμναστικὴ).

Ταῦτα φέρονται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν : «Septem artes liberales».

II

Μεταβολαὶ - Προσδῆκαι μαθημάτων εἰς μεταγενεστέρους χρόνους

Κατ' αὐτοὺς προσετέθησαν καὶ νέα μαθήματα, μὴ διδασκόμενα πρότερον συστηματικῶς :

.....
σκεῖται διὰ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ αἰθούσῃ Εἰς τὰ Νηπιαγωγεῖα ἡ ἀγωγή παρέχεται διὰ τῶν παιγνίων καὶ τῶν ἄλλων συναφῶν ἀπασχολήσεων, ποὺ δὲν γίνονται εἰς τὴν αἵθουσαν ἀλλὰ εἰς χώρους εὐρεῖς καὶ διαφορετικῶς ἐξοπλισμένους. Ἀπαιτεῖται, λοιπόν, πρόγραμμα. Ἐχομεν τὴν πληροφορίαν ὅτι ἐκπονεῖται τοιοῦτον ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου μας καὶ ὅτι πρόκειται τοῦτο κατ' αὐτὰς νὰ τεθῇ ὑπ' ὄψιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ μας. Εὐχόμεθα νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ταχύτερον, διὰ νὰ ἴδωμεν τὸν θεσμόν τοῦτον καταλαμβάνοντα τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν σπουδαιότητά του θέσιν εἰς τὴν χώραν μας.

Η ΛΙΟΙΚΗΣΙΣ

α') **Θρησκευτικά.** Ταῦτα καὶ εἰς τὸν Μεσαίωνα ἀκόμη δὲν ἦσαν ἀντικείμενον διδασκαλίας. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι κατὰ τὸν Μεσαίωνα τὸ σχολεῖον ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐρρύθμιζεν εἰς τὴν Δύσιν κατὰ βούλησιν τὰ τῆς λειτουργίας του. Μόνον ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως κατέστησαν ταῦτα θέμα διδασκαλίας. Ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος διὰ πρώτην φοράν γίνεται συνειδητὸν εἰς τὸ σχολεῖον, ὅτι ἐν μάθημα, τὸ ὅποιον ἐκπροσωπεῖ οὐσιώδεις δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ περιλαμβάνεται εἰς τὸ πρόγραμμα μαθημάτων τοῦ σχολείου.

β') **Ἐπέκτασις τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων κειμένων.** Τοῦτο συνέβη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁπότε ἐάν τις δὲν ἦτο κύριος, γραπτῶς καὶ προφορικῶς, τῆς **Λατινικῆς γλώσσης** δὲν ἐθεωρεῖτο λόγιος ἄνθρωπος. Κυρίως κατὰ τὸν Μεσαίωνα προϋτιμᾶτο ὁ συγγραφεὺς **Κικέρων**. Διότι ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος καὶ ἄλλοι πατέρες τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρονται πρὸ πάντων εἰς αὐτόν. Ἐκ τῶν ποιητῶν προϋτιμᾶτο ὁ **Βιργίλιος**· πρῶτον διότι οὗτος ἱκανοποιεῖ τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα τῶν Ρωμαίων· δεύτερον διότι εἰς αὐτὸν ἀπεκάλυπτον χριστιανικὴν ἀπόχρωσιν τοῦ θ' ὅπερ ὑπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης δὲν γίνεται δεκτόν.

Τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά δὲν ἐδιδάσκοντο πρότερον ἐν τοῖς σχολείοις. Ὁ Μελάγχθων ἀπήτησεν ἵνα ἀρχαῖα Ἑλληνικά καὶ Ἑβραϊκά διδάσκωνται μόνον εἰς τὰ Πανεπιστήμια.

Τὸ πρῶτον κατὰ τὸ τέλος τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος εἰσάγεται εἰς τὰ γυμνάσια ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν. Τοῦτο ἐξηγητέον ἐκ τῶν ἐπομένων :

Ὅταν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ διαφωτισμοῦ τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα τῶν λαῶν ἐξηγέρθη καὶ ἠυξήθη, εἰς πάσας τὰς χώρας ἐξήτουν οἱ ἰθύνοντες δημόσιοι ἄνδρες ὑποδείγματα διὰ τὴν ἐθνικὴν **Γραμματείαν** εἰς πάντα τὰ πεδία (**Τέχνην, Λογοτεχνίαν, Φιλοσοφίαν, Ποίησιν** κ.λ.π.). Τότε εὑρέθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὡς πληρέστερος καὶ ἀξιολογώτερος ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ καὶ Γαλλικοῦ, κυριαρχούντων εἰς τὰς Αὐλὰς καὶ τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν καὶ προετιμήθη δι' εἰσαγωγὴν καὶ μελέτην εἰς τὰ γυμνάσια ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Ρωμαϊκοῦ καὶ Γαλλικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν συνεχείᾳ ἐστράφησαν πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Γνωστοί οἱ πρὸς τοῦτο ἀγῶνες τοῦ περιφήμου Lessing, ὅστις εἶχε στραφῇ κατὰ τοῦ Γαλλικοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὴν Αὐλὴν καὶ τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. Κατ' αὐτόν, ἵνα ἀποφασίσωμεν ὀρθῶς, ἂν ὁ Κορνήλιος, ὁ Ρακίνας ἢ ὁ Σαίξπηρ (τὸν ὅποιον αὐτὸς ἀπεκάλυψε καὶ

προυτίμα) ἦτο ὁ μεγαλύτερος, θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς κρίνωμεν σύμφωνα μὲ τὰ μέτρα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἥς ὡς κανόνα ἐξελάμβανεν οὗτος τὸν Οἰδίποδα Τύραννον τοῦ Σοφοκλέους καὶ μετ' αὐτὸν τὴν Ἀντιγόνην.

Ἐπηκολούθησεν ὁ Winkelman, ὅστις κατέδειξε τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχαίας Τέχνης καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἑρδερ (Herder), ὁ μέγας φιλόλογος καὶ παιδαγωγός. Τώρα πλέον τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά εἶναι εἰς τὸ προσκλήνιον.

Καὶ πρότερον θεβαίως οἱ ἀνθρωπισταὶ (die humanisten) ἐτόνιζον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, πλὴν ὅμως κατεῖχε τὴν πρώτην γραμμὴν ἡ Λατινικὴ μόρφωσις. Ἐν προκειμένῳ εἶναι λίαν χαρακτηριστικοὶ οἱ λόγοι τοῦ μεγάλου Γκαίτε πρὸς τὸν Ἑρδερ, ὅταν ἐπεσκέφθη τοῦτον κατὰ τὴν διδασκαλίαν του καὶ εὔρε τοῦτον διδάσκοντα τὰς «μεταμορφώσεις τοῦ Ὀιδίου» : «Ἡμπορεῖς νὰ ἀσυνεχῶς πολυτίμον χρόνον δι' ἐν τόσον ὀλίγον πρωτότυπον ἔργον, ὡς αἱ μεταμορφώσεις τοῦ Ὀιδίου ;» τῷ εἶπε. «Πᾶσα γνησία ποίησις εἶναι λαϊκὴ ποίησις» (περίφημος ρῆσις) «καὶ τοιαύτη εἶναι μόνον ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ ποίησις» προσέθηκε.

Αἱ ὡς ἄνω πεποιθήσεις τῶν μνημονευθέντων ἐξώθησαν φιλόλογους καὶ παιδαγωγούς περιωπῆς, οἵτινες ἀπήτησαν νὰ μὴ γίνεται ἐναρξὶς διδασκαλίας ἀρχαίων γλωσσῶν ἀπὸ τῶν Λατινικῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν (ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων).

III

Νεωτέρα ἐποχή. Αἱ κατ' αὐτὴν μεταβολαὶ ἐν τῷ προγράμματι τῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων

Ἀπὸ τῆς συνειδητοποιήσεως καὶ τῆς ἐξάψεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν διαφόρων λαῶν, πρρετηρήθη ἡ τάσις τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως συγχρόνων πεπολιτισμένων λαῶν, καὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς διδασκαλίας ὡς ἰδιαιτέρων μαθημάτων : τῆς ἐθνικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας, ιστορίας, τέχνης, γεωγραφίας καὶ φιλοσοφίας.

Ἡ δημιουργηθεῖσα εἰς τὰς πεπολιτισμένους τῆς Δύσεως χώρας μεταβολὴ καὶ ἐξέλιξις εἶναι ἡ ἐπομένη : Ὅχι πλέον τὰ Λατινικά καὶ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἀλλὰ τὰ μαθήματα τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ. Παρὰ ταῦτα εἰς τὰ κλασσικὰ γυμνάσια τῶν χωρῶν αὐτῶν ἡ θέσις τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ἐξακολουθεῖ νὰ κυριαρχῇ, μειωθεῖσα ἢ καὶ ἐξαλειφθεῖσα εἰς δημιουργηθέντα

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝ ΤΩ ΧΡΟΝΩ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Τοῦ παιδαγωγοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν πραγματευθῆ περὶ τῆς σὺν τῷ χρόνῳ προσαρμογῆς τῶν ἐκάστοτε διδασκτέων μαθημάτων πρὸς ἀγωγὴν τῶν ἀγωγίμων ἀτόμων εἰς τὰς ἐκάστοτε συνθήκας τῆς ζωῆς (δηλ. τὰς ἐκάστοτε κρατούσας κοσμοδιοθεωρίας, τὰς ἐκάστοτε προόδους τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας τῆς ζωῆς).

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἤσκειτο ἡ παιδευτικὴ ἐπίδρασις ἐνηλίκων ἐπὶ ἀνεξελίκτων ἀνηλίκων, ὡς ἐπίσης μεταξὺ ἐνηλίκων πρὸς ἀλλήλους εἰς μορφωτικὰς κοινότητας, ὡς ἡ Οἰκογένεια, ἡ Κοινωνία, τὸ Κράτος, διὰ κοινωνικῆς ἐπικοινωνίας, ὡς καὶ ἐμπορικῶν καὶ πολιτιστικῶν σχέσεων πρὸς ἀλλήλους ἀτόμων καὶ λαῶν.

Ἡ διδασκαλία ἐκάστου μαθήματος κατευθύνεται πρὸς τὸ ἄτομον, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν μετάδοσιν γνώσεων, ἵνα τὸ ἄτομον προωθηθῇ καὶ καταστῇ ἱκανὸν διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Ἀγωγή εἶναι γενικώτερον τι αὕτη ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ὁλότητος ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῆς Κοινωνίας τοῦ Λαοῦ.

I

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἰδιαίτερος παρ' Ἑλλῆσι καὶ θραδύτερον παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, παρείχετο δύο εἰδῶν διδασκαλία :

α') Ἡ προπαρασκευάζουσα τὸ ἄτομον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν Κοινότητα, ὡς προπαρασκευὴ πολιτικῶν ρητόρων κ. ἄ. ὁ. παροχὴ τ. ἔ.

πιαγωγῶν Καλλιθέας, εἰς ἣν ἡ φοίτησις κατέστη διαιτηγία, ὡς καὶ ἡ πρόσφατος ἵδρυσις 100 Νηπιαγωγείων, ἀποτελοῦν ἀξιόλογον βῆμα πρὸς τὴν βελτίωσιν τῆς σημειουμένης ὡς ἄνω καταστάσεως καὶ ὑποδηλοῦν, ὅτι δὲν θὰ θραδύνῃ νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ πρὸς τὸν κρίσιμον τοῦτον τομέα ἰδιαίτερον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Πολιτείας. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ ὁμως νὰ σημειώσωμεν, ὅτι βασικὴ προϋπόθεσις ἐπιτυχίας τῶν λαμβανομένων ὡς ἄνω μέτρων καὶ ὧσιν πρόκειται νὰ ληφθῶσιν εἰς τὸ μέλλον, εἶναι ὁ προγραμματισμός, ποὺ δὲν ὑπάρχει σήμερον. Τὰ Νηπιαγωγεῖα δὲν εἶναι Δημοτικὰ σχολεῖα καὶ δὲν νοοῦνται, συνεπῶς, προσηρτημένα εἰς αὐτά. Εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον ἡ ἀγωγή ἀ-

ἐλευθέρως ἀνθρωπιστικῆς μορφώσεως, κατὰ τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις.

β') Ἡ ἐξοπλίζουσα τοὺς διδασκόμενους διὰ τὸν πρακτικὸν βίον, ἡ παρέχουσα ὠφελίμους γνώσεις (πραγματιστικὴ μόρφωσις).

Ὅπως καὶ σήμερον. Διότι, ὡς φαίνεται, ἡ διάκρισις αὕτη τῆς μορφώσεως ἐγκτεται εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς. Δι' ὃ καὶ μέχρι σήμερον ὑφίστανται δύο εἰδῶν παιδευτικὰ ἱδρύματα :

α') Τὰ ἀνθρωπιστικὰ καὶ β') τὰ πρακτικὰ-ὠφελιμιστικά, ἰδίᾳ ἐν τῇ Μέσῃ Ἐκπαιδεύσει.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐσυστηματοποιήθη αὕτη, ἡ τῶν διαφορῶν κλάδων (μαθημάτων) παιδευτικὴ κατανομή, εἰς τὰς γνωστὰς μορφωτικὰς κατευθύνσεις, ὑπὸ τὰς ὀνομασίας :

α') Trivium (Γραμματικὴ, Ρητορικὴ, Διαλεκτικὴ).

β') Quatrivium (Ἀριθμητικὴ, Γεωμετρία, Ἀστρονομία) (μετὰ Γεωγραφίας, Γεωλογίας) Μουσικὴ (Ρυθμικὴ - Γυμναστικὴ).

Ταῦτα φέρονται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν : «Septem artes liberales».

II

Μεταβολαὶ - Προσδῆκαι μαθημάτων

εἰς μεταγενεστέρους χρόνους

Κατ' αὐτοὺς προσετέθησαν καὶ νέα μαθήματα, μὴ διδασκόμενα πρότερον συστηματικῶς :

σκεῖται διὰ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ αἰθούσῃ. Εἰς τὰ Νηπιαγωγεῖα ἡ ἀγωγή παρέχεται διὰ τῶν παιγνίων καὶ τῶν ἄλλων συναφῶν ἀσχολήσεων, ποὺ δὲν γίνονται εἰς τὴν αἴθουσαν ἀλλὰ εἰς χώρους εὐρεῖς καὶ διαφορετικῶς ἐξοπλισμένους. Ἀπαιτεῖται, λοιπόν, πρόγραμμα. Ἐχομεν τὴν πληροφορίαν ὅτι ἐκπονεῖται τοιοῦτον ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου μας καὶ ὅτι πρόκειται τοῦτο κατ' αὐτὰς νὰ τεθῇ ὑπ' ὄψιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ μας. Εὐχόμεθα νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ταχύτερον, διὰ νὰ ἴδωμεν τὸν θεσμόν τοῦτον καταλαμβάνοντα τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν σπουδαιότητά του θέσιν εἰς τὴν χώραν μας.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

α') **Θρησκευτικά.** Ταῦτα καὶ εἰς τὸν Μεσαίωνα ἀκόμη δὲν ἦσαν ἀντικείμενον διδασκαλίας. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι κατὰ τὸν Μεσαίωνα τὸ σχολεῖον ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐρρῦθμιζεν εἰς τὴν Δύσιν κατὰ δούλησιν τὰ τῆς λειτουργίας του. Μόνον ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως κατέστησαν ταῦτα θέμα διδασκαλίας. Ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος διὰ πρώτην φοράν γίνεται συνειδητὸν εἰς τὸ σχολεῖον, ὅτι ἐν μάθημα, τὸ ὁποῖον ἐκπροσωπεῖ οὐσιώδεις δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ περιλαμβάνεται εἰς τὸ πρόγραμμα μαθημάτων τοῦ σχολείου.

β') **Ἐπέκτασις τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων κειμένων.** Τοῦτο συνέβη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁπότε ἐάν τις δὲν ἦτο κύριος, γραπτῶς καὶ προφορικῶς, τῆς **Λατινικῆς γλώσσης** δὲν ἐθεωρεῖτο λόγιος ἄνθρωπος. Κυρίως κατὰ τὸν Μεσαίωνα προϋτιμᾶτο ὁ συγγραφεὺς **Κικέρων**. Διότι ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος καὶ ἄλλοι πατέρες τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρονται πρὸ πάντων εἰς αὐτόν. Ἐκ τῶν ποιητῶν προϋτιμᾶτο ὁ **Βιργίλιος**· πρῶτον διότι οὗτος ἱκανοποιεῖ τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα τῶν Ρωμαίων· δεύτερον διότι εἰς αὐτὸν ἀπεκάλυπτον χριστιανικὴν ἀπόχρωσιν τοῦ θ' ὅπερ ὑπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης δὲν γίνεται δεκτόν.

Τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά δὲν ἐδιδάσκοντο πρότερον ἐν τοῖς σχολείοις. Ὁ Μελάγχθων ἀπήτησεν ἵνα ἀρχαῖα Ἑλληνικά καὶ Ἑβραϊκά διδάσκωνται μόνον εἰς τὰ Πανεπιστήμια.

Τὸ πρῶτον κατὰ τὸ τέλος τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος εἰσάγεται εἰς τὰ γυμνάσια ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν. Τοῦτο ἐξηγητέον ἐκ τῶν ἐπομένων :

Ὅταν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ διαφωτισμοῦ τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα τῶν λαῶν ἐξηγέρθη καὶ ἠδξήθη, εἰς πάσας τὰς χώρας ἐξήτουν οἱ ἰθὺγοντες δημόσιοι ἄνδρες ὑποδείγματα διὰ τὴν ἐθνικὴν **Γραμματεῖαν** εἰς πάντα τὰ πεδία (**Τέχνην, Λογοτεχνίαν, Φιλοσοφίαν, Ποίησιν** κ.λ.π.). Τότε εὗρέθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὡς πληρέστερος καὶ ἀξιολογώτερος ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ καὶ Γαλλικοῦ, κυριαρχούντων εἰς τὰς Αὐλὰς καὶ τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν καὶ προετιμήθη δι' εἰσαγωγὴν καὶ μελέτην εἰς τὰ γυμνάσια ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Ρωμαϊκοῦ καὶ Γαλλικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν συνεχείᾳ ἐστράφησαν πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Γνωστοὶ οἱ πρὸς τοῦτο ἀγῶνες τοῦ περιφήμου Lessing, ὅστις εἶχε στραφῇ κατὰ τοῦ Γαλλικοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὴν Αὐλὴν καὶ τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. Κατ' αὐτόν, ἵνα ἀποφασίσωμεν ὀρθῶς, ἂν ὁ Κορνῆλιος, ὁ Ρακίνας ἢ ὁ Σαίξπηρ (τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἀπεκάλυψε καὶ

προϋτίμα) ἦτο ὁ μεγαλύτερος, θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς κρίνωμεν σύμφωνα μὲ τὰ μέτρα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἥς ὡς κανόνα ἐξελάβανεν οὗτος τὸν **Οἰδίποδα Τύραννον** τοῦ **Σοφοκλέους** καὶ μετ' αὐτὸν τὴν **Ἀντιγόνην**.

Ἐπηκολούθησεν ὁ Winkelman, ὅστις κατέδειξε τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχαίας Τέχνης καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἑρδερὸς (Herder), ὁ μέγας φιλόλογος καὶ παιδαγωγός. Τώρα πλέον τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά εἶναι εἰς τὸ προσκῆνιον.

Καὶ πρότερον θεβζίως οἱ ἀνθρωπισταὶ (die humanisten) ἐτόνιζον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, πλὴν ὁμως κατεῖχε τὴν πρώτην γραμμὴν ἡ Λατινικὴ μόρφωσις. Ἐν προκειμένῳ εἶναι λίαν χαρακτηριστικοὶ οἱ λόγοι τοῦ μεγάλου Γκαίτε πρὸς τὸν Ἑρδερὸν, ὅταν ἐπεσκέφθη τοῦτον κατὰ τὴν διδασκαλίαν του καὶ εὔρε τοῦτον διδάσκοντα τὰς «μεταμορφώσεις τοῦ Ὀιδίου» : «Ἐμπορεῖς νὰ ἀσωτεύης πολύτιμον χρόνον δι' ἐν τόσον ὀλίγον πρωτότυπον ἔργον, ὡς αἱ μεταμορφώσεις τοῦ Ὀιδίου ;» τῷ εἶπε. «Πᾶσα γνησία ποίησις εἶναι λαϊκὴ ποίησις» (περίφημος ρῆσις) «καὶ τοιαύτη εἶναι μόνον ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ ποίησις» προσέθηκε.

Αἱ ὡς ἄνω πεποιθήσεις τῶν μνημονευθέντων ἐξώθησαν φιλόλογους καὶ παιδαγωγούς περιωπῆς, οἵτινες ἀπήτησαν νὰ μὴ γίνεται ἐναρξὺς διδασκαλία ἀρχαίων γλωσσῶν ἀπὸ τῶν Λατινικῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν (ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων).

III

Νεωτέρα ἐποχή. Αἱ κατ' αὐτὴν μεταβολαὶ ἐν τῷ προγράμματι τῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων

Ἀπὸ τῆς συνειδητοποιήσεως καὶ τῆς ἐξάψεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν διαφόρων λαῶν, παρατηρήθη ἡ τάσις τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως συγχρόνων πεπολιτισμένων λαῶν, καὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς διδασκαλίας ὡς ἰδιαιτέρων μαθημάτων : τῆς ἐθνικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας, ἱστορίας, τέχνης, γεωγραφίας καὶ φιλοσοφίας.

Ἡ δημιουργηθεῖσα εἰς τὰς πεπολιτισμένους τῆς Δύσεως χώρας μεταβολὴ καὶ ἐξέλιξις εἶναι ἡ ἐπομένη : **Ὅχι πλέον τὰ Λατινικά καὶ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά** εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἀλλὰ τὰ μαθήματα τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ. Παρὰ ταῦτα εἰς τὰ κλασσικὰ γυμνάσια τῶν χωρῶν αὐτῶν ἡ θέσις τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ἐξακολουθεῖ νὰ κυριαρχῇ, μειωθείσα ἢ καὶ ἐξαλειφθεῖσα εἰς δημιουργηθέντα

ἐτέρων τύπων σχολεία τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως (ὡς τὸ πρακτικὸν καὶ νεογλωσσικὸν γυμνάσιον.)

Εὐνόητον, ὅτι παρ' ἡμῖν, εὐτυχῶς καὶ κατὰ σύμπτωσιν ἐξαιρετικὴν καὶ εὐτυχῇ, δὲν ἐμφανίζεται ἡ παρατηρουμένη εἰς τὰς ξένας πεπολιτισμένας χώρας διαφορὰ μεταξύ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ (ὄντος ξένου πολιτισμοῦ) καὶ τοῦ οἰκείου ἔθνικοῦ πολιτισμοῦ. Καθ' ὅσον παρ' ἡμῖν ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι ὁ προγονικὸς ἔθνικὸς πολιτισμὸς. Ἐπομένως τὸ ἡμέτερον κλασσικὸν γυμνάσιον εἶναι ὄντως ἔθνικὸν ἀνώτερον παιδευτικὸν ἴδρυμα, ἄξιον τοῦ τίτλου «ἔθνικὸν γυμνάσιον», ἐὰν ἢ εἰς θέσιν νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς τροφίμους του ζωντανὰ στοιχεῖα τοῦ ἔθνικοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς μέχρι τῆς συγχρόνου.

IV

Σύγχρονος ἐποχή. Τεχνικὴ Ἑκπαίδευσις Ἑπαγγελματικαὶ Σχολαί.

Ὡς ἤδη ἐλέχθη ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἐντεθεὶν περιελήφθησαν εἰς τὰ προγράμματα μαθημάτων τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ μαθήματα τοῦ ἔθνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐκ τῆς ἔθνικῆς γλώσσης, γραμματικῆς αὐτῆς, ἔθνικῆς λογοτεχνίας, ἱστορίας, γεωγραφίας, τέχνης, φιλοσοφίας καὶ ἀγωγῆς τοῦ πολίτου.

Ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20ου αἰῶνος καταπληκτικῆς προόδου τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, Μαθηματικῶν καὶ Χημείας, προβάλλεται πανταχόθεν ἡ ἀπαίτησις, ὅπως ἐπεκταθῇ καὶ συγχρονισθῇ τὸ περιεχόμενον τῶν διδασκομένων ὡς ἀνω μαθημάτων, ὅπερ, φρονούμεν, ὅτι δὲν ἐπετεύχθη εἰσέτι παρ' ἡμῖν.

Ἀπὸ τοῦ 6'. παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς συνεχείας αὐτοῦ, τοῦ ψυχροῦ πολέμου, ὁ ἀγὼν πρὸς τὸ ζῆν κατέστη τραχύτερος, τοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἔθνων βιομηχανικοῦ συναγωνισμοῦ ἐκτεινομένου, πρῶτον ἐκ τῆς ὁσμῆρας ἐπιτεινομένης τεχνικῆς μηχανικῆς προόδου καὶ δεύτερον τῶν καταπληκτικῶν ἐξελίξεων καὶ ἀνακαλύψεων ἐν ταῖς Φυσικαῖς Ἐπιστήμαις. Ὅπως ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὸν ἀδυσώπητον καὶ συνεχιζόμενον ἀνταγωνισμόν αὐτὸν καὶ ἐξασφαλίσωσι τὴν οἰκονομικὴν εὐεξίαν των οἱ προηγμένοι ἐν τῇ πολιτικῇ λαοὶ ἐστράφησαν πρὸς τὴν Παιδείαν, διὰ τῆς ἰδρύσεως συγχρονισμένων ἐπαγγελματικῶν σχολῶν καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν προμηθείας μορφωμένων καὶ εἰδικευμένων ἐργατῶν, ἱκανῶν δι' ἐπιτυχῇ χρησιμοποίησιν τῶν συγχρόνων πολυπλόκων μηχανῶν, πρὸς ἐπίτευξιν εὐθηνότερων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, δι' ἐπικράτησιν ἐν τῇ διεθνείᾳ συναγωνισμῷ.

Τοιαῦτα σχολαί, ὁλοῦν βελτιούμενα: ἰδρύονται

πολυπληθεῖς εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἢ ὑπὸ βιομηχανοποίησιν χώρας, πρωτοπόρου ἀνταρχειθείσης τῆς Αὐτοκτῆς Γερμανίας, ἥτις, παρὰ τὴν συντριβὴν τῆς ἐκ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ἀπέβη ἐντὸς ἐλαχίστων ἐτῶν τὸ πρῶτον βιομηχανικὸν καὶ οἰκονομικῶς ἀκμαῖον Κράτος τῆς Εὐρώπης.

Ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ 6'. παγκοσμίου πολέμου καὶ τοῦ ἐν συνεχείᾳ συμμοριτοπολέμου, ἤρξατο ἡ στροφὴ τοῦ κρατικοῦ διαφέροντος πρὸς τὴν ἔθνικὴν βιομηχανίαν, ὡς τὴν ἐλπίδα πρὸς βελτίωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἐκ τῶν πολέμων καταταλαιπωρηθέντος Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ ἀνυπολογίστους ὑποστάτους καταστροφάς. Μὲ τὴν καταπληκτικὴν δὲ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἀνάπτυξιν τῆς Τεχνικῆς καὶ τῆς Μηχανικῆς ἡ προώθησις τῆς βιομηχανίας παριστᾷ ζωτικὴν ἀνάγκην διὰ κάθε λαόν, ὅστις ἐνδιαφέρεται νὰ μὴ ὑπολειφθῇ ἐν τῇ οἰκονομικῇ συναγωνισμῷ πρὸς τοὺς βιομηχανικῶς προσηγμένους λαοὺς καὶ μὴ γίνῃ ἐξάρτημα αὐτῶν, χάνων τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου, τ. ἔ. τὴν ἐλευθερίαν.

Μὲ τὰς ἐπιγενομένας δὲ παγκοσμίως μεταβολὰς εἰς τὸν τρόπον ζωῆς καὶ ἐργασίας τῶν λαῶν, κατενόηθη ὅτι πρὸς ἐπιτυχῇ ἐκβιομηχανίαν χώρας τινός, ὅρος ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ προσαρμογὴ τῆς Παιδείας πρὸς τὰς προόδους τῆς Τεχνικῆς καὶ τὰς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, ὁὕτως, ἐκτὸς τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ἀνωτάτων τεχνικῶν Σχολῶν τ.ἔ. τῶν Πολυτεχνείων, ἰδρύθησαν καὶ συνεχῶς ἰδρύονται παντὸς εἶδους τεχνικαὶ - ἐπαγγελματικαὶ σχολαί π. χ. 1ον) Κατώτεραι τεχνικαὶ σχολαί, τριτάξια ἕως τετρατάξια, ἐρείδόμενα ἐπὶ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, οὗτινος αἱ τελευταῖαι τάξεις προπαρασκευάζουν διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν. 2) Εἰδικαὶ τεχνικαὶ σχολαὶ μαθητευομένων, ὄντων ἀποφοίτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἐν αὐταῖς γίνεται μᾶλλον ἡ θεωρητικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τὸ ὠρισμένον τεχνικὸν ἐπάγγελμα, δι' ὅπερ μαθητεύουν, τῆς πρακτικῆς ἀσκήσεως τελουμένης εἰς τὸ ἐργοστάσιον μερίμνη τοῦ ἐργοστασιάρχου ἢ τῆς ὁμάδος ἐργοστασιάρχων. 3) Κατώτεραι γεωργικαὶ σχολαί, 4) Μέσαι γεωργικαί, 5) Ἀνώταται γεωργικαὶ σχολαί. Ὅμοιαι κατώτεραι - μέσαι - ἀνώταται οἰκοκυρικαὶ σχολαί.

Αἱ μέσαι τεχνικαὶ σχολαὶ ἐρείδονται ἐπὶ τῶν κατωτέρων τεχνικῶν σχολῶν ἢ ἐπὶ τριῶν κατωτέρων τάξεων τῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως. Αἱ ἐν λόγῳ τεχνικαὶ σχολαί, ὡς καὶ αἱ παντοῖαι ἐπαγγελματικαί, εἶναι ἐφωδιασμένα μετὰ τὰ ἀπαραίτητα μηχανήματα. Ἡ πλήρης δὲ μὴ τεχνικὴ διδασκαλία καὶ ἀσκήσις τῶν τροφίμων συντελεῖται παραλλήλως ἢ καὶ μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τῶν τεχνικῶν - ἐπαγ-

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΣ ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Τοῦ κ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΕΧΡΗ, Παιδαγωγοῦ

Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἓνα στοχαστικὸ ζήσιμο. Ἐὰν ἡ ἀλληλεπίδραση τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ περιβάλλον εἶναι στοχαστικὴ, εἴτε στίς περιστάσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, εἴτε στίς ἐνέργειες ποὺ ὀδηγοῦν στίς τέχνες καὶ ἐπιστήμες, τότε ἔχομε ἓνα στοιχειῶδες σύστημα ἀξιών. Ἡ φιλοσοφία ταυτίζεται μὲ τὴν ζωὴν, μὲ τὴν τέχνην, ἐπιστήμην, θρησκείαν κ.λ.π., διότι ὅλα αὐτὰ διαχέονται ἀπὸ ἓνα σύστημα ἀξιών.

Ποῖες ὁμῶς οἱ χαρακτηριστικὲς διαφορὲς μεταξὺ τῶν ἀτόμων τὰ ὅποια ζοῦν μιὰ στοχαστικὴ ζωὴ καὶ τῶν ἀτόμων τὰ ὅποια ζοῦν μιὰν ἀστόχαστην; Ποῖες διαφορὲς ὑπάρχουν μεταξὺ τέχνης, ἐπιστήμης κ.λ.π. ὅταν εἶναι ἀφελεῖς καὶ ἀστόχαστες καὶ τῶν ἰδίων ἐπιδιώξεων ὅταν κατευθύνωνται ἀπὸ τὸν στοχασμό;

Ἐνα ἄτομο ποὺ στοχάζεται ἀποκτᾷ συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἐν σχέσει μὲ τὸ περιβάλλον στὸ ὅποιον ζῇ. Ἐπιθυμεῖ ἐπιμόνως νὰ γίνῃ ἓνα μέλος τῆς κοινωνικῆς ομάδος τοῦ. Ἐπιθυμεῖ τὴν κοινωνικὴν ἐπιδόκιμασίαν καὶ ὑποστήριξιν. Ἡ ἠθικὴ, πολιτικὴ, οἰκονομικὴ, ἐπιστημονικὴ, λογοτεχνικὴ καὶ θρησκευτικὴ πλευρὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὡς ἀτόμου—προσωπικότητος—εἶναι κατὰ μέγα μέρος ὅλες ἐπεκτάσεις καὶ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἀλληλεπιδράσεως μὲ

τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον. Σχεδὸν ὅλες οἱ ἀρετὲς θεωρούμενες θαυμαστὲς σ' ἓνα πρόσωπο: θάρρος, τιμιότης, ἀκεραιότης, συνεργασία, εἶναι κοινωνικὲς ἐπιτυχίες.

Ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς κάνει τὸν ἄνθρωπο πρὸς στοχαστικόν. Ἀντιθέτως ἡ ἑλλειψὴ τοῦ μᾶς δίνει πρόσωπα ποὺ δὲν βλέπουν μακρὰ, πρόσωπα ποὺ ἀντιδρῶν στοὺς παρόντες ἐρεθισμοὺς μὲ αὐτοματισμό, χωρὶς καμμία πρόοπτικὴ μέλλοντος. Χωρὶς στοχασμὸ δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιτύχωμε τὰ δειρὰ μᾶς, διότι διαλύονται μὲ τὴν ἀφύπνισή μᾶς. Ὅταν ὁμῶς συγκεντρώσωμε τίς δυνάμεις τοῦ στοχασμοῦ μᾶς σ' αὐτὰ, ἀναλύοντας, συνθέτοντας, συσχετίζοντας τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο καὶ πρὸς τὸν ἑαυτό μᾶς ὡς κέντρο, τίποτα δὲν μᾶς ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ τὰ πραγματοποιήσωμε.

Ἄς ἐξετάσωμε τί γίνεται ὅταν διαβάζωμε. Κουραζόμεσθε ἢ δὲν ἐνδιαφερόμαστε στὸ τί διαβάζομε. Τὰ μάτια μᾶς κάνουν τίς κατάλληλες προσαρμογὰς, τὰ χέρια μᾶς γυρίζουν τίς σελίδες, ἀλλὰ τὸ μυαλό μᾶς δὲν καταγράφει καμμία ἐντύπωση. Ὅταν ἀφίνωμε τὴν ἐφημερίδα, αὐτὸ ποὺ λέμε εἶναι «Δὲν ὑπάρχει τίποτα σήμερον». Ἐπίσης δὲν σκεπτόμαστε πάνω στὸ περιεχόμενον ἐνὸς κλασσικοῦ φιλοσοφικοῦ

γεωμετρικῶν σχολῶν εἰς τὰ ἀρτίως ἐξωπλισμένα ἔργαστάσια, ὅπου θὰ προσληφθῶσιν πρὸς ἐργασίαν.

Παρ' ἡμῖν ἤρξατο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ στροφή πρὸς τὴν τεχνικὴν-ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν. Ὑπάρχουν ὁμῶς δύο σοβαρὰ ἐμπόδια διὰ τὴν ταχεῖαν ἐξέλιξιν καὶ προκοπὴν τῆς:

α'.) Ἡ ἑλλειψὴ τοῦ ἀπαραιτήτου διδακτικοῦ προσωπικοῦ, ὅπερ πρέπει τὸ ταχύτερον νὰ καταρτισθῇ ἐπαρκῶς διὰ τῶν ἐνδείκνυμένων σπουδῶν καὶ τεχνικῶν ἀσχήσεων.

β'.) Ἡ δυσχέρεια πρὸς ἐφοδιασμὸν τῶν ἰδρυομένων ἢ καὶ ἰδρυθησομένων τεχνικῶν σχολῶν, λόγῳ τῆς ἀπαιτουμένης μεγάλης δαπάνης δι' ἐκάστην σχολὴν, ἂν πρόκειται νὰ ἰδρυθῇ καὶ λειτουργήσῃ ἀξία τοῦ ὀνόματος τεχνικὴ σχολή.

Μὲ καλὴν ὁμῶς θέλησιν καὶ μὲ πλήρη τὴν συναίσθησιν τῆς ἀνάγκης πρὸς ταχυτέραν δημιουργίαν τῶν ἐν λόγῳ τεχνικῶν-ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἐφικτόν, νὰ παρακαμφθῶσιν αἱ ἀναφερθεῖσαι δυσχέρειαι καὶ νὰ ἰδρυθῶσι καὶ τεθῶσιν εἰς ἱκανοποιητικὴν λειτουργίαν, χάριν τοῦ λαοῦ τῆς Πατρίδος, αἱ ἐνδείκνυόμεναι καὶ ἀπαραίτητοι τεχνικαὶ-ἐπαγγελματικαὶ σχολαί. Τούτου γενομένου, εὐνόητον τυγχάνει, ὅτι τὰ ἐν αὐταῖς διδακτέα μαθήματα δεόν νὰ συμβάλλωσιν ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν πληρεστέραν ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν τῶν ἐν αὐταῖς φοιτῶντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν παροχὴν αὐτοῖς ἀρτίως θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως.

βιβλίου που πιθανώς διαβάζουμε. Δεν έρωτάμε τον έαυτό μας τί ό συγγραφέας προσπαθεί νά έπιτύχη, πώς προσπαθεί νά τό έπιτύχη, πώς τά διάφορα μέρη τής έργασίας του ένώνονται σ' ένα σύνολο και εάν έμεις συμφωνούμε μαζί του.

Βιβλία γραμμένα πρός τόν σκοπόν νά δείξουν πώς πρέπει νά διαβάζουμε, είναι πολύτιμα. Είναι άπαραίτητο νά κάνωμε τίς ίδέες τίς προκαλούμενες από τίς λέξεις τοῦ συγγραφέα καθαρές και εύκρινεις, νά τίς συνδέσωμε και συσχετίσωμε άναμεταξύ τους και πρός τόν ιδικό μας παραστατικό κόσμο, νά τίς συνυψάνωμε μέ τά ιδιαίτερα διαφέροντα, πεποιθήσεις, έλπίδες και σχέδια. Κατ' αυτόν τό τρόπο διεγείρωμε σ' έέργεια πλείστα μέρη τοῦ λανθάνοντος έαυτοῦ μας. Παίρνωμε τό βιβλίο μαζί μας. Τό κάνομε δικό μας. Δεν μένει άναφομοίωτο, ένας ξένος, αλλά γίνεται ένας φίλος, ένα άκέραιο κομμάτι από τήν άναπτυσσόμενη προσωπικότητά μας.

Μερικοί μας ώθοῦν πιό πέρα. Νά προβάλωμε τόν έαυτό μας μέσα στίς καταστάσεις και προβλήματα εικονιζόμενα από τόν συγγραφέα, νά ταυτίσωμε τόν έαυτό μας μέ τόν ήρωα ή τήν ήρωίδα τών προβλημάτων τοῦ βιβλίου. Μερικοί άλλοι μας συμβουλεύουν νά προβάλωμε τόν έαυτό μας στή θέση τοῦ συγγραφέα ως δημιουργοῦ που προσπαθεῖ στοχαστικά νά άπεικονίση μιá δεδομένη κατάσταση διά τούς άναγνώστες του. "Ετσι έρχόμαστε νά κατανοήσωμε τό νόημα τοῦ βιβλίου του, νά λύσωμε τό προβλημά του, σύμφωνα μέ τίς Ικανότητές μας. "Ετσι πετυχαίνομε μιá συγχώνευση μέ κάτι περισσότερο από τήν προσωπικότητα τοῦ ήρωα τοῦ βιβλίου. Κατ' αυτόν τόν τρόπο συγχωνεύοντας τόν έαυτό μας μέ τίς προσωπικότητες μεγάλων φιλοσόφων, ή προσωπικότης μας άναπτύσσεται σύμφωνα μέ τήν δική τους, άντλώντας συνεχώς από τήν ζωτικότητά τους. Εισδύομε στήν πείρα τους και έτσι μεγαλώνομε τήν δική μας. Τίποτα ανθρώπινο δεν μένει ξένο σέ μάς καθώς άφομοιώνομε δ,τι διαβάζομε.

Είναι τό ίδιο μέ τήν Μουσική και τίς άλλες τέχνες. Μέ τόν φιλοσοφικό στοχασμό, ό σπουδαστής τής μεγάλης τέχνης άναπτύσσει τήν αισθαντικότητά του, τό γούστο του, τήν επίγνωσή του και τό συναίσθημα δι' άξίες. "Επικοινωνώντας μέ μεγάλους καλλιτέχνες διά μέσου τών έργων τους που έκφράζουν τίς προσωπικότητές τους μπορεί ίσως ν' άναπτύξη κριτική και δημιουργική δύναμη. Μ' αυτό τόν τρόπο είναι δυνατό νά έπιτύχη μιá ώριμότητα στοχαστικής

δημιουργίας που προχωρεῖ πέρα από τήν άπλή μίμηση.

"Ομοίως μέ τήν σπουδή τής "Επιστήμης. "Εάν προβάλωμε τόν έαυτό μας μέσα στο πνεῦμα τοῦ "Επιστήμονα μέ τό ένδιαφέρο του νά κάνη έφευρέσεις και μέ τήν μεθοδική του συνείδηση, μπορούμε νά μάθωμε νά συγχωνεύωμε τίς προσωπικότητές μας μέ τήν δικήν του και έν καιρώ νά κάνωμε και έμεις έφευρέσεις. "Ο στοχασμός: παρατηρητικός, κριτικός και δημιουργικός μάς κάνει βαθμιαίως, καθώς έπικοινωνοῦμε μέ άλλους, πιό ώριμες προσωπικότητες στήν άλληλεπίδραση πρός τό περιβάλλον και πιό στοχαστικούς. Γινόμαστε πιό παρατηρητικοί, πιό κριτικοί και στο τέλος περισσότερο δημιουργικοί, άρχηγοί σέ κάποιο ειδικό κλάδο τής έπιστημονικής έρευνας ή έφαρμογής.

Συμβαίνει τό ίδιο και μέ τά κοινωνικά ιδρύματα. Στο σπίτι και σχολείο, στο έργοστάσιο και στο γραφείο, στίς δημόσιες ύπηρεσίες και στήν "Εκκλησία, εάν έπικοινωνοῦμε στοχαστικά μέ τούς συνανθρώπους μας, συγχωνεύοντας τίς προσωπικότητές μας μέ τίς Ιδικές τής, σέ σκέψεις, λέξεις και πράξεις, άναπτυσσόμαστε σέ τέλεια συναδελφικότητα. "Αποκοτοῦμε τήν πείρα, πίστη, επίγνωση και Ικανότητα, άναγκαία ως βάση για τήν σοφή άσκηση τών δημιουργικών έργων μας, όταν ή εύκαιρία για πρωτοβουλία έλθῃ.

"Όλα αυτά άντιπροσωπεύουν φιλοσοφία στήν πράξη στο προακαδημαϊκό επίπεδο. "Αναπτύσσεται σ' αυτούς που προέρχονται όχι από "Ακαδημαϊκές γραμμές και οί όποιοι βασίζουν κάθε τι που κάνουν επί τής έμπειρίας μάλλον παρά τής θεωρίας. "Όποια θεωρία άποκτήσουν είναι πάντοτε ή θεωρία τής πράξεώς τους. Παραμένουν στενά συνδεδεμένοι μέ τά συγκεκριμένα προβλήματα, τά όποια αντιμετωπίζουν στο σπίτι, στο σχολείο ή στα έπαγγέλματά τους. "Εάν μάθουν νά προχωροῦν στοχαστικά και πέρα από τό συγκεκριμένο και νά στοχάζονται επί τών στοχασμών τους, τότε άναπτύσσουν μιá γενικευμένη θεωρία έπικοινωνίας μέ τό περιβάλλον. Τί περιλαμβάνει αυτό; "Όσον άφορᾷ τήν μέθοδο, εκείνοι που μποροῦν νά στοχασθοῦν άποκοτοῦν μιá θεωρία έπιστημονικής μεθόδου ή δυνατό μιá πλήρη συστηματική λογική. "Όσον άφορᾷ τήν κοινωνική δρᾷσι άποκοτοῦν, όχι μόνον μιá κοινωνική ψυχολογία και μιá θεωρία τοῦ κράτους, αλλά έπίσης μιá κοινωνική ήθική ή μιá πλήρη συστηματική Κοινωνική Φι-

λοσοφία, τῆς ὁποίας ἡ ἠθικὴ ἀποτελεῖ σπουδαῖο μέρος.

Ἔτσι στοχαστικοὶ πρακτικοὶ πολλῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀποκτοῦν ὄχι ἀπλῶς μιὰ εἰδικὴ φιλοσοφία Παιδαγωγικῆς, Μουσικῆς, Ζωγραφικῆς, Δράματος, Ποιήσεως, κλπ., ἀλλ' ἐπίσης καὶ στὸ δρόμο τῆς Φιλοσοφίας γενικά, μιὰ λογική, μιὰ αἰσθητική, μιὰν ἠθικὴ καὶ μιὰν πολιτική, οἱ ὁποῖες τοὺς βοηθοῦν νὰ συστηματοποιήσουν τίς πρακτικὰς τοὺς ἀλληλεπιδράσεις μὲ τὸ εἰδικευμένο περιβάλλον τῶν ἐπαγγελμάτων ποὺ διάλεξαν.

Εἶναι δυνατό διὰ τοὺς εἰδικευμένους στὴν στοχαστικὴ ἀνάλυση νὰ προχωρήσουν ἀκόμη περισσότερο. Φιλοσοφία τῆς Παιδαγωγικῆς, Φιλοσοφία τοῦ Δικαίου, τοῦ Κράτους, τῆς θρησκείας, τῶν πολιτικῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, προϋποθέτει σὲ κάθε περίπτωσι μερικὰς μεταφυσικὰς ἀρχάς, ὅπως ὁ στοχαστικὸς παρατηρητὴς μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ. Στὸ ἐπίπεδο τοῦ κοινοῦ νοῦ παραμένουν στὸ περιθώριο. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπενεργοῦν κατὰ τυφλὸ τρόπο.

Ἐὰν φέρωμε αὐτὰς τίς ἀρχὰς στὸν προθάλαμο καὶ συγκεντρώσωμε τὴν προσοχή μας στὶς ἀμοιβαῖες σχέσεις τους, μποροῦμε ν' ἀναπτύξωμε μιὰ συστηματικὴ θεωρίαν πρῶτων ἀρχῶν, μιὰ μεταφυσικὴ ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ διὰ τὸν χρόνον στὸν ὁποῖον ζοῦμε ὡς ἔσχατη. Καθὼς ταξινομοῦμε τίς ποικίλες κατηγορίας καὶ ἀπόψεις τελικὰ υἱοθετηθεῖσαι πρὸς τὸν σκοπὸ τῆς στοχαστικῆς ἐρμηνείας τῆς πείρας μας, βρῖσκομε πῶς πίπτουν σὲ τρεῖς ἀντιτιθέμενες ομάδες γνωστὰς ὡς «Ρεαλισμός», «Ἰδεαλισμός» καὶ Πραγματισμός». Μὲ τὴν ἐπίγνωση ποὺ ἔτσι ἀποκτοῦμε εἶναι δυνατόν νὰ στραφοῦμε στοὺς τομεῖς τῆς Ἀκαδημαϊκῆς φιλοσοφίας. Τότε ἔχομε μιὰ ἰδεαλιστικὴ. Γνωσιολογία, Αἰσθητικὴ, Ἠθικὴ καὶ Πολιτικὴ Φιλοσοφία. Τὸ ἴδιον καὶ μὲ τοὺς δύο ἄλλους τομεῖς. Τώρα μποροῦμε νὰ προχωρήσωμε καὶ νὰ ἐφαρμόσωμε τοὺς χρωματισμένους κλάδους φιλοσοφίας στὶς μεθοδολογίας τῶν εἰδικῶν ἐπαγγελμάτων, νὰ συγκρίνωμε π. χ. μιὰ ἰδεαλιστικὴ φιλοσοφία ἀγωγῆς μὲ τὴν ρεαλιστικὴ καὶ πραγματιστικὴ φιλοσοφία. Μποροῦμε ἐπίσης νὰ ἐφαρμόσωμε τέτοιες Φιλοσοφίες σὲ συγκεκριμένες περιπτώσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἔτσι ἐρχόμαστε νὰ ἐπικοινωνήσωμε μὲ τὸ περιβάλλον μας σ' ἓνα πνεῦμα ἰδεαλισμοῦ, ρεαλισμοῦ ἢ πραγματισμοῦ ἢ ἀκόμη σ' ἓνα πνεῦμα ἰσορροπημένης φιλοσοφίας προερχομένης ἀπὸ τοὺς

τρεῖς αὐτοὺς κλάδους. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον γινόμαστε φιλόσοφοι τῆς ζωῆς.

Καὶ τώρα γεννιῶνται τὰ ἐρωτήματα. Τί κάνει αὐτὸς ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς στὸ τελευταῖον ἐπίπεδο ἀφαιρέσεως καὶ ἐφαρμογῆς γιὰ μᾶς; Ποιὸ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμά του ἐπάνω στὴν προσωπικότητα ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸ περιβάλλον. Μιλώντας γενικά μᾶς κάνει φιλοσόφους. Μαθαίνομε νὰ διασαφηνίζωμε τίς γνώσεις μας καὶ νὰ κάνωμε τὴν προσωπική μας κάπως πιὸ τέλεια. Τὸ προακαθημαϊκὸ ἐπίπεδο τοῦ στοχασμοῦ ἐνέργησε κάπως συγκεχυμένα. Τώρα σχημάτισαμε μιὰ συνεπὴ θεωρίαν ποὺ ὅλα τὰ μέρη συγκλίνουν πρὸς μιὰ μοναδικὴ κατεύθυνση καὶ ἀλληλοστηρίζονται. Κάθε φιλοσοφία γίνεται περισσότερο ἰσχυρὴ καὶ πραγματικὰ περισσότερο χρήσιμη στὶς ἐφαρμογὰς τῆς σὲ συγκεκριμένα προβλήματα.

Τί κάνει αὐτὸ σὲ μᾶς; Ἐὰν δεχθῶμε μιὰ ἀπ' αὐτὰς τίς θεωρίας (ποὺ νὰ συμφωνῇ μὲ τὸν χαρακτήρα μας καὶ τὴν μόρφωσή μας) ἀντικρύζομε τὰ προβλήματά μας μ' ἓνα συναίσθημα πῶς ἔχομε μιὰ δοκιμασμένη μέθοδον, στὴν ὁποίαν μποροῦμε νὰ ἐμπιστευώμαστε. Ὄταν διαπιστώσωμε πῶς ἄλλοι κάνουν τὸ ἴδιον, αὐτὸ μᾶς στερεώνει στὶς ἀπόψεις μας καὶ μᾶς δίνει ἐμπιστοσύνη ὅτι ἐπιτέλους βρισκόμαστε στὴν κεντρικὴ Λεωφόρον. Ἐὰν εἴμαστε σὲ θέσιν νὰ πᾶμε πιὸ πέρα: Νὰ σκεφτοῦμε κάπως ἓνα δρόμον ἱκανοποιήσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν ἐπιγνώσεων ποὺ πετύχαμε καὶ ἀπὸ τίς τρεῖς φιλοσοφίας, νοιώθουμε ὅτι ἔχομε φθάσει κάτι περισσότερο τελικὸ καὶ ἔχομε ὑπερβολικὰ ἐκταθῇ στὴν στάση μας πρὸς τὴν ζωὴν, τέχνην καὶ φιλοσοφίαν.

Ὄταν ἔτσι γίνωμε φιλοσοφοῦντες καὶ ἀποκαλύψωμε πῶς εἴμαστε σὲ θέσιν νὰ ἐφαρμόσωμε τίς ἐπιγνώσεις μας στὴν πράξιν, νοιώθουμε ὅτι τὸ στοχαστικὸ ζήσιμο εἶναι ἡ οὐσία τῆς ἀνθρώπινης περιπέτειας καὶ ὅτι ἡ θέσις μας δὲν εἶναι πολὺ πίσω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον πρόοδον πρὸς πάντοτε μεγαλύτερη καὶ λεπτότερη πραγματοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων. Ἐδῶ σὲ μιὰ πιστὴ συνεργασία μ' ἄλλους ἀνθρώπους ἐπιγνώσεως καὶ καλῆς θελήσεως νοιώθουμε ὅτι προοριζόμαστε νὰ πραγματοποιήσωμε τὸ ὕψιστον, ποὺ ὅλοι ἔχομε μέσα μας νὰ πράττωμε καὶ νὰ εἴμαστε.

Τώρα εἶναι φανερό τί κάνει ὁ στοχασμὸς στὸν ἄνθρωπον ποὺ στοχάζεται. Ἀπὸ ἰδεαλιστικῆς πλευρᾶς ὁ ἰδεαλιστὴς πρῶτα ἀποσύρεται ἀπὸ τὴν ζωὴν. Ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸ φυσικὸ περι-

βάλλον. Ἀφίνοντας τὸν φαινομενικὸν κόσμον, γίνεται καθαρῶς οὐδέτερος. Ζώντας, ὅσο τὸ δυνατόν τελειῶς μέσα σ' ἓνα βασίλειον καθαρῆς λογικῆς κτίζει ὅχι ἓναν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἓνα διανοητικὸν ἐγώ· ἓνα ἐγὼ πού ἀσχολεῖται μὲ τὴν κατασκευὴν μιᾶς ἰδεαλιστικῆς λογικῆς.

Τί κάνει στὸν ὀργανισμό; Πρῶτον ἀποσύρει τὸ ἄτομον ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸ περιβάλλον. Τὸ νευρικό του σύστημα ἀντιδρᾷ περισσότερο σὲ ἐσωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς παρὰ ἐξωτερικοὺς. Εἶναι δύσκολο νὰ περιγράψωμε τί γίνεται στὸ νευρικό του σύστημα λεπτομερῶς καθὼς τὸ ἐγὼ του κτίζει τὴν μεταφυσικὴν, γνωσιολογίαν, ἠθικὴν, αἰσθητικὴν καὶ πολιτικὴν του. Ἀλλὰ τὸ γενικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι συγκέντρωση δυνάμεως καὶ λεπτότης διακρίσεως. Ἔτσι ὅταν ὁ ἰδεαλιστὴς κατεβαίνει ἀπὸ τοὺς πύργους του, ὁ ὀργανισμὸς του δὲν σαρώνεται ἀπὸ τίς τρικυμίες τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ μένει σταθερός, μὲ αὐτοπεποίθησιν, ἔτοιμος νὰ ἐπικοινωνήσῃ πρὸς τὸ περιβάλλον μὲ ἰσους ὁρους. Εἶναι πεπεισμένος ὅτι ἡ νέα του τεχνικὴ θὰ τὸν κἀνῃ ἱκανὸν νὰ κτίσῃ μιὰ ἐπιστήμην καὶ τέχνας μὲ τίς ὁποῖες θὰ μπορέσῃ βαθμιαίως νὰ κατευθύνῃ τὸ περιβάλλον του. Καὶ εἶναι μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα πού προχωρεῖ. Ὁ ἰδεαλιστὴς ζῇ καὶ βλέπει ἔξω ἀπὸ τὴν πλατωνικὴν σπηλιά τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν. Κατεβαίνει ὅμως μέσ' τὴν Σπηλιά γιὰ νὰ δείξῃ στοὺς δεσμώτες τὸ φῶς πού ὑπάρχει ἔξω.

Ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ ρεαλισμοῦ πού περιγράφει τὰ φαινόμενα σὲ συγκεκριμένους ὁρους, τὸ στοχαστικὸ ζήσιμο κάνει τρία πράγματα στὸν ὀργανισμό μας. Στὴν πρώτη θέσιν ἀρνεῖται τὴν στενὴν συγκέντρωσιν ἐπὶ βιολογικῶν διαφορόντων, ἡ ὁποία εἶναι ἓνα ἔργο τῶν ἐμφύτων ἐνστικτωδῶν ἀντιδράσεων τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος. Εὐρύνει τὴν κλίμακα τῶν ἐρεθισμῶν στοὺς ὁποίους ὁ ὀργανισμὸς ἀντιδρᾷ. Ἔτσι οἱ μεγαλύτερες κοινωνικὲς αἰσθητικὲς καὶ πνευματικὲς πλευρὲς τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ ἔρχονται ν' ἀπασχολήσουν τὸ ἄτομον. Κατὰ δεύτερον λόγον ὁλοκληρώνει τίς ἀντιδράσεις τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς. Ἐπιδεικνύει ἓναν ὀριστικὸν χαρακτήρα καὶ μιὰ μεγάλη δύναμιν συγκεντρώσεως ἐπὶ τῶν σκοπῶν του. Κατὰ τρίτον λόγον δὲν εἶναι ἓνα ἀπομονωμένο ἄτομον, ἀλλ' ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος στὸ ὁποῖο ζῇ καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντλεῖ ὅλην τὴν δύναμιν.

Διὰ τὸν ρεαλιστὴ ἡ φιλοσοφία ἔχει ἀξία διὰ μέσου τῆς μεγαλωσύνης τῶν πραγμάτων πού στοχάζεται καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ στενοῦς προσωπικοῦς σκοποῦς. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πού ζῇ μέσα στὰ ἐνστικτὰ του εἶναι κλεισμένη μέσα στὸν κύκλον τῶν ἰδιαιτέρων διαφερόντων. Ἐάν δὲν ἐπεκτείνωμε τὰ ἐνδιαφέροντά μας γιὰ νὰ περιλάβωμε ὅλον τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, παραμένωμε σὰν τὴν φρουρὰ σ' ἓνα πολιορκημένο φρούριον. Ἐάν ἡ ζωὴ μας πρόκειται νὰ εἶναι μεγάλη καὶ ἐλεύθερη, πρέπει νὰ ξεφύγωμε ἀπ' αὐτὴ τὴν φυλακὴν. Ἐπέκτασιν τοῦ ἐγὼ κατωρθώνεται μὲ τὸν στοχασμὸ πού μᾶς κάνει ἀνθρώπους τοῦ σύμπαντος, διὰ μέσου τῆς μεγαλωσύνης τοῦ σύμπαντος τὸ πνεῦμα γίνεται μέγα καὶ ὕψηλόν.

Τῶρ τίς δοῦμε τί κάνει ὁ στοχασμὸς στὸ ἄτομον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ πραγματισμοῦ. Κάνει τὸ ἄτομον ἱκανὸν νὰ κατανοήσῃ ἀμφότερα τίς δυνάμεις του καὶ τίς ἀδυναμίας του καὶ τοῦ δείχνει πρὸς ποιά κατεύθυνσιν μπορεῖ ἡ ἐπιτυχία νὰ ζητηθῇ. Παρατηρεῖ πῶς οἱ δυνάμεις του προέρχονται ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μεθόδων τῆς πειραματικῆς ἐπιστήμης. Ἰδιαίτερα ἐκ τῆς κοινωνικῆς χρησιμοποίησεως τέτοιων μεθόδων. Μὲ τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς συνανθρώπους του καὶ μὲ τὴν συμμετοχὴν του στὶς προσπάθειάς τους, ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ περιβάλλον του καὶ κατευθύνει τίς δυνάμεις του στὴν ὑπηρεσίαν τῆς Κοινότητος.

Συμφωνῶν μὲ τίς ὁρχές τοῦ πραγματισμοῦ πρέπει καθένας νὰ ἐπιτύχῃ τὸ μέλλον του. Πρέπει πρῶτα νὰ μάθῃ ν' ἀπαισιῇ τὸ παρελθόν του ἢ τοῦλάχιστον νὰ μεθερμηνεύσῃ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα πού ἐμποδίζουν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀτόμου. Οἱ φιλοσοφίες πού στηρίζονται στὸ παρελθόν πρέπει νὰ λείψουν. Δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία στὸν ρεαλισμὸ καὶ ἰδεαλισμὸ λέγουσιν οἱ πραγματιστές.

Ἄς γυρίσωμε τώρα σ' ἓνα δεύτερον ἐρώτημα. Ὅχι τί κάνει τὸ περιβάλλον σὲ μᾶς, ἀλλὰ τί κάνομε ἐμεῖς στὸ περιβάλλον ὅταν γίνωμε στοχαστικοὶ καὶ φιλοσοφοῦντες.

Ὁ ρεαλιστὴς συμμορφοῦται πρὸς τὸ περιβάλλον. Πειθαρχεῖ τίς ὁρμές του σὲ τρόπο πού νὰ συμμορφοῦται μὲ τοὺς νόμους τοῦ σύμπαντος.

Ὁ ἰδεαλιστὴς συνεργάζεται. Ἀντιμετωπίζει ἓνα βασίλειον ὁμορφίας παντοῦ καὶ βοηθεῖ τὸ περιβάλλον του ν' ἀναπτυχθῇ σύμφωνα μὲ τὰ ἐμφυτὰ προσόντα του.

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΜΑΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ

Ὑπὸ ΘΕΟΔΩΡΟΥ Χ. ΚΑΛΤΣΟΥΝΗ δ. φ.
Καθηγητοῦ Παιδαγ. τοῦ Κρατ. Παν/μίου Ν. Ὑόρκης

Τόσον οἱ ψυχολόγοι ὅσον καὶ ἡ κοινὴ γνώμη παραδέχονται ὅτι ὁ κάθε ἄνθρωπος βλέπει μιά ὀρισμένη κατάστασι διαφορετικῇ ἀπὸ διαφορετικὰ σκοπιῆς. Γι' αὐτοὺς πού, θέλοντας ἢ μὴ θέλοντας, ἀπεφάσισαν νὰ βλέπουν τὰ πράγματα ἀπὸ μιά μόνον σκοπιὰ τὸ παραπάνω φαινόμενο εἶναι πολὺ ἀνησυχητικὸ καὶ ἐκνευριστικόν. Θυμῶνουν καὶ σφοδρὰ ἀντιτίθενται ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐπισκοποῦντες τίς καταστάσεις ἀπὸ διάφορες σκοπιῆς προσπαθοῦν νὰ ἐπιφέρουν κάποια ἀναποσαρμογή. Ἡ Ἱστορία, καὶ εἰδικὰ εἰς τὸ πεδίου τῆς ἐξελιξεως τῶν κοινωνικῶν ἰδρυμάτων, εἶναι γεμάτη ἀπὸ τέτοια παραδείγματα.

Τελευταίως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων ἐνέκριναν τὴν ἀναδιοργάνωσι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος σύμφωνα μὲ τίς προτάσεις τῆς παιδαγωγοῦ κυρίας Δενδρινοῦ - Ἀντωνακάκη. Πληροφορούμεθα ὁμῶς πὼς πολλοὶ ἀντιτίθενται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς. Οἱ κύριοι αὗτοί εἴτε πιστεύουν πὼς τὸ ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα εἶναι τέλειον εἴτε φοβοῦνται νὰ προχωρήσουν ἔμπρὸς καὶ τὰ πάντα μένουν πίσω. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ παρόντος ἄρθρου δὲν εἶναι νὰ ὑποστηρίξη τὴ μιά ἢ τὴν ἄλλη παράταξι. Ὁ γράφων θὰ ἤθελε μονάχα νὰ ρίξη μιά ματιά στὴν ἐκπαίδευσί μας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς συγκρι-

τικῆς παιδαγωγικῆς καὶ νὰ θίξη ὀρισμένα βασικά σημεῖα μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ συμβάλουν στὴν περαιτέρω διασάφισι τοῦ ὅλου προβλήματος.

Ἀπὸ τότε πού οἱ Ρῶσοι ἐξαπέλυσαν τὸν πρῶτον τεχνητὸν δορυφόρον, τὸ Ἀμερικανικὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα κατεκρίθη πάρα πολὺ καὶ μάλιστα πρὸ πολὺ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἀμερικανούς. Πολλοὶ ἔρριξαν τὴν εὐθύνην γιὰ τὴν τεχνολογικὴ καθυστέρηση τῆς Ἀμερικῆς στὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ στὰ γυμνάσια. Μέσα στὸν πανικὸν τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα παρουσιάζονταν ἀνώτερα καὶ τὸ ἀνώτερον ἀπ' ὅλα φαινόταν τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῆς Ρωσσίας. Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς πού εἴχαμε ἔρθει στὴν Ἀμερικὴ νὰ σπουδάσωμε παιδαγωγικά παρουσιάζαμε στὰ μάτια ἀρκετῶν Ἀμερικανῶν κάτι τὸ παράλογον. Ἐφ' ὅσον, μᾶς συνιστοῦσαν, ἔχομε καλύτερα συστήματα στὴν Εὐρώπῃ δὲν θάπρεπε νὰ σπουδάζωμε τὸ δικόν τους σύστημα.

Εἶναι πράγματι τὸ δικόν μας ἐκπαιδευτικὸν σύστημα καλύτερον ἀπὸ τὸ Ἀμερικανικόν; Ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι καὶ τόσο εὐκόλῃ καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ παραπλανηθῇ καὶ νὰ ὀδηγηθῇ σὲ λανθασμένα συμπεράσματα.

Ὑπάρχουν κυρίως δύο τρόποι διὰ τῶν ὁποίων μπορεῖ κανεὶς νὰ συγκρίνῃ δύο συστήματα. Διὰ τοῦ πρώτου τρόπου ἡ σύγκρισις γίνεται

Ὁ πραγματιστὴς ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ περιβάλλον του γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς κοινωνικοὺς σκοποὺς του.

Καὶ οἱ τρεῖς τύποι φιλοσοφικῆς σκέψεως χρησιμοποιοῦνται ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν λύσιν ἑνὸς προβλήματος. Καὶ οἱ τρεῖς χρειάζονται. Ὁ ἕνας τύπος φιλοσοφικῆς σκέψεως δὲν μπορεῖ νὰ κἀνῃ τὴν ἐργασίαν τῶν δύο ἄλλων.

Οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ καθενὸς πρέπει νὰ κρατηθοῦν σὲ μιά βέβαιη σχέσιν ἰσορροπίας πρὸς τίς ἀπαιτήσεις τῶν δύο ἄλλων. Ὅταν τὸ ἐκκρεμὲς κινῆται πρὸς τὸν ρεαλισμὸν χρειάζονται οἱ δύο ἄλλες κατευθύνσεις διὰ νὰ κρατήσουν ἀπὸ τὴν ὑπερβολήν. Τὸ ἴδιον ὅταν τὸ ἐκκρεμὲς κινῆται πρὸς τὸν ἰδεαλισμὸν χρειάζεται τὸ ἀντίρροπον τῆς πρακτικῆς δράσεως καὶ τῆς κοι-

νωνικῆς συμφωνίας διὰ νὰ κρατήσουν τὸν ἰδεαλισμὸν ἀπὸ τίς αἰθέριες πτήσεις του. Τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὸν πραγματισμόν.

Ἡ ἰσορροπημένη αὐτὴ ἐνέργεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κρίσιν πού διαμορφώθηκε ἀπὸ τὰ τρία εἶδη φιλοσοφικῆς σκέψεως. Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ κρατηθῇ μιά συνεχὴς ἰσορροπία στὴν παιδαγωγικὴν, στίς τέχνες, στίς ἐπιστήμες, στὴν Διοίκησιν καὶ τὴν κοινωνικὴν δράσιν ἐν γένει.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπίδρασις ἐκ τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ. Ἐάν σκεπτώμαστε γιὰ τὸν ἑαυτὸν μας ἐν σχέσει πρὸς τὸν συνάνθρωπον καὶ τὸν σύμπαν καὶ ἐάν μελετᾶμε τὰ ἔργα τῶν μεγάλων φιλοσόφων, τότε θ' ἀποκτήσωμε ἰδιαν πείραν τοῦ προβλήματος.

στις αΐθουσες διδασκαλίας. Δέν υπάρχει άμφιβολία, νομίζομεν, πώς στις τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡ διδασκαλία ὑπερέχει στά Ἀμερικάνικα σχολεία διότι τὰ έποπτικά μέσα εἶναι πλούσια καί διότι ὁ άποκεντρωτικός χαρακτήρας τοῦ συστήματος διευκολύνει τήν έφαρμογή νέων μεθόδων διδασκαλίας. Ἐκεῖ πού ἡ σύγκρισις παρουσιάζει δυσκολίες εἶναι ἡ Μέση Ἑκπαίδευσις. Τό Ἑλληνικό γυμνάσιο φαίνεται έκ πρώτης ὄψεως νά παρουσιάζη καλύτερη άκαδημαϊκή έργασία. Τοῦτο ὁμως εἶναι άποτέλεσμα ὄχι τῆς τελειότητος τοῦ συστήματος, άλλα τολμοῦμε νά ποῦμε τῆς άτελειότητός του. Πρῶτ' άπ' ὅλα εἶναι άποτέλεσμα τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ὑποχρεωτική έκπαίδευσις στή χώρα μας εἶναι έξαετής. Στήν Εὐρώπη, τούλάχιστον εἴμαστε μιά άπό τίς πλέον ὀπισθοδρομικές χώρες στό σημεῖο αὐτό. Ἐπειτα προτοῦ άκόμη οἱ άπόφοιτοι τῶν δημοτικῶν σχολείων εἰσαχθοῦν στό γυμνάσιο άρχίζει τό περιβόητο «κόψιμο». Πολλά παιδιά εἴτε γιατί ἔτυχε νά μήν εἶχαν καλὸ δάσκαλο στό δημοτικό, εἴτε γιατί δέν ἔτυχε νά ξέρουν ὠρισμένες άπαντήσεις, εἴτε γιατί γεννήθηκαν καί μεγάλωσαν σ' ἓνα σπίτι χωρίς άκαδημαϊκό περιβάλλον, εἴτε γιατί κανεῖς δέ βρέθηκε νά τοὺς κινήσῃ τό ένδιαφέρον πρὸς τή μάθησι, εἴτε γιατί ἔπεσαν στά χέρια κάποιου ὁ ὁποῖος άπαιτεῖ περισσότερα άπ' ὅσα ἐκεῖνος ξέρει, άπορρίπτονται καί άγνοοῦνται άπό τοὺς πάντας καί γιά πάντα. Βεβαίως, όταν ἓνας καθηγητής στό γυμνάσιο άντιμετωπίξῃ μονάχα ἓνα σχετικὰ μικρὸ ποσοστὸ νέων με άνώτερα διανοητικά χαρίσματα καί ἔχει τό δικαίωμα νά άπορρίπτῃ ἢ νά άποβάλῃ κάθε μαθητὴ πού τοῦ δημιουργεῖ προβλήματα, δέν μπορεῖ παρά νά παρουσιάσῃ καλὴ άκαδημαϊκή έργασία. Τί γίνονται ὁμως τὰ ὑπόλοιπα παιδιά μας; Τό ζήτημα λαμβάνει πολὺ πιὸ μεγάλη σοβαρότητα, όταν κανεῖς φέρῃ στό μέσον καί τήν ἠθική. Δέν εἶναι ἠθικό όταν πολλὰ άπό τὰ παιδιά άπορρίπτονται καί καταδικάζονται σέ ὀλοκληρωτική άμάθεια ὄχι γιατί πράγματι στεροῦνται γενικής διανοητικῆς Ικανότητος, άλλα γιατί τὰ διαγωνίσματα δέν εἶναι τέλεια καί άντικειμενικά καί γιά πολλοὺς άλλους δευτέρους λόγους. Δέν ὑποστηρίζεται με τὰ παραπάνω ἡ έλάττωσις τῆς αὐστηρότητος τῶν γυμνασίων μας ὥστε νά μπορέσουν ὅλοι νά τὰ παρακολουθίσουν. Ὑποδεικνύεται ὁμως ὅτι ἐφ' ὅσον ὅλη ἡ νεολαία τῆς χώρας δέν ὠφελεῖται άπ' αὐτά, δέν μποροῦν νά συγκριθοῦν με τ' Ἀμερικάνικα

γυμνάσια καί μάλιστα νά χαρακτηρισθοῦν ὡς άνώτερα.

Τό έκπαιδευτικό σύστημα τῆς Ἀμερικῆς βασίζεται στό θεμελιῶδες δημοκρατικό καί άνθρωπιστικό Ιδανικό «έκπαίδευσις γιά ὅλους». Ἀπὸ δὲ τοῦ 1874 καί ἔπειτα ἡ έκπαίδευσις γιά ὅλους συμπεριλαμβάνει μαζί με τό δημοτικό σχολεῖο καί τό γυμνάσιο. Στήν πραγματικότητα αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ἔνεκα τῆς ὁποίας τὰ Ἀμερικάνικα γυμνάσια φαίνονται νά εἶναι ὀλίγον τι κατώτερα ὅσον άφορᾷ τήν έργασία πού παρουσιάζουν στήν αἶθουσα διδασκαλίας. Ὁ δάσκαλος τοῦ Ἀμερικανικοῦ γυμνασίου άντιμετωπίζει στήν τάξι του κάθε άλλο παρά ὁμοιότητα μαθητῶν άπό διανοητικῆς πλευρᾶς. Ὑπάρχουν στατιστικές οἱ ὁποῖες φανερώνουν ὅτι σέ ὁποιαδήποτε τάξι οἱ μαθηταὶ διαφέρουν πολὺ μεταξύ τους στις διανοητικές Ικανότητες. Ἡ άποστολὴ τοῦ δασκάλου σέ μιά τέτοια τάξι εἶναι αλήθεια βαρειά. Στήν πραγματικότητα δέν διδάσκει μιά μόνον τάξι άλλα τρεῖς καί περισσότερες άκόμα τάξεις. Πρέπει νά έπεκτείνῃ τὴ μόρφωση ὄλων τῶν μαθητῶν· αὐτῶν πού εἶναι κάπως καθυστερημένοι, αὐτῶν πού βρίσκονται στό μέσο ὄρο καί αὐτῶν πού ἔχουν περισσότερα διανοητικά χαρίσματα καί θά μπορούσαν νά παραβληθοῦν με τοὺς μαθητάς τῶν δικῶν μας γυμνασίων.

Ἄς αφήσωμε ὁμως τήν αἶθουσα διδασκαλίας καί ἄς προσπαθήσωμε νά συγκρίνωμε τὰ δύο εκπαιδευτικά συστήματα δι' άλλου τρόπου, ἥτοι διὰ τῶν άποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα τό κάθε σύστημα φέρει στήν αντίστοιχο κοινωνία. Ἡ σύγκρισις αὐτὴ, κατὰ τὸν γράφοντα τούλάχιστον, εἶναι τελειότερα τῆς προηγουμένης καί έπομένως καλύτερα.

Ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα, στήν Ἑλλάδα συμβαίνει τό ἑξῆς: τὰ περισσότερα Ἑλληνόπουλα, θέλοντας ἢ μή θέλοντας, παίρνουν διαζύγιο άπό τὴ σχολικὴ μόρφωσι μόλις άποφοιτοῦν άπό τό δημοτικό σχολεῖο ἢ τό μολὺ νά φθάσουν μέχρι τῆς δευτέρας τάξι τοῦ ἑξατάξιου γυμνασίου. Ἀπ' ἐκεῖ καί πέρα οἱ ἐκλεκτοὶ μόνον ἔχουν τό προνομιο τῆς περαιτέρω μορφώσεως. Γρήγορα τελειώνουν τό γυμνάσιο καί εἴτε προχωροῦν στις άνώτερες σχολές ἢ πιάνονται άπό τό δημόσιο προϋπολογισμό ὡς διαφόρου εἶδους ὑπάλληλοι. Τόιουτοτρόπως, άπό τὴ μιά μεριά ἔχομε τίς μάζες με ἑλάχιστη μόρφωσι καί άπό τήν άλλη μεριά ἔχομε τοὺς μορφωμένους. Μεταξύ τῶν δύο παρατάξεων ὑπάρχει δυστυχῶς ἓνα μορφωτικό κενό, τό ὁποῖον δυσ.

κολεύει τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξύ τους. Τὸ κενὸ αὐξάνει μὲ τὴν συμπεριφορὰ τῶν μορφωμένων, οἱ ὅποιοι ἀποφεύγουν τίς μάζες γιατί ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν μποροῦν νὰ συνεννοηθοῦν μαζί τους ἀφ' ἑτέρου δὲ γιατί οἱ περισσότεροι δὲν ἔχουν τὴν συναίσθησιν τῶν ὑπαλληλικῶν τους καθηκόντων. Πηγαινεὶ ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος στὸ γραφεῖο τοῦ ὑπαλλήλου καὶ θὰ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ τυχερὸς ἂν ἔχη νὰ περιμένη μονάχα μιὰ μέρα γιὰ ἕνα χαρτί ἢ ἀκόμα καὶ γιὰ μιὰ ὑπογραφή. Συνήθως τοῦ λένε νὰ πάη τὴν ἄλλη μέρα ἢ τὴ μεθεπομένη. Ἀντὶ λοιπὸν οἱ μορφωμένοι νὰ χρησιμεύουν ὡς καθοδηγοὶ τῆς κοινωνίας ὁ κοσμάκης τοὺς ἀποστρέφεται γιατί σχηματίζει τὴν ἐντύπωσιν πὼς τὸν ἐκμεταλλεύονται. Ἡ κατὰστάσις αὕτῃ τῶν πραγμάτων βλάπτει τὴν κοινωνίαν μας καὶ διευκολύνει μέχρις ἀνησυχητικοῦ βαθμοῦ τίς ξενοκίνητες προπαγάνδες. Οἱ κομμουνισταί, π. χ., ἐπωφελήθησαν πολὺ εἰς τὸ παρελθὸν τῆς περιγραφείσης καταστάσεως.

Στὴν Ἀμερικὴ τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικά. Ὅλοι ὅσοι ἀποφοιτοῦν ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο προχωροῦν στὸ γυμνάσιον καὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ τελειώσουν. εἶναι γεγονὸς πὼς τὸ δίπλωμα γυμνασίου στὴν Ἀμερικὴ δὲν εἶναι πάντοτε τεκμήριον ὅτι αὐτὸς ποὺ τὸ κατέχει ἔχει πράγματι πλήρη γυμνασιακὴ μόρφωσιν, ἕνα ποσόστὸ μαθητῶν τελειώνει τὸ γυμνάσιον καὶ ἀφομοιώνει μονάχα μόρφωσιν ἑνὸς ἔτους. ἕνα ἄλλο ποσοστὸ ἀφομοιώνει μόρφωσιν δύο ἐτῶν κ.ο.κ. Τὸ ποσοστὸ ποὺ ἀφομοιώνει πλήρη γυμνασιακὴ μόρφωσιν εἶναι ἀρκετὰ σεβαστό. Μὲ τέτοια διευθέτησιν τῶν πραγμάτων ὅχι μονάχα ὁ κάθε μαθητὴς ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴ μόρφωσίν του κατὰ τὸ δυνατόν, ἀλλὰ καὶ τὸ γενικὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τῆς χώρας ἀνεβαίνει. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως θετικὸ ἀποτέλεσμα γιὰ τὴν χώρα εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ μορφωτικὸ κενὸ μεταξύ μάζας καὶ μορφωμένων ἐκμηδενίζεται. Στὴν Ἀμερικὴ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν μόρφωσιν, ἀντὶ οἱ πολῖται νὰ παρουσιάζουν δύο παρατάξεις, ἀποτελοῦν μιὰ συνεχῆ κλίμακα χωρὶς κενὰ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον διευκολύνει τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξύ ὅλων τῶν στρωμάτων καὶ καθιστᾷ τὴν κοινωνίαν πολὺ πὺρ ὅγιεστέρα.

Πιθανὸν ὁ ἀναγνώστης νὰ σχηματίσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ γράφων εἶναι ἀρνητικὰ διατεθειμένος πρὸς τὴν ἐκπαιδευσίν μας. Αὕτῃ ὅμως δὲν εἶναι ἡ ἀλήθεια, γιατί τὸ δικὸν μας ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ἔχει ὠρισμένα βασικά χαρί-

σματα τὰ ὁποῖα λείπουν ἀπὸ τὸ Ἀμερικάνικον σύστημα. Τὸ βασικώτερον ἀπ' τὰ χαρίσματα αὐτὰ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν ἀποκρυσταλλωμένα κοινὰ ἰδανικά πρὸς τὰ ὁποῖα ὁ ἐκπαιδευτικὸς μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ τίς νέες γενεάς. Εἶναι ἕνα μεγάλο προτέρημα γιὰ ἕνα λαὸ νὰ ἐμπνέεται καὶ νὰ κατευθύνεται ἀπὸ ἕνα πολιτισμὸν σὰν τὸν Ἑλληνο-Χριστιανικὸν πολιτισμὸν. Στὴν Ἀμερικὴ δυστυχῶς λείπουν τὰ κοινὰ ἰδανικά. Ἡ Ἀμερικανικὴ κοινωνία ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορες ὁμάδες τῶν ὁποίων τὰ ἐνδιαφέροντα εὐρίσκονται σὲ σύγκρουσιν. Ἡ σύγκρουσις δὲ αὕτῃ τῶν ἐνδιαφερόντων ἔχει προχωρήσῃ σὲ τέτοιο σημεῖον ποὺ πολλοὶ φιλόσοφοι καὶ κοινωνιολόγοι ἐκήρυξαν τὴν Ἀμερικανικὴν κοινωνίαν σὲ κρίσιμη κατάστασιν. Ὁ Ἀμερικανὸς ἐκπαιδευτικὸς εὐρίσκεται πρὸ ἀδιεξόδου γιατί δὲν ξέρει πρὸς τὰ ποῦ νὰ ὀδηγήσῃ τὴν νεολαίαν. Ἡ πρότασις ἔγινε ν' ἀπαριθμήσουν οἱ ἐκπαιδευτικοὶ ὠρισμένα ἰδανικά πρὸς τὰ ὁποῖα νὰ προσανατολισθοῦν τὰ σχολεῖα. Αὕτῃ ὅμως ἡ πρότασις ἐθεωρήθη ἀντιδημοκρατικὴ γιατί πιστεύεται πὼς κανεὶς ἄλλος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καθορίσῃ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν. Ἀλλὰ οἱ γονεῖς ἀνέκουν σὲ διαφωρητικὰς κοινωνικὰς ἢ ἐπαγγελματικὰς ὁμάδας καὶ δὲν συμφωνοῦν. Ἐπομένως ἡ μόνη ἀποστολὴ ἡ ὁποία ἀπομένει γιὰ τὸ δάσκαλον εἶναι μεθοδολογικοῦ χαρακτῆρος. Τὸ μόνον ποὺ μπορεῖ νὰ κάνῃ εἶναι νὰ παρουσιάσῃ στὰ παιδιά τὰ κοινωνικὰ προβλήματα καὶ νὰ τὰ βοηθήσῃ νὰ τὰ ἐξετάσουν ἀντικειμενικά. Πιστεύεται πὼς ὁ τρόπος αὐτὸς θὰ ἐπιφέρῃ κατανόησιν καὶ θὰ ἀναδείξῃ κοινὰ ἰδανικά.

Ἐν ὀλίγοις, στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν οἱ βάσεις ἀπ' ὅπου οἱ σκοποὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως μποροῦν ν' ἀντληθοῦν, ἀλλὰ λείπουν ἡ κατάλληλη ὀργάνωσις τοῦ συστήματος καὶ οἱ κατάλληλοι μέθοδοι διὰ τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ αὗτοι θὰ ἐπιτευχθοῦν. Γιὰ παράδειγμα: δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ὅμηρος πρέπει νὰ διδάσκεται στὸ γυμνάσιον. Διδάσκεται ὅμως; Μόνον ὠρισμένες σελίδες στὴν ἀρχὴ οἱ ὁποῖες ξεχνιοῦνται ἀμέσως μετὰ τίς ἐξετάσεις. Ὁ τρόπος δὲ τῆς διδασκαλίας κάνει πολλοὺς ἀπὸ τοὺς μαθητὰς νὰ μισήσουν τὸν Ὅμηρον ἀντὶ νὰ τὸν ἀγαπήσουν.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μερίαν, στὴν Ἀμερικὴ μὲ τὴν ἑλλειψιν βασικῶν σκοπῶν ἐκπαιδεύσεως καταβάλλεται ἐντατικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν τελειο-

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΝΕΩΤΕΡΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΩΓΗ,
ΤΗΝ ΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΑΡΑΔΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ**
Πτυχ. τῶν Παιδαγωγικῶν τῶν Παν/μίων ΕΧΕΤΕΡ καὶ Ἑδιμβούργου

Τὸ Σχολεῖο θεωρεῖται συχνὰ σὰν τόπος, ὅπου τὴ παιδί πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ μεγάλο ποσὸν γνώσεων· ὅπου θὰ ἀποθησαυρίσῃ στὴν μνήμη του πολλὰς γνώσεις· ὅπου ὁ Δάσκαλος διαρκῶς προσφέρει καὶ ὁ μαθητὴς καθηλωμένος στὸ θρανίον του, δέχεται τὰ προσφερόμενα. Κατὰ τὸ ἐπόμενο μάθημα, ἢ μετὰ τὴ λήξιν τοῦ μαθήματος· ὁ Δάσκαλος ζητεῖ ἀπὸ τὸν μαθητὴ νὰ ἀποδώσῃ τὸ διδασχθὲν· ὑπάρχει δηλαδὴ μεταξὺ μαθητοῦ καὶ Δασκάλου σχέσις δοσοληψίας.

Μέτριον μυαλὸ θεωρεῖται ἐκεῖνο ποὺ κατέχει μικρὸ ποσὸν γνώσεων καὶ μεγάλη διάνοια αὐτὴ ποὺ κατέχει πολλὰς γνώσεις. Φυσικὰ αἱ γνώσεις εἶναι ἀπαραιτήτη προϋπόθεσις καὶ τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποῦ ἐπιτυγχάνεται ἡ διεύρυνσις τοῦ νοῦ. Ὡστόσο, μία μεγάλη μνήμη δὲν κάνει τὸν ἄνθρωπον φιλόσοφον. Ἐνὰς ἄνθρωπος μὲ κατώτερον διανοητικὸ ἐξοπλισμὸν καὶ ἐλαττωματικὴν ἀγωγὴν, ὅσο κοσμοπορεπατημένος καὶ ἂν εἴναι, ὁ ἀδήποτε πράγματα καὶ ἂν ἴδωσιν τὰ μάτια του, δὲν βλέπει παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς· δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ διεπισδύσῃ κάτω ἀπ' αὐτὴ καὶ νὰ διακρίνῃ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ νόημα τῶν πραγμάτων· δὲν γνωρίζει τί εἶναι ἀξίον θαυμασμοῦ καὶ τί ἀξίον περιφρονήσεως. Τὰ βιβλία καὶ ἡ αἰθουσα τῆς διδασκαλίας προσφέρουν

.....
 ποίησι τῆς λεγομένης παιδαγωγικῆς μεθοδολογίας ἥτοι τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς κρίσεως. Ἐλπίζεται ὅτι διὰ τῆς παιδαγωγικῆς αὐτῆς μεθοδολογίας ἡ κοινωνία θὰ ὁδηγηθῇ στὴν ἀνακάλυψιν κοινῶν σκοπῶν.

Ὅπως ἤδη ἐλέγχθη τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ἐβλήθησαν στὸ παρὸν ἄρθρον εἶναι γενικοῦ χαρακτῆρος, ἀλλὰ πολὺ βασικά γιὰ τὴ μεταβατικὴ περίοδον στὴν ὁποία βρίσκεται τὸ ἐκπαιδευτικὸ μας σύστημα. Ἀξίζουν μεγάλης προσοχῆς καὶ μελέτης καὶ οἱ διανοούμενοι τοῦ τόπου τῶν μεγάλων φιλοσόφων τῆς ἀνθρωπότητος πρέπει νὰ δώσουν μεγάλη προσοχὴ ὥστε ἡ Ἑλλάδα μας νὰ μὴν μένῃ πίσω στὰ ἐκπαιδευτικὰ της ζητήματα. Ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος εἶναι ἀναγκαία, ἀλλὰ μόνον ὅταν πάρῃ τὴν πρέπουσα κατεύθυνσι.

στὸν ἄνθρωπον θετικὴ ὑπηρεσία μόνον ὅταν, κατὰ τὴν πρόσκτησιν τῶν γνώσεων, ὑπάρχῃ ἀπὸ μέρους του συνειδητὴ προσπάθεια καὶ ἐνεργητικὴ συμμετοχή.

Ἐνὰ ἀπὸ τὰ πιὸ γνωστὰ χωρία τῆς «Πολιτείας» τοῦ Πλάτωνος σχετικὰ μὲ τὴν ἀγωγὴν εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ὁ μέγας Ἕλληνας φιλόσοφος γράφει ὅτι ὁ παιδαγωγὸς πρέπει πάντοτε νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅτι ἔργον του δὲν εἶναι τόσο τὸ νὰ δίδῃ στὸ παιδί νέας γνώσεις, ὅσο τὸ νὰ κατευθύνῃ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του πρὸς τὸ φῶς, οὕτως ὥστε νὰ μπορῇ ἀφ' ἑαυτοῦ του νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα· μὲ ἄλλα λόγια δὲν εἶναι νὰ δανείζῃ στὸ παιδικὸ μυαλὸ σκέψεις ἄλλων ἀλλὰ νὰ τὸ κἀνῃ ἱκανὸ νὰ σκέπτεται, νὰ στοχάζεται. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα καὶ πλήρη ἀληθείας παιδαγωγικὰ ἀξιώματα.

Τὸ Παιδαγωγικὸν ἀξίωμα τῆς αὐτενεργείας τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ δεσπόζῃ στὴν ὅλη διδασκαλία. Ὁ δάσκαλος δὲν πρέπει νὰ ἀρκῆται στὴν ξερή, στερεότυπην καὶ μηχανικὴν διδασκαλίαν. Ὁ ἱκανὸς δάσκαλος διδάσκει στοὺς μαθητὰς τὴν τέχνην τοῦ ἐργάζεσθαι καὶ ἐρευνᾶν· κάνει δηλαδὴ τὸν μαθητὴ ἓνα μικρὸ ἐπιστήμονα, ἓνα ἐρευνητὴ. Εἶναι ὁ καθοδηγητής, ὁ σύμβουλος ὁ βοηθὸς τοῦ μαθητοῦ. Προωθεῖ καὶ βοηθεῖ τὸ παιδί νὰ ἐργάζεται αὐτοτελῶς, νὰ ἀποκτᾷ τίς γνώσεις ἀπὸ μόνο του, αὐτενεργῶντας, καὶ ἐπεμβίνει μόνον ὅσας περιστάσεις ἀνάγκη. Ὁ ἄριστος παιδαγωγὸς εἶναι ὀλιγόλογος. Παρορμᾷ τοὺς μαθητὰς του νὰ ἀποκτοῦν τίς γνώσεις κατὰ τρόπον αὐτοδύναμον, συντελώντας εἰς τὴν αὐτοπροαγωγὴν καὶ αὐτοεξέλιξίν των. Ὅταν ἓνας δάσκαλος δίδῃ στὸ παιδί ὅλες τίς γνώσεις ἐτοιμὰς καὶ καλομασημένους, ἢ προσφερομένη ἀπὸ μέρους του ὑπηρεσία εἶναι ἀρνητικὴ, γιατί ἀποτελεῖ τροχοπέδην στὴν αὐτοπροαγωγὴν τοῦ παιδιοῦ, ἢ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται μόνον ὅταν τὸ ἴδιον τὸ παιδί αὐτενεργῇ καὶ κατοβάλλῃ συνειδητὰς προσπάθειας. Στὴν σκηνὴν τῆς σχολικῆς αἰθούσης πρωταγωνιστὴς πρέπει νὰ εἴναι ὁ μαθητὴς καὶ ὄχι ὁ δάσκαλος. Οἱ πολλαπλὰ καὶ ἄτοπες ἐπεμβάσεις τοῦ δασκάλου μαραινούν τὴν ὁρξιν τοῦ παιδιοῦ πρὸς δημιουργικὴν ἐργασίαν. Ἡ πνευματικὴ αὐτενεργεία τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸν βῆμα τῆς ἀληθινῆς ἀγωγῆς

Ἡ ἀποτυχία στὸ ἔργο τῆς αγωγῆς, γράφει ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος Whitehead, ὀφείλεται κυρίως στὸ ὅτι φορτώνουμε τὸ παιδί μὲ ἄχρηστες, μὲ ἄγονες γνώσεις. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, γράφει δὲν εἶναι μαχαίρι γιὰ νὰ τὸ τροχίσουμε, δὲν εἶναι ἐργαλεῖο ὁ νοῦς ὁ ἴδιος εἶναι ἐκεῖνος πὺν χρησιμοποιεῖ τὰ διάφορα ἐργαλεῖα.

Ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ ἀσκῇ τοὺς μαθητὰς του στὴν κριτικὴ ἐξέταση τῶν πραγμάτων. Τὸ παιδί πρέπει νὰ εἶναι σὰν τὴν μέλισσα πὺν τρυγᾷ τὸ κάθε θυμάρη καὶ τὸ κάθε λουλούδι, ἀλλὰ ὅστερα κάνει ἀπ' αὐτὰ τὸ μέλι πὺν εἶναι δημιούργημα δικό της. Μόνον ἡ βαθειὰ κατανόηση σὲ ὅ,τι διδασκόμεθα, σὲ ὅ,τι διωβάζουμε εἶναι ἐκεῖνο πὺν ἐπιβάλλει τάξη, πὺν ἀρχει, πὺν βασιλεύει, πὺν προάγει πραγματικὰ τὸν ἀνθρώπο. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι τυφλὰ καὶ βουβὰ, χωρὶς πνοή. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ὁμοιάζει μὲ περιβόλη γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ ὁποῖου ἀπαιτεῖται, ἐκτὸς ἀπὸ ὄργωμα, καὶ λίπανσις καὶ σπορά. Ἡ διεύρυνσις τοῦ νοῦ συντελεῖται μόνον ὅταν συμμετέχη ἐνεργὰ καὶ συνειδητὰ κατὰ τὴν ἀπόκτηση κάθε νέας ιδέας καὶ γνώσεως. Μόνον μιὰ τέτοια ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ καὶ συνειδητὴ ἐνέργεια τοῦ νοῦ δίνει μορφὴ, νόημα καὶ τάξη σὲ κάθε τι πὺν μαθαίνουμε. Ἐνας τέτοιος νοῦς δὲν ἔχει μόνον ἀπλὴ γνώση τῶν πραγμάτων· γνωρίζει ἀκόμη τίς ἀμοιβίτες καὶ πραγματικὲς σχέσεις αὐτῶν. Ὁ ἀνθρώπος δὲν πρέπει νὰ ἐγκολπώνεται καμμιά ιδέα ἀπλῶς καὶ μόνον γιὰ τὴν εἶπε ἢ τὴν ἔγραψε ἢ τὰδε ἢ ἢ δεῖνα προσωπικότης. Τὸ κάθε τι πρέπει νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ κόσκινο τοῦ κριτικοῦ του πνεύματος. Ὁ ἀνθρώπος πρέπει νὰ καταστῇ ἱκανὸς νὰ βλέπη τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων· νὰ διαβλέπη καὶ νὰ προβλέπη σιτὸν βίον του πολλὰ πράγματα. Ἡ κριτικὴ, ὡστόσο, ἐξέταση τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἐμβριθὴς ἀπόκτηση γνώσεων σιτὶς καθημερινὲς ὑποθέσεις τοῦ βίου εἶναι μιὰ συνήθεια ἢ ὁποία εἶναι διδακτὴ σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ ἡ ὁποία ἀποκτᾶται μὲ συνειδητὴ προσπάθεια. Τοῦτο συνεπὶς πρέπει νὰ ἀποτελῇ κύριο μέλημα τοῦ κάθε δασκάλου πρὸς τοὺς μαθητὰς του.

Κατ' ἀρχὴν, βεβαίως, καὶ σιτὶς μικρὲς ἰδίως τάξεις τοῦ Δημ. σχολείου, ἡ αὐτενέργεια καὶ ἡ αὐτοτέλεια τοῦ παιδιοῦ θὰ εἶναι σχετικὴ καὶ ἡ ἀσκησὴ του εἰς τὸ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι λίαν ἐπίπονη. Ὁ δάσκαλος κατ' ἀνάγκην θὰ κατέχη τὴν θέσιν τοῦ πρωταγωνιστοῦ. Ἀργότερα, θὰ προχωρῇ πλάι πλάι μὲ τοὺς μαθητὰς, μέχρις ὅτου οἱ δεύτεροι ἀναλάβουν πρωτοποριακὸ ρόλο. Ἡ ἀσκησὴ τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι, κατ' ἀρχὴν θὰ εἶναι λίαν ἐπίπονη. Τοῦτο, ὡστόσο, ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τίς θεμελιώδεις ἀπαιτήσεις τοῦ Νέου Σχολείου. Ὁ δά-

σκαλος θὰ διδάσκη τοὺς μαθητὰς του πῶς νὰ χρησιμοποιοῦν ἀποτελεσματικὰ τὰ βοηθητικὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια, πῶς νὰ ἐργάζωνται σιτὸ κάθε μάθημα, πῶς καὶ ποιά μέσα νὰ χρησιμοποιοῦν κατὰ τὴν ἐργασία σιτὸ κάθε μάθημα χωριστὰ, πῶς νὰ ξεχωρίζουν τὰ οὐσιώδη ἀπὸ τὰ ἐπουσιώδη μέρη καὶ πῶς νὰ κρατοῦν περιλήψεις. Θὰ ἀσκῇ ἀκόμη τὴν κρίσιν καὶ τὴν δημιουργικὴ φαντασίαν τοῦ παιδιοῦ. Ἡ μηχανικὴ ἐκμάθησις τῶν πραγμάτων εἶναι γνώση νεκρὴ πὺν ὅχι μόνον δὲν διευρύνει, ἀλλὰ σκοτώνει τὸ νοῦ. Ἄν ὁ ἀνθρώπος δὲν κατορθώσῃ νὰ γίνῃ ἀφέντης τῶν γνώσεων, τότε οἱ γνώσεις θὰ γίνουν ὁ μεγάλος του τύραννος. Θυμᾶμαι δυὸ φίλους συμμαθητὰς μου οἱ ὁποῖοι ἐφωδιασμένοι μὲ «Λύσεις» μαθηματικῶν προβλημάτων, ἐμάθαιναν μηχανικὰ τὴν λύσιν τῶν ἀσκήσεων τῆς Ἀλγέβρας καὶ Γεωμετρίας. Ὡστόσο, σιτὸς διαγωνισμοὺς οὐδέποτε κατῴρθωναν νὰ λύνουν τίς σχετικὲς ἀσκήσεις θέματα πὺν μᾶς ἐδίδοντο ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῶν μαθηματικῶν, καὶ τοῦτο γιὰ τὸ δὲν ἦσαν ἀκριβῶς οἱ ἀσκήσεις τοῦ βιβλίου μας, ἀλλὰ μιὰ ἐλαφρὰ παραλλαγὴ τούτων. Κάθε περίπτωσις καὶ κάθε πρόβλημα εἶναι μοναδικό. Μὲ τὸ νὰ ξέρῃ κανεῖς νὰ λύῃ δέκα ἀριθμητικὰ προβλήματα δὲν ἔπεται ὅτι μπορεῖ νὰ λύσῃ καὶ ἕνα ἐνδέκατο ἀνάλογο πρόβλημα. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται μόνον ὅταν γίνεται κριτικὴ ἐξέταση καὶ σύγκρισις τῶν προβλημάτων ὅταν ἐξετάζονται οἱ ὁμοιότητες καὶ οἱ διαφορὲς πὺν ὑπάρχουν σιτὰ δύο, τρία ἢ περισσότερα δεδομένα προβλήματα ὅταν δηλαδὴ ἀντικαθιστοῦμε τὸ εἰδικὸ μὲ ἕνα γενικὸ πρόβλημα. Τὸ καθᾶντὸ πρόβλημα καὶ ὅχι ἡ ἀπάντησις τοῦ προβλήματος εἶναι ἐκεῖνο πὺν πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολῇ, οὔτως, ὥστε νὰ ἀποκτήσωμε τὴν δύναμιν, ὅσας συναντοῦμε ὑπὸ ἄλλῃ μορφῇ νὰ τὸ ἀναγνωρίζωμε καὶ νὰ τὸ λύνωμε. Συνεπὶς κάθε ἐνέργεια τοῦ δασκάλου πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ ἀποσκοπῇ σιτὴν αὐτοτέλειαν, σιτὴν αὐτοδημιουργίαν, σιτὴν αὐτοεξέλιξιν καὶ σιτὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐνιαίου ψυχροσωματικοῦ κόσμου τοῦ παιδιοῦ. Ἐξ ἄλλου, δὲν πρέπει νὰ ξεχνῶμε ὅτι ἡ αγωγή δὲν ἀρχίζει μὲ τὴν φοίτησιν τοῦ παιδιοῦ σιτὸ σχολεῖον, οὔτε τελειώνει μὲ τὴν ἀποφοίτησίν του ἀπ' αὐτό. ἡ αγωγή εἶναι ἕνα φαινόμενο πὺν ἀρχίζει εὐθὺς μὲ τὴν γέννησιν τοῦ παιδιοῦ, ἂν ὅχι καὶ ἐνωρίτερα καὶ τελειώνει τὴν ὥραν τοῦ θανάτου του.

Ὁ τρόφιμος πρέπει νὰ μάθῃ νὰ στοχάζεται, νὰ σκέπτεται δηλαδὴ μὲ κριτικὸ πνεῦμα. Ὁ ἀνθρώπος, σιτὸ κάθετι καὶ σὲ κάθε ἡλικία, μαθαίνει τόσον, ὅσον εἶναι τὸ βάθος καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἐνεργητικῆς συμμετοχῆς του. Ὅταν ἡ σκέψιν του δὲν συμμετέχῃ ἐνεργὰ σὲ ὅτι μαθαίνει, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀσή-

μαντο, αν όχι μηδαμινό. 'Ο δάσκαλος βοηθεῖ αποτελεσματικὰ τοὺς μαθητὰς του ὅχι ὅταν δίδῃ ἑτοιμὰς τὶς ὁρθὰς ἀπαντήσεις γιὰ τὸ κάθε πρόβλημα καὶ τὴν κάθε δυσκολία ποὺ συναντοῦν, ἀλλὰ ὅταν ρίχνῃ ἀπλῶς στὴν καθεαυτοῦ δυσκολία. "Όταν π.χ. ἕνας μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου ἢ ἕνας φοιτητὴς ἀντιγράφῃ τὶς περίληψεις καὶ τὰ συμπεράσματα ἑνὸς συμμαθητοῦ ἢ συμφοιτητοῦ του ὁ ὁποῖος κατέληξε ἐκεῖ μὲ τὴν κατ' ἰδίαν μελέτη τῶν βιβλίων, ἢ ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων, κανένα θετικὸ κέρδος δὲν ἀποκομίζει ἀπὸ τὴν ἐργασία του αὐτῇ. Ἡ συνήθεια νὰ ἀντιγράφωμε καὶ νὰ μαθαίνωμε τὰ συμπεράσματα καὶ τὰ δόγματα τῶν ἄλλων, οἱ διάφορες φόρμουλες, ἡ μηχανικὴ ἐφαρμογὴ κανόνων, τὴν οὐσία τῶν ὁποίων δὲν καταλαβαίνωμε, καὶ γενικὰ ὁ δογματικὸς τρόπος διδασκαλίας δὲν ἀποφέρει εὐχymous καρπούς· προσφέρει μόνον γνώσεις ἄγονες καὶ νεκρὰς ἢ κούφιο παπαγαλισμὸς. 'Ο δογματικὸς καὶ μυστηριώδης τρόπος διδασκαλίας καὶ μαθήσεως δημιουργεῖ δυσπιστία καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐγκαταλειφθῇ, γιατί δὲν μᾶς φανερώνει τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ τὴν σκιά τῆς ἀλήθειας. Οἱ διάφορες φόρμουλες καὶ οἱ κανόνες μᾶς λένε μόνο τί πρέπει νὰ κάνωμε καὶ ὅχι πῶς καὶ γιατί νὰ τὸ κάνωμε. 'Ο μεγάλος τύραννος τῆς μηχανικῆς ἐκμάθησος πραγμάτων καὶ οἱ ἀκατανόητοι κανόνες καὶ φόρμουλες πρέπει νὰ κηρυχθοῦν ἐκπιῶται καὶ νὰ ἐξοστρακισθοῦν ἀπὸ τὸ βασίλειο τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀγωγῆς. Μόνο τότε θὰ ἀρχίσῃ νὰ χαράξῃ μία νέα αὐγὴ γιὰ τὴν πατρίδα μας, καὶ νὰ ἀνατελῇ γι' αὐτὴν ὁ ζωογόνος ἥλιος μιᾶς λαμπρῆς ἡμέρας. Ἀλήθεια, ποῖος ἀπὸ μᾶς δὲν ἔχει δοκιμάσει τὴν πικρὴ γεύση τοῦ ἄγονου καὶ τυραννικοῦ παπαγαλισμοῦ!

Σκοπὸς τῆς ἀληθινῆς ἀγωγῆς, ἐπαναλαμβάνομε, εἶναι νὰ βοηθῇ, ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ προσάγεται διὰ τῶν ἰδίων του δυνάμεων καὶ νὰ γίνεταί ἱκανὸς νὰ σκέπτεται αὐτοτελῶς. Ἡ ἀγωγή δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν καθ' ἑαυτὴν μετάδοσιν γνώσεων, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν δημιουργικῶν ἱκανοτήτων καὶ δυνάμεων τοῦ τροφίμου. Στὸ παιδί πρέπει νὰ δίδωνται εὐκαιρίες γιὰ δημιουργικὴ δράσιν, νὰ βοηθῇται στὴν θεώρησιν καὶ ἀναθεώρησιν τῶν διαφόρων γνώσεών του, τῶν ἐπιτυχιῶν καὶ τῶν σφαλμάτων του, καὶ νὰ καθίσταται ἕτσι ἱκανὸς νὰ κρίνῃ τὶς ἰδέες τῶν ἄλλων, καὶ νὰ μὴν ἐγκολπώνεται καμμιᾷ ἰδέᾳ προτοῦ τὴν περᾶσιν ἀπὸ τὸ κόσκινον τοῦ κριτικοῦ νοῦ του. 'Ο μόνος ἀληθινὸς τρόπος σκέψεως εἶναι ὁ στοχαστικὸς. "Όταν ἀνακαλύπτωμε ἕνα σφάλμα, μιὰ πλάνη, μιὰ αὐταπάτη, μιὰ παρανόησιν, μιὰ σύγχυσιν ἀνάμεσα σὲ δύο ἐντελῶς διαφορετικὰς ἰδέας, ἢ μιὰ παράλειψιν ποὺ ἔχουμε κάμει, εἶναι ὥσάν νὰ

κερδίζωμε δύναμιν γιὰ τὸ μέλλον. Τὸ πῶς πολὺτιμὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἱκανότης νὰ σκέπτεται κανεὶς ἐκ νέου, πῶς τελεσφόρα.

'Ο δάσκαλος πρέπει νὰ γνωρίζῃ συνειδητὰ τὸ σκοπὸν ποὺ κάθε φορὰ ἐπιδιώκει καὶ, μακρυνὰ ἀπὸ ἀσκοπικὺς πυροβολισμούς, ὅλες οἱ προσπάθειές του νὰ κατατείνουν πρὸς τὸν στόχον του. "Όστόσο, τίποτε ἀξιόλογο δὲν ἐπιτυγχάνεται ἂν ὁ δάσκαλος δὲν κατορθώσῃ νὰ ἀναπτύξῃ στὸ παιδί μερικὰς ἀρετὰς, τόσον ἀπαραίτητες στὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς. Πλὴν τῆς φιλοπονίας πρέπει νὰ γεννήσωμε καὶ ἀναπτύξωμε στὸ παιδί τὴν φιλομάθειαν ἢ φιλομάθεια καὶ ἡ πολυμάθεια εἶναι, ὡς γνωστόν, δίδυμες ἀδελφές. 'Ο μεγάλος Δάσκαλος Μανόλης Τριανταφυλλίδης ποὺ ζητεῖ νὰ ἐνσταλάξῃ στὶς νεανικὰς ψυχὰς ἐφεση γιὰ μόρφωσιν καὶ ἐφεση γιὰ καλλιέργειαν ἠθικὴν, γράφει πῶς πολὺ σημαντικὰ εἶναι :

σ) ἡ διάθεσις

β) ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ

γ) ἡ ψυχὴ

«...ψυχὰς ἀνθρώπων ζωντανῶν, ποὺ θέλουν νὰ μορφωθοῦν· ἐνθουσιασμὸς, ποὺ χωρὶς αὐτὸν οὐτε γίνεται οὔτε ἀξίζει τίποτε· πρόθυμη διάθεσις γιὰ νὰ κάμετε καὶ σεῖς κάτι μὲ ὃ, τι θὰ μάθετε — κάτι μόνιμον καὶ γερὸν καὶ ἀναφαίρετον, ποὺ θὰ τὸ ἔχετε σὲ ὅλην σας τὴν ζωὴν — ὅχι μοιρολατρία, κατεβασμένα πρόσωπα καὶ σύρσιμο παθητικὸ ἀπὸ μάθημα σὲ μάθημα καὶ ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον, παρὰ προσπάθεια ἀποφασιστικὴ ν' ἀναπληρώσετε τὶς ἐλλείψεις καὶ νὰ γίνετε καλύτεροι, μὲ κάθε τρόπο, νικώντας τὰ ἐμπόδια· τὴν ὁρμὴν ἐκείνη καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ὁρμὴν ποὺ ἀλλάζουν τὴν προοπτικὴν μας, ποὺ μᾶς ζωντανεύουν εἰς ἀνταρὲς ἴσως ἀλλιῶς λεπτομέρειες καὶ μᾶς πολλαπλασιάζουν τὰ ἐνδιαφέροντα, ποὺ κάνουν νὰ ἀποξεχνοῦμε τὸν κόπον καὶ νὰ μὴ δραματιζόμεσθε παντοῦ ἀγγαστεῖς, νὰ προσπαθοῦμε νὰ καταλάβωμε καὶ νὰ ὑψωθοῦμε πρόθυμα στὴ γνώσιν, συγκρίνοντας, κρίνοντας, παίρνοντας ἐνεργὸ μέρος σὲ ἀσκήσεις.

«...Ἐπιστήμη δὲν εἶναι τὸ τί, εἶναι τὸ πῶς· δὲν εἶναι τὸ ποσό, εἶναι τὸ ποιό· δὲν εἶναι οἱ γνώσεις, εἶναι ἡ μέθοδος· δὲν εἶναι κομμάτι εἶναι σύνολο. Γι' αὐτὸ εἶναι στὸ βάθος πράξις ὁλότελα ἐσωτερικὴ καὶ ὡς τέτοια ἐκφράζει ἕναν ἀνώτερον ἀνθρωπισμὸν, ποὺ φανερώνεται σὲ ὅλο μας τὸ εἶναι.» (1)

(1) Μανόλης Τριανταφυλλίδης: «Τὶ περιμένουμε ἀπὸ σᾶς· Χιρетиσμός στοὺς νέους τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης (19-10 1927)» ποὺ ἐχρησίμευσεν ὡς ἐναρκτήριο μάθημα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ

ΔΗΜ. Χ. ΚΟΥΤΑΛΟΥ

Υποδ/ντοῦ τῆς Μαρμαρῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Στὸ τεῦχος Μοῖου - Γουνίου τοῦ «Ἐπιστημονικοῦ Βήματος τοῦ Διδασκάλου» ὁ σεβαστός μου Ἐπίτιμος Γενικός Διευθυντής τῆς Μαρμαρῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἀξιότιμος Κύριος Γ. Ν. Παλαιολόγος εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνη νὰ ἀσχοληθῇ σ' ἓνα ἐκτενὲς κριτικό του σημεῖωμα (1) μὲ μιὰ φιλοσοφικο - παιδαγωγικὴ μου πραγματεία, τὴ «Φαινομενολογία τῆς Ἀγωγῆς», πὺν σκοπεύει νὰ καταδείξῃ σὲ ποιοδ νόημα ἡ Φαινομενολογία μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ τὴ βάση γιὰ τὴ συγκρότηση μιᾶς θεωρίας ἐρμηνευτικῆς τοῦ φαινομένου τῆς ἄγωγῆς, ἀλλὰ καὶ μιᾶς δεοντολογίας ρυθμιστικῆς τῆς συγκεκριμένης παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς πρακτικῆς.

Θεωρῶ καθῆκον μου νὰ εὐχαριστήσω θερμότατα τὸ διακεκριμένο παιδαγωγό μας γιὰ τὰ καλὰ του λόγια ἀναφορικὰ μὲ τὴν προσπάθειά μου γενικὰ στὸν τομέα τῆς φιλοσοφίας, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἀγαθὴ προαίρεση τῆς κριτικῆς, πὺν ἀσχεῖ σὲ ὥρισμένα πορίσματα τῆς «Φαινομενολογίας τῆς Ἀγωγῆς». Ἰδιαίτερα θὰ ἤθελα νὰ τὸν εὐχαριστήσω γιὰ τὰ ἐρωτήματα πὺν μου θέτει πάνω σ' ἓνα τόσο λεπτό καὶ ἐπίμαχο πρόβλημα καὶ γιὰ τὴν εὐκαιρία πὺν μου δίνει νὰ κάνω ὥρισμένες διευκρινήσεις σὲ τρόπο πὺν νὰ φανῇ ἀκόμα πιὸ ἐκδηλα τὸ κῦρος τῆς Φαινομενολογίας καὶ ἡ ὀρθὴ βάση τῶν ἐπιστημονικῶν τῆς ἐπιδιώξεων.

Ι. Ἡ βασικὴ ἀντίρρηση τοῦ ἀξ. κ. Παλαιολόγου σ' ὅτι ἀφορᾷ τὴ Φαινομενολογία ὡς Φιλοσοφία τῆς ἄγωγῆς εἶναι ὅτι μὲ τὴν προσπάθειά της νὰ συλλάβῃ τὴν οὐσία τῶν ὄντων τὰ ἀπομονώνει ἀπὸ τὶς ἀμοιβαῖες σχέσεις καὶ ἐπιδράσεις των. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ οὔτε στὴ σύλληψη τῶν μορφωτικῶν ἰδεωδῶν οὔτε στὴ θέσῃ τοῦ σκοποῦ τῆς ἄγωγῆς.

(1) Σὲ ὥρισμένες περικοπὲς τοῦ βιβλίου, πὺν ἀναφέρονται στὴ βιβλιοκρισία, ἔφυγαν προφανῶς ἀπο τυπογραφικὴ ἀβλεψία μερικά σφάλματα, πὺν δημιουργοῦν δυσκολία στὴν ὀρθὴ κατανόηση τοῦ κειμένου.

Στὴ σελ. 32. στήλη 1η

α) 4η παράγρ. 7η γραμμὴ: τὸ πεδίο νὰ διαβασθῇ στὸ πεδίο.

β) 6η παράγρ., 8η γραμμὴ: μιὰ τελειότητα, νὰ διασθῇ μιὰ τελειότητα.

γ) 7η παράγρ., 8η γραμμὴ: ἡ περικοπὴ νὰ συμπληρωθῇ «... μὰ πολὺ περισσότερο ἐκείνη τοῦ τροφίμου τῆς».

Εἶναι ἀναντίρρητο, ὅτι ἡ κυριώτερη ἐπιδίωξη τῆς Φαινομενολογίας συνίσταται στὴ σύλληψη τῆς οὐσίας τῶν ὄντων, γιὰτὶ μόνο ἔτσι εἶναι δυνατὴ ἡ θεμελίωση μιᾶς «πρώτης φιλοσοφίας», ἱκανῆς νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ σύνολο τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ νὰ καλύψῃ ὅλες τὶς μερικὲς μορφὲς τῆς ἐρευνητικῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ γεγονὸς ὅμως αὐτὸ δὲν ἐπιφέρει ἀπομύνηση τῶν ὄντων, ἀλλ' ἀντίθετα συντελεῖ στὴν καλύτερη ἐρμηνεία τῆς πραγματικῆς των δομῆς. Ὁ κόσμος εἶναι κόσμος σχέσεων καὶ ἡ Φαινομενολογία εἶναι μιὰ περιγραφικὴ ἐπιστήμη. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς ἰδιότητες πὺν ἀνακαλύπτει στὰ πράγματα εἶναι ἡ ἀναφορικότητα, δηλαδή μιὰ ἀμφίπλευρη σχέση πὺν συνδέει τὰ ὄντα, ὥστε τὸ καθένα νὰ παίξῃ ἀμοιβαῖα ρόλο νόησης - ὑποκειμένου καὶ νοήματος - ἀναφορικοῦ ἀντικειμένου. Στὴν πρώτη περίπτωση τὸ ὑποκείμενο ἐκτείνει τὴ νοητικὴ του δραστηριότητα πρὸς τὰ ἀντικείμενα νοήματα, ὅπου ἀναζητεῖ στοιχεῖα γνωστικοῦ ἐξοπλισμοῦ μὲ τὴν ἄμεση ἀντίληψη, ἐφ' στὴ δεύτερη προσφέρεται τὸ ἴδιο μὲ τὸ σύνολο τῶν νοηματικῶν του δεδομένων στὴ νόηση ἄλλων ὄντων προκειμένου νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀντικείμενο τῆς ἀντίληψῆς των. Ἐὰν τώρα θελήσωμε νὰ μεταφέρωμε τὸ λογικὸ αὐτὸ σχῆμα στὸ πεδίο τῆς παιδαγωγικῆς ἐρευνας, θὰ διαπιστώσωμε, ὅτι μὲ βάση τὴν ἀρχὴ τῆς ἀναφορικότητος εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνακάλυψη καὶ ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῶν παραγόντων τῆς ἄγωγῆς, καθὼς καὶ ἡ διατύπωση τῆς τελολογίας τῆς.

Ἀς πάρωμε πρῶτα - πρῶτα τὴ σχέση παιδαγωγοῦ καὶ τροφίμου. Σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Φαινομενολογίας, ὁ παιδαγωγὸς ὄχι μόνο δὲν εἶναι ξένος πρὸς τὴν ψυχο φυσικὴ πραγματικότητα τοῦ παιδιοῦ καὶ οὔτε προσδιορίζει τὴ δράση του μὲ βάση αὐθαίρετες ἀπροορισκὲς ἀρχές, μὰ ἀντίθετα ἐρχεται σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὰ δεδομένα του, ἄμεσα καὶ ἀπώτερα. προκειμένου νὰ καθορίσῃ τὴν παιδαγωγικὴ του πρακτικὴ εἴτε στὸν τομέα τῆς ἄγωγῆς γενικὰ ἀνοφέρεται αὐτὴ, εἴτε στὸν τομέα τῆς διδασκαλίας. Μ' ἄλλα λόγια, ἀνάμεσα στὸν παιδαγωγὸ καὶ στὸν τροφίμο ἀναπτύσσεται μιὰ ἀμφίπλευρη καὶ πολυσύνθετη βιωματικὴ σχέση, ὅπου ὁ ψυχισμὸς των προσφέρεται ἀμοιβαῖα μὲ τὸ σύνολο τῶν νοηματικῶν του δεδομένων, δηλαδή πνευματικῶν, συναισθηματικῶν κ.λ.π. Ἰδιαίτερα τονίζεται ὁ εὐεργετικὸς ρόλος τοῦ συναι-

σθήματος στη δημιουργία αργαούς συνδέσμου μεταξύ δασκάλου και παιδιού. Συνέπεια του γεγονότος αυτού είναι ότι στη σφαίρα των σχέσεων παιδαγωγού και τροφίμου δημιουργείται ένα θερμό κλίμα, που ευνοεί τόσο την εισδοχή των μορφωτικών αγαθών που η με την άμεση προσφορά ή έμμεσα με την καθοδήγηση προς τις πηγές της γνώσης μεταδίδονται στο παιδί, όσο και τη διάγνωση της πραγματικής ύψης του ψυχισμού του από τον παιδαγωγό. Οι ψυχικές εκδηλώσεις και αντιδράσεις του παιδιού μέσα στη θαλπωρή ενός ευνοϊκού συναισθηματικού περιβάλλοντος αποκαλύπτουν και τις πιο μύχιες άκομα πτυχές του ψυχισμού του.

Αναφορικά τώρα με τα μορφωτικά ιδεώδη και το σκοπό της αγωγής, και πάλι η αναφορικότητα ως βασική ιδιότητα του κόσμου ως κόσμου σχέσεων ανάμεσα στα συστατικά του όντα θα μᾶς βοηθήσει στην επίλυση της προβληματικής που δημιουργούν. Κατά τη Φαινομενολογία, όταν λέμε συνείδηση εννοούμε συνείδηση, κάποιου πράγματος και σε τελευταία ανάλυση συνείδηση του έπιστητού στο σύνολό του. Έπομένως, ο κόσμος φυσικός και ανθρώπινος, προσφέρεται σαν καθολικό νόημα — αναφορικό αντικείμενο και προσδιορίζει γνωστικά τη νόηση — συνείδηση του υποκειμένου με το σύνολο των συστατικών του όντων, που παίζουν ρόλο νοηματικών δεδομένων. Η εξαγωγή και διατύπωση των μορφωτικών ιδεωδών σ' ό,τι αφορά όχι μόνο τη γνωστική συγκρότηση, αλλά και τον ηθικό εξοπλισμό με αντικειμενικό σκοπό την ηθική ολοκλήρωση του τροφίμου δεν θάναί παρά άμεση συνέπεια του προσδιορισμού, που ο κόσμος ως φυσικό όν και ως σύνολον πολιτιστικών δημιουργημάτων άσκει πάνω στη συνείδηση του ανθρώπου. Έδώ όμως πρέπει να λάβουμε υπ' όψη μας τη διαφοροποιημένη χροιά των προσδιοριστικών επιδράσεων, που άσκούνται από τον κόσμο πάνω στη συνείδηση του παιδαγωγού και του τροφίμου, καθώς και τη διαφοροποιημένη μορφή με την οποία παρουσιάζεται ο κόσμος άσκώντας τέτοιες επιδράσεις. Φυσικά στην πρώτη περίπτωση ως σύστοιχο των διαφοροποιημένων προσδιοριστικών επιδράσεων πρέπει να αναγνωρισθῇ και η στάση ή η θέση, που παίρνει η συνείδηση του υποκειμένου απέναντι στον κόσμο. Η θέση του παιδαγωγού, πιο πολύ επιστημολογική παρά απλή γνωστική, συνίσταται στη σύλληψη και επεξεργασία των νοηματικών δεδομένων του κόσμου με σκοπό τη συστηματική των συγκρότηση με μορφή μορφωτικών αγαθών, καθώς και τη διάθρωση της τεχνικής, δηλαδή της μεθοδολογίας της προσφοράς ή και γενικότερα της πρόσκτησης των από το παιδί. Η θέση του τροφί-

μου συνίσταται στην αντίληψη και άφομοίωσή των με σκοπό την ένταξή των μέσα στο γνωστικό του εξοπλισμό. Δεν άτοκλείεται βέβαια και στις δυο περιπτώσεις η θέση του υποκειμένου να είναι θετική ή άρνητική. Αυτό εξαρτάται από τη φύση των αντικειμενικών επιδράσεων και από την αξιολόγησή των ως συντελεστικών ή μη για την ανάπτυξη του ατόμου. Έννοείται, ότι ο ρόλος της φαινομενολογικής άναγωγής στις περιπτώσεις αυτές είναι σημαντικός, γιατί βοηθεί το υποκείμενο να λάβη απέναντι στις αντικειμενικές επιδράσεις μιᾶ σκεπτική αλλά και γόνιμη στάση, αφού απ' αυτήν άπορρέει ή σωστή αξιολόγηση των νοηματικών δεδομένων του κόσμου.

Ο πλούτος και η ποικιλία των νοηματικών δεδομένων καθώς και των επιδράσεων που άσκούν πάνω στο υποκείμενο όχι μόνο από άποψη γνωστική αλλά και ηθική, είναι συνέπειες του μορφολογικού διαφορισμού του κόσμου. Η Φαινομενολογία διδάσκει, ότι όπως κάθε πράγμα έχει και ο κόσμος στο σύνολό του παρουσιάζεται με δυο μορφές, μιᾶ πραγματική και μιᾶ δυνητική. Σε κάθε στιγμή ο κόσμος δεν είναι μόνον ό,τι είναι πραγματικά, αλλά και ό,τι μπορεί να γίνῃ έφ' όσον πληρωθούν ώριμοί όροι. Τό ό,τι σε κάθε στιγμή ο κόσμος υπόκειται σε διαρκή μεταβολή και επενδύεται καταστάσεις και μορφές που άπορρέουν από το δυνητικό του εξοπλισμό, είναι φυσική συνέπεια της δυναμικής του ύψης, καθώς και της δυναμικής χροιάς του υποστρώματός του, δηλαδή του είναι, που στην ουσία σημαίνει διαρκές γίνεσθαι. Έπομένως ο κόσμος σε κάθε στιγμή είναι ταυτόχρονα κατάσταση και κλήση. Κατάσταση, που όμως αὐτομάτως έκμηδενίζεται εξ αίτίας της ροής του χρόνου, αλλά και κλήση σε τρόπο που η είόμενη κατάσταση να άποτελέσει άνώτερη βαθμίδα στην ανάπτυξη μιᾶς άνοδικής διαλεκτικής του κόσμου. Στη δομική συγκρότηση του κόσμου το άνώτερο στρώμα και το έπιστέγασμά του άποτελούν οι υπερβατικές αξίες, μορφές και έκφάνσεις του καθαρού πνεύματος, που άσκούν προσδιοριστική επίδραση στη δράση του ανθρώπου, έτσι ώστε τα προϊόντα της να φέρουν αίσθητά τη σφραγίδα των. Συνεπώς η άνοδική διαλεκτική του κόσμου φέρει αίσθητά όξιολογικό χαρακτήρα και προσδιορίζεται από την άνώτερη, τη μετμετρική και μεταλογική μορφή του πνεύματος που εγκλείεται στις υπερβατικές αξίες. Φορείς και παράγοντες της κοσμικής αυτής διαλεκτικής στον τομέα της έμπειρίας είναι τα άτομα, που καλούνται να πάξουν ένσυνείδητα το ρόλο του μέσου και του όργάνου. Σ' αυτό το νόημα η υπερβαση έαυτού και η προσ-

πάθεια για την πραγμάτωση μιᾶς υπερατομικῆς προοπτικῆς με βάση αξιολογικὲς ἐπιδράσεις εἶναι τὸ πρῶτιστο καθήκον τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ σύλληψη τοῦ ὀρθοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς ἀκριβῶς σ' αὐτὴν τὴν αὐτοῦ πέρβαση τοῦ ατόμου πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ. Τὸ πνεῦμα τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς θυσίας ποὺ πρέπει νὰ διέπη ἕαν ἡθικὰ ὠλοκληρωμένο ἄνθρωπο, εἶναι ἡ πεμπτουσία τῆς ἡθικῆς δράσης. Ἡ ἀμοιβαίότητα καὶ ἡ ἀναγωγή σὲ γενίκευση τοῦ πνεύματος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς θυσίας δημιουργοῦν τίς βάσεις γιὰ μιὰ πραγματικὴ κοινωνία πνευμάτων πρὸς τὴν ὁποία πρέπει νὰ ἀποβλέπη ἡ ἀγωγή ὡς πρὸς σκοπὸ καὶ ἰδεῶδες.

Διαπιστώνομε λοιπόν, ὅτι ἡ Φαινομενολογία ὄχι μόνο τίς σχέσεις τῶν ὄντων δὲν διασπᾷ, ἀλλ' ἀντίθετα εἰσχωρῶντας μέσα στὴν οὐσία των, καθὼς καὶ στίς σχέσεις ποὺ τὰ συνδέουν ἀνάγοντάς τα σὲ ἓνα καθολικὸ ὄν, τὸν κόσμον, εἶναι σὲ θέση καὶ τῇ συστηματικῇ συγκρότησιν τῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν νὰ ἐπιτύχη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν μορφωτικῶν ἰδεωδῶν καὶ τὴν ὀρθὴ διατύπωση τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς. Χάρη στὸν περιγραφικὸ χαρακτήρα τῆς Φαινομενολογίας ὡς ἐρευνητικῆς μεθοδολογίας, ἀλλὰ καὶ χάρις στὴν ἰδιοτυπία τῆς δομικῆς ὑφῆς τοῦ κόσμου, ἡ Φαινομενολογία τῆς ἀγωγῆς παρουσιάζεται ὡς ἐπιστήμη κανονιστικὴ μὰ καὶ ταυτόχρονα πραγματολογικὴ, εὐτυχῆς σύνθεσιν ὄντολογίας καὶ θεοντολογίας καὶ μάλιστα μὲ σαφῶς προσδιορισμένη τὴ σχέση των ὡς σχέση ἀρχῆς πρὸς συνέπεια.

II. Τὸ δεῦτερο σημεῖο τῆς κριτικῆς τοῦ ἀξ. κ. Παλαιολόγου εἶναι τὸ ἀκόλουθο: ἡ χρησιμοποίηση γιὰ τὴν ἔρευνα τῶν παιδαγωγικῶν προβλημάτων μιᾶς ἐπιστημονικῆς μεθοδολογίας παρόμοιας μὲ τὴ μεθοδολογία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δημιουργεῖ τὸν κίνδυνον τῆς θεώρησης τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν ὡς ποσοτικῶν καὶ ὄχι ὡς ποιοτικῶν, ὅπως ἀρμόζει στὴν Παιδαγωγικὴ ὡς πνευματικὴ ἐπιστήμη.

Ἡ συγγένεια ἀνάμεσα στὴ μεθοδολογία τῆς Φαινομενολογίας καὶ σ' ἐκείνην τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν οὕτε οὐσιαστικὴ εἶναι οὕτε καλύπτει ὅλη τὴν ἑκτασὴ τῆς τεχνικῆς, ποὺ ἀπ' ἐναντίας τῇ χαρακτιρίζει σαφῆς διαφορισμός. Τὸ μόνο κοινὸ των χαρακτηριστικὸ εἶναι ἡ ἐμπειρικὴ θεώρηση τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἐπαγωγικὴ πορεία στὴν ἔρευνα. Στὴν περίπτωσιν τῆς Φαινομενολογίας ἡ ἐμπειρικὴ θεώρηση εἶναι συνέπεια τῆς ἀναφορικότητος, ποὺ δέχεται σὰν βασικὴ ἰδιότητα τῶν σχέσεων ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου, καθὼς καὶ τῆς ἀντίθεσός της πρὸς κάθε ἰδέα ἢ ἀρχὴ ἀπειριστικῆς χροιάς. Φυσικὰ ἡ ἐμπειρικὴ μορφή τῆς ἐρευνητικῆς τακτικῆς τοῦ ὑποκειμένου

ἀποβάλλει πολὺ νωρὶς τὸν αἰσθητηριακὸ τῆς χαρακτηριστικὴν γιὰ νὰ μετατραπῇ σὲ μιὰ μορφή ἐπαφῆς, ποὺ χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ἀντιληπτικὴν τους χροιά, παίρνει ὥστόσο μιὰ μορφή καθαρὰ ἐνορατικὴ. Ἡ αἰσθητηριακὴ χροιά τῆς ἔρευνας ἀνήκει στὸ φυσικὸ τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι, ποὺ μιὰ μερικὴ του μορφή σημαίνει ὑπαγωγή τοῦ ὑποκειμένου στὰ δεδομένα τῶν αἰσθήσεων. Ἀπὸ τὴ στιγμή ὅμως ποὺ τὸ ὑποκείμενο, κάνοντας χρῆσιν τῆς φαινομενολογικῆς ἀναγωγῆς, περᾶσιν στὸ σκεπτικὸ ἢ φαινομενολογικὸ τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι, ἡ ἀντίληψιν ὑπερβαίνει τὴν περιοχὴ τοῦ φαινομένου ποὺ συνελάμβανε μὲ τὸν αἰσθητηριακὸ μηχανισμό καὶ δημιουργεῖ βιωματικὰς καταστάσεις, ποὺ τὸ νόημα ἀναφορικὸ των ἀντικείμενον εἶναι ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων. Στὴν περίπτωσιν αὕτη καμμιὰ ποσοτικὴ θεώρηση δὲν εἶναι νοητὴ, γιὰτὶ οἱ οὐσίαι τῶν πραγμάτων ποὺ συλλαμβάνει ἡ συνείδησις, εἶναι ἐκφάνσεις τοῦ καθαρῶν πνεύματος καὶ ἡ μόνη κατηγορία ποὺ προσιδίδει στὸ πνεῦμα εἶναι ἡ ποιότης. Συνεπῶς, ὅπως στὴ γενικὴ φαινομενολογία, τὸ ἴδιο καὶ στίς μερικὲς τῆς ἐκφράσεις καὶ ἐφαρμογὰς οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στίς οὐσίας καθὼς καὶ ἀνάμεσα στίς ἐκφραστικὰς τῶν ἐννοιῶν εἶναι σχέσεις ποιοτικὰς καὶ ὄχι ποσοτικὰς. Στὴ φαινομενολογία τῆς ἀγωγῆς ἰδιαίτερα τὸ πρᾶγμα φαίνεται καθαρὰ τόσο στὴν ἔρευνα τῆς ψυχικῆς ἰδιομορφίας τοῦ τροφίμου ὅσο καὶ στὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸ τῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν, τῶν μορφωτικῶν ἰδεωδῶν, καθὼς καὶ τῆς τελολογίας τῆς ἀγωγῆς. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ φαινομενολογία τῆς ἀγωγῆς βρίσκειται σὲ σαφῆ ἀντίθεση πρὸς κάθε ἀπόπειρα γιὰ τὴ διάγνωση τῆς παιδικῆς ἰδιοσυστάσεως μὲ μέσα καὶ κριτήρια ποσοτικά, καθὼς καὶ γιὰ τὴ συγκρότησιν μιᾶς Παιδαγωγικῆς θεμελιωμένης πάνω εἰς τέτοιαις βάσεις.

3. Ἡ τρίτη ἀντίρρηση τοῦ ἀξ. κ. Παλαιολόγου συνίσταται στὴν ἐπιφύλαξιν μήπως δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ διερεύνησις τῶν οὐσιῶν καὶ συνεπῶς οὕτε «ἡ ἐρμηνεία καὶ ἐφαρμογὴ τῶν ἱερογλυφικῶν ἀπαιτήσεων τῆς Φαινομενολογίας ἐκ μέρους πολλῶν διδασκάλων - παιδαγωγικῶν».

Φυσικὰ ἡ ἰδιότητα τοῦ ἐρευνητοῦ παιδαγωγοῦ δὲν συμπέπτει πάντοτε μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ πρακτικοῦ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἀγωγῆς. Αὐτὸ ὅμως δὲν συμβαίνει μόνον στὴν Παιδαγωγικὴ, ἀλλὰ σὲ κάθε ἐπιστήμῃ. Ποιὸς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς φυσικοὺς μπορεῖ νὰ διεισδύσῃ σ' ὅλες τίς λεπτομέρειαις τῶν τελευταίων ἀνακαλύψεων τῆς σύγχρονης μαθηματικῆς φυσικῆς καὶ ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἀπείρους λατροὺς ἐπαγγελματίαις τῆς λατρικῆς δὲν περιορίζεται παρὰ μόνον στὴν ἐφαρμογὴ τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνητῶν λατρῶν; Βέβαια, ἡ σύμπτωσις καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἰδιοτήτων

90 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΙ ΤΟΥ

ΟΒΙΔΙΟΣ ΝΤΕΚΡΟΛΥ

Ο "ΛΑΪΚΟΣ ΑΓΙΟΣ," ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΠΟΥ ΑΠΕΦΥΓΕ
ΚΑΘΕ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ HENRI - IRENNE MARROY

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ ΤΗΣ ΣΟΡΒΟΝΗΣ

Με την ευκαιρία της συμπληρώσεως τήν χρονιά που διατρέχουμε, ένενηντα χρόνων απ' τη γέννησι του Ντεκρολύ, θεωρήσαμε σκόπιμο ν' αφιερώσουμε ένα δυο πέρνει σύντομο σκιαγραφικό χρονικό γιά τόν εξαίσιο αυτόν άνθρωπο και ανυπέρβλητο παιδαγωγό που αφιερώνοντας τη ζωή του στην βελτίωσι τών όρων της άγωγής του παιδιού, κατάφερε με τίς έπίμονες και άσταμάτητες προσπάθειές του και τη συνεχή έρευνά του νά φέρη μιá επανάστασι στους κόλπους της παγκόσμιας παιδείας και νά δημιουργήση ένα επί πλέον έρυσμα και βάθρο, γιά τó

στήριγμα του συγχρόνου οίκοδομήματος της σχολικής άγωγής.

Γιατί ένενηντα χρόνια σήμερα απ' τη γεννησι και είκοσι έννιά από τó θάνατό του, δέν υπάρχει σ'όλόκληρο σχεδόν τόν πολιτισμένο κόσμο παιδαγωγός που νά άγνοή τουλάχιστον τά σοφά έκείνα παιδαγωγικά πορίσματα στά όποία κατέληξε έπειτα από άδιάκοπη προσπάθεια τριάντα και πλέον χρόνων ó μεγάλος Βέλγος παιδαγωγός, που δίκαια πέρασε πιά στό πάνθεο τών μεγάλων δημιουργών της νέας κολτούρας, στεφανωμένος με την άχλύ της παγκόσμιας δόξας και

θά ήταν εύχής έργο κι' ίσως γίνη δυνατή με τόν καιρό, όταν ή όλη μορφωτική προσπάθεια που καταβάλλεται στό πνευματικά ιδρύματα γίνη πιό συστηματική, έκταθ ή σ' όλο τó πλάτος και διεισδύση σ' όλο τó βάθος της κάθε μιáς έπιστήμης.

ΙΥ. Κλείνοντας την κριτική του ό άξ. κ Παλαιολόγος παρατηρεί, ότι ή όρολογία του βιβλίου ξενίζει και ότι ή κατανόησή του δυσχεραίνεται από τη χρήση άμειγυός δημοτικής.

Ός πρòς τó πρòτο σημείο όφείλομε νά παρατηρήσωμε, πòς ή φαινομενολογία είναι γιά τη χώρα μας μιá νέα φιλοσοφική άποψη και είναι φυσικό οί όροι που χρησιμοποιεί, νά είναι άγνωστοι και νά δημιουργούν κάποια δυσκολία, γιατί δέν υπάρχουν αντίστοιχοι όροι καθιερωμένοι στη γλώσσα μας. 'Απ' αυτό όμως δέν έπεται, ότι πρέπει νά απορρίψη κανείς γιά λόγους καθαρά τεχνικούς ένα φιλοσοφικό σύστημα, που ίκανοποιεί πλήρως όλες τίς ανάγκες και απαιτήσεις του ανθρώπου, θεωρητικές και πρακτικές. 'Αφού λοιπόν έχουν έτσι τά πράγματα, είναι έπόμενο σέ κάποιον νά πέση τó μεγάλο χρέος νά χαλεύση τοίς νέους όρους και νά τοίς εισαγάγη στην πρακτική της έρευνας άκόμη και με κίνδυνο νά κατηγορηθ ή γιά γλωσσική άσέβεια ή κάτι άλλο παραπλήσιο. 'Αλλά και πάλι ή μεγάλη ούτ ή τιμή της πρωτοπορίας δέν άνήκει στόν ύποφαινόμενο, αλλά στόν ξερίρετο έπιστήμονα άξ. κ. Γεωργούλη, που έδω και λίγα χρόνια μās παρουσίασε, μαζί με πολ-

λές άπόψεις της σύγχρονης φιλοσοφίας, και τη φαινομενολογία του Husserl. Φυσικά ή προσπάθεια που άναφέραμε δέν καλύπτει στό σύνολό της την όρολογία που χρησιμοποιούμε. Γι' αυτό τó λόγο, με πλήρη συναίσθηση τών εύθυνών μας άπέναντι στη γλώσσα του 'Εθνους και στη Φιλοσοφία εισάγομε, όπου χρειασθ ή, νέους όρους με την κατηγορηματική δήλωση, πòς κανένα τίτλο πατρότητας γιά όριστική καθιέρωσή των δέν διεκδικούμε. 'Αιτώς περιοριζόμαστε νά θέσωμε με την εισαγωγή των μιá προβληματική τεχνικής χοριάς. 'Από κεί και πέρα, με βάση την καλή πίστη που προέχει σάν ύψιστη άρετή και σάν πρώτη άρχή στην έπιστημονική έρευνα, κάθε συζήτηση είναι δεκτή με σκοπό τη βελτίωσή των ή και την αντικατάστασή των με άλλους πιό πρόσφορους και στις έννοιες και στην έρευνα.

Τέλος, ως πρòς τó γλωσσικό πρόβλημα που γίνεται σχετικός ύπαινιγμός, άς μās επιτραπ ή νά εκφράσωμε την ταπεινή προσωπική μας γνώμη, πòς ή δημοτική γλώσσα άποτελεί τη γνήσια ένδική μας γλώσσα και πòς ή έπιστημονική δημοτική άκόμα και στην παρούσα κατάστασή της είναι σέ θέση νά αποδώσει πιστά τίς λεπτές έννοιες της Φιλοσοφίας. 'Η συστηματική της όμως καλλιέργεια με τη διαπραγμάτευση σοβαρών έπιστημονικών θεμάτων θά την πλουτίσει πιό πολύ και θά χαρίσει στόν έλληνικό λαό τó πιό κατάλληλο έκφραστικό μέσο της έπιστημονικής του σκέψης.

ἀναγνωρίσεως. Θριαμβευτική ἡ δικαίωσι τῶν προσπαθειῶν καὶ τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου μεταρρυθμιστοῦ ἀποτελεῖ πιά γεγονός ἀναμφισβήτητο, ἐνῶ ἡ ἐπανάστασι ποῦφερε στήν καθιερωμένη ἀγωγή, ἀποδίδει ὁλοένα καὶ περισσότερους τοὺς καρποὺς της, κατακτώντας μέρα μέ τὴν ἡμέρα καὶ νέο ἔδαφος. "Ὁλος σχεδὸν ὁ κόσμος τῶν παιδαγωγῶν στρέφεται πιά καὶ ἀσπάζεται ἀνεκδοῖστα τίς ἀρχές τοῦ λαμπροῦ μύστη, ἐνῶ ἡ ἀναγνώρισι τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου του προσλαμβάνει μιὰ καθολικότητα ὀριστική καὶ σχεδὸν ἀπόλυτη, γεγονός ἐνδεικτικὸ τῆς τεράστιας ἀπηχίσεως ποὺ σὲ παγκόσμια κλίματα ἔχει ἡ ἀνεπανάληπτη παιδαγωγικὴ προσφορὰ του.

Μὲ τὴν τεράστια στίς μέρες μας πρόοδο τῆς Ψυχολογίας, τῆς ἐπιστήμης ποὺ στάθηκε ὁ πολυτιμώτερος βοηθὸς καὶ στήριξε ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Ντεκρολύ, ἀποκαλύφθηκε τὸ ἀλάθητο τῶν ἀρχῶν ποὺ θεμελίωσαν τὸ νέο σύστημα ἀγωγῆς τοῦ μεγάλου παιδαγωγοῦ καὶ δικαιώθηκε ὅλη ἡ προσπάθεια τοῦ μεταρρυθμιστοῦ ποὺ ἄλλαξε ριζικὰ τίς μεθόδους διαπαιδαγωγήσεως.

Δὲν σκοπεύουμε στήν μνημόσυνη τούτη προσφορὰ μας ν' ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸν μεταρρυθμιστὴ Ντεκρολύ.

Τὰ τελευταῖα προπολεμικὰ καὶ μεταπολεμικὰ χρόνια, οἱ ἀρχές καὶ τὰ συστήματα ποὺ ἐφήρμοσε ὁ μέγας Βέλγος παιδαγωγός, συζητήθηκαν, ἐξετάσθησαν καὶ ζυγίστηκαν στίς ἀλλεπάλληλες προβολές τους κατὰ κόρον.

Ἐμεῖς θὰ περιοριστοῦμε στὸ νὰ ἀφιερῶσουμε τὴ μικρὴ μας τούτη μελέτη ὄχι πιά στὸ μεταρρυθμιστὴ Ντεκρολύ, ἀλλὰ στὸν ἄνθρωπο Ντεκρολύ, σὲ μερικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς δημιουργίας καὶ τοῦ ἥθους του, σὲ κάποια ἰδιομορφία τοῦ ἔργου του, σὲ κάτι ποὺ χαρακτηρίζει ὅλη του τὴ προσφορὰ.

Γιατὶ χωρὶς ἀντίρρηση ὁ Ντεκρολύ ἔχει κάποιες πλευρὲς ὁλότελα ἀσυνήθιστες γιὰ ἀνθρώπους καὶ δημιουργοὺς τῆς κλάσεώς του, τὸσον ἀσυνήθιστες ὅσο ἀσυνήθιστο κρίνεται καὶ ὁλόκληρο τὸ ἔργο του ἀφοῦ ἡ συγγραφικὴ ὁψι τῆς προσφορᾶς τοῦ Ντεκρολύ λείπει ὁλότελα ἀπ' αὐτό.

Ἐπιμένουμε ἰδιαίτερα σὲ τοῦτο τὸ δεύτερο χαρακτηριστικὸ γιατί ἀπ' αὐτὸ ἀποκαλύπτεται καὶ τὸ ἥθος τοῦ ἀνθρώπου καὶ παιδαγωγοῦ Ντεκρολύ καὶ φωτίζονται οἱ σκοτεινὲς ἐκεῖνες πτυχές τῆς ὅλης του προσφορᾶς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἡ ἀπὸ μέρους τοῦ ἰδίου Ντεκρολύ συγγραφικὴ παρουσίασι τοῦ ἔργου του δὲν ἔγινε ποτέ, ἔτσι ποὺ ἡ προβολὴ τῆς ὅλης ἐργασίας του νὰ

γίνεται μέσα ἀπ' τὸ ἴδιο του τὸ ἔργο. Σήμερα ἀπ' τὸ Ντεκρολύ γιὰ τὸ Ντεκρολύ δὲν μαθαίνουμε τίποτα, κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψι θὰ πρέπει νὰ χρωστοῦμε χάρι σὲ κάποιους, ὡς τοὺς ποῦμε βιογράφους του καὶ κυριώτερα στὴ πιδ στενὴ του συνεργάτρια τὴν δεσποινίσα Ἀμάιντ, ποὺ εἶχε τὴν πρόνοια νὰ περιμαζέψῃ σ' ἓνα ἐνιαῖο χρονικὸ τὴν ἱστορία τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ντεκρολύ καὶ νὰ ταξινομήσῃ τὰ συμπεράσματά του καὶ τὰ συστήματα ποὺ ἐπενόησε γύρω ἀπ' τὰ προγράμματα τῶν «συνδεδεμένων ἰδεῶν» καὶ τὰ περίφημα «κέντρα ἐνδιαφέροντος».

Γιατὶ ὁμως αὐτὴ του ἡ σιωπὴ; Τὴν ἀπάντησι μᾶς δίνει ὁ Flauot ποὺ ὑποστηρίζει κάπου πὼς ὁ Ντεκρολύ «ἦταν ἀπ' τὴν πᾶστα τῶν δημιουργῶν ποὺ δὲν μπόρεσαν ἢ δὲν θέλησαν νὰ περικόψουν ποτὲ ἀπ' τίς ἐρευνες καὶ τὰ πειράματά τους καιρὸ γιὰ νὰ περιγράψουν μὲ τὰ δικά τους δεδομένα τὴν εἰκόνα καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου ποὺ σ' αὐτὸ ἀφοσιώθηκαν». Εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γιατὶ ὅλη ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ Ντεκρολύ εἶναι μιὰ ἱστορία, γεμάτη ἀπὸ ἐρευνες καὶ πειράματα τόσο ἀσφυκτικά, ποὺ νὰ μὴν ἀφήνουν περιθώριο γιὰ καμιὰ ἄλλη ἀπασχόλησι.

Ὁ ἴδιος ποτὲ ἄλλωστε δὲν ἐπεθύμησε νὰ περικόψῃ τίς πρακτικὲς του ἐρευνες γιὰ ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὴν προβολὴ τῶν ἐκάστοτε συμπερασμάτων του.

Δυσάρεστη τούτη ἡ ἐπιφύλαξι τοῦ ἀπὸ κάποιες ἀπόψεις, ἐξηγεῖται ὡς τόσο κατὰ βάθος μὲ αἰτίες ποὺ τὸν τιμοῦν.

Καὶ εἶδαμε πρῶτα—πρῶτα πὼς ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀφοσίωσι στήν πρακτικὴ δρᾶσι καὶ ἐρευνα τοῦ δημιουργοῦ, ἡ ἀέννησι καὶ πυρετικὴ προσπάθειά του νὰ πραγματοποιῇ, νὰ βελτιώσῃ, νὰ προχωρήσῃ μὲ τὸν τρόπο ποὺ μόνον ὁ Ντεκρολύ ἔξερε καὶ μποροῦσε, δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν ποτὲ νὰ γυρίσῃ νὰ ἰδῇ τὸ καμωμένο του ἔργο, νὰ τὸ ἀγκαλιάσῃ νὰ τὸ συνθετοποιήσῃ καὶ περιγράψῃ. Ἀπομόνωμένος στὸ Ἰστιντοῦτο του ἢ τὸ σχολεῖο του, στὸ Ἑρμιτάζ, δὲν εὗρισκε χρόνον ἀνάμεσα στίς προσπάθειές του καὶ τὰ πειράματά του νὰ καταγράψῃ καὶ τὸ χρονικὸ τῶν τελευταίων. Τὸ παρελθὸν τὸν ἄφηνε ἀδιάφορο ἐνῶ πορευόταν ἀκατάπαυστα, πυρετικὰ κι' ἐπίμονα πρὸς τὸ μέλλον.

Ἐξ ἄλλου ὁ Ντεκρολύ δὲν στάθηκε ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνους ποὺ προσδιορίζουν ἓνα τέρμα κι' ὅταν τὸ φτάσουν ἐπαναπαύονται γράφοντας τίς ἀνασκοπήσεις ἢ τὴν ἱστορία τῶν προσπαθειῶν καὶ τῆς δράσεώς τους. Στὸ δρόμο

τών προσπαθειών του Ντεκρολύ μόνο σταθμοί υπήρξαν κι' όχι όρια δεσμευτικά.

Νάναι όμως πάλι μόνη αίτια της συγγραφικής σιωπής του Ντεκρολύ ή απόλυτη άφροσύνη του στην πρακτική έρευνα και τά ψυχοπαιδαγωγικά του πειράματα; "Η υπάρχουν κι' άλλες αίτιες που στάθηκαν άφορμή στις αποφάσεις του μεγάλου παιδαγωγού να μη συμπεριληφθή ποτέ ή άπόπειρά του να γράψη ένα έργο συναφές και πλήρες που να μπορεί κανείς να τ' άγκαλιάση με μία και μόνη ματιά;

Απ' τους βιολόγους του και κυριώτερα απ' τον Flayot μαθαίνουμε πως ο Ντεκρολύ είχε κάποιες άλλες πλευρές άρετης άσυνήθιστης για ένα σοφό της περιωπής του που όπωσδήποτε συνήργησαν στο να μην άποφασίση ποτέ ο Ντεκρολύ να στρωθή στην συγγραφική που θα χάριζε στην παγκόσμια παιδεία γνήσια την έπαναστατική μεθοδολογία και αύθεντικά τά σοφά έπιστεγάσματα της πολύχρονης πείρας και έρευνάς του γύρω από τά κύρια σημεία της άγωγής του παιδιού.

Η μετριοφροσύνη του άπαράμιλλου παιδαγωγού στάθηκε πάντα τόση, που τον άπομάκρυνε συνεχώς απ' την έπιθυμία να περιγράψη στο σύνολόν του τό έργο του που κατά βάθος την έκτασί του δέν έκτίμησε ποτέ ο ίδιος τόσο όσο οι άλλοι.

Υστερα δέν θα πρέπει να ξεχνοϋμε πως σάν παιδαγωγός της ζωής όπως τον απέκάλεσε ο Petersen, ο Ντεκρολύ, θεωρούσε τό έργο του, τό έργο της άγωγής γενικώτερα, σάν έργο ζωής, άφοϋ σάν θέμα του είχε μία ύπαρξι ζωντανή και περιβάλλον την ίδια την πραγματική ζωή. Πιστεύε, λοιπόν, πως ή μορφή και ή τέχνη μιάς μεθόδου δέν μπορεί να είναι ένας ξηρός κι' άψυχος τύπος, ένας στερεότυπος τυπωμένος τυφλοσύρτης. Έκείνο που προέχει σε μία μορφή άγωγής για να μετουσιωθή απ' τους άσκούντας την τελευταία σε συνείδησι και σε έργο ίκανό ν' άποδώση τ' άναμενόμενα, είναι τό ίδιο πνεϋμα και ή ψυχή των παιδαγωγών που θα τή ζωογονήσουν και τό ύπαρκτό δυναμικό των παιδιών που πάνω τους θα εφαρμοσθή.

Έτσι προτίμησε να δώση τό παράδειγμα της άδιάκοπης έρευνας, της όλο τελειοποιημένης προσαρμογής και της άγρυπνης έφευρετικότητας, παρά τις έκθέσεις μεθοδολογίας. Κι' όσο για την προβολή του έργου του, το άρκοϋσε που οι άρχές και τά πειράματά του είχαν γίνει γνωστά κι' είχαν ξυπνήσει τή περιέργεια άρχικά τό ένδιαφέρον άργότερα και την ζωηρή διάθε-

σι στο τέλος να εφαρμοσθούν από ένα πλήθος παιδαγωγών που μπορούσαν να βλέπουν χωρίς παρωπίδες την έξελικτική πορεία της άγωγής πάνω σε καινούργιους δρόμους.

Χωρίς την οΐησι των έπηρεμένων που οι κάποιες τους έπιτυχίες τους γεμίζουν ματαιοδοξία ο Ντεκρολύ, απέφυγε κι' όταν όλος ο κόσμος μιλούσε με θαυμασμό γύρω του για τό έργο του, να σταματήση τους στεμμένους απ' την έπιτυχία μόχθους του και να άσχοληθή, όπως συνηθίζεται, με την δογματική διατύπωσι των συμπερασμάτων του.

Άλλωστε στάθηκε πολύ μακριά ο Ντεκρολύ απ' τους νεωτεριστές εκείνους που πιστεύουν πως βρήκαν ένα μοναδικό και τέλειο τόπο που βάζει όριο στην πρόοδο. Δέν είχε ούτε τον φάταρχο αύθεντισμό τους, ούτε την άφόρητη ύπεροψία τους, ούτε την έμπαθη μισαλλοδοξία τους.

Κι' ήταν αύτή του ή άνεξήγητη για πολλούς στάσι, ή όλότελα άπηλλαγμένη απ' την παραμικρή διάθεσι για δογματισμό, ή αίτια να χαρακτηρισθή σάν μία φυσιογνωμία ώχρη κι' άναποφάσιστη. «Προπάντων δέ, έπειδή ή σκέψι και ή πρακτική του που βάδιζαν πάντα χειροπιαστές δέν φαίνονταν στον Ντεκρολύ ποτέ ούτε άρκετές ούτε όριστικές κι' έπειδή δέν έστεργε ποτέ να τους δώση μία πλήρη και δογματική έκφρασι, διαψεύστηκαν οι έλπίδες εκείνων που προτιμούσαν και περίμεναν απ' αυτόν τά πρότυπα απ' τις έμπνεύσεις, τό γράμμα απ' τό πνεϋμα» γράφει ο Flayot.

Άδιάφορος όμως ως τό τέλος της ζωής του έμεινε ο Ντεκρολύ για την έντύπωσι που δημιούργησε. Για αυτόν δέν υπήρξε άλλος σκοπός κι' άλλο θέλητρο απ' τό να εργάζεται, να πειραματίζεται, να μοχθή άδιάκοπα για τή τελειοποίησι της μορφής των συστημάτων που άπετέλεσαν τό μεθοδολογικό πιστεύω της άγωγής του.

Ξεκινώντας όπως και ή Μοντεσσόρι απ' τά άδικημένα απ' τή φύσι παιδιά, επεκτείνεται σιγά—σιγά, πλημμυρισμένος απ' αγάπη για τους νεαρούς τροφίμους και φίλους του και στα κανονικά. Μ' άμέριστη τή συμπάραστασι της Ψυχολογίας, που γνωρίζει άριστα, και συστηματοποιημένη την χρησιμοποίησι του τέστ, για τή μύησί του στο όποιο εύγνωμονεί τον Μπινέ, πρσχωρεί βήμα—βήμα στην ύψηλή εκείνη δημιουργία του που τον τοποθετεί στην κορυφή των άξιων εκείνων παιδαγωγών που θεμέλιωσαν τό

νέο μας σχολείο. Ἀτελεύτητες οἱ ἀνησυχίες του, ἀδιάκοποι οἱ προβληματισμοὶ του καὶ συνεχεῖς οἱ βελτιώσεις στὸ ἔργο του δίνουν στὸ τελευταῖο, τῇ σφραγίδᾳ μιᾶς ἀνεπανάληπτης δημιουργίας χωρὶς ὥστόσο ὁ ἴδιος, ὁ πάντα ἀνικανοποίητος Ντεκρολύ, νὰ τὸ κρίνῃ ποτὲ σὰν ἄξιο.

«Τὸν κυρίεψε πάντα», «παρατηρεῖ ὁ Wallon», ἡ μέριμνα νὰ εἶναι χρήσιμος, νὰ βρῖσκη συνεχῶς λύσεις καινούργιες, λύσεις ὠφέλιμες στὸ κάθε τι καὶ συγχρόνως σ' ὅλα. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπεθύμησε ποτὲ ἄσκοπες θεωρίες πού ἡ μόνη ὠφέλειά τους εἶναι νὰ προκαλοῦν μιὰ φήμη περισσότερο ἢ λιγότερο ἐφήμερη στοὺς συγγραφεῖς τους.

Παρυσίασε πάντα προβλήματα πού ἡ λύσι τους ὤφειλε νὰ ἔχῃ πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Ὑπῆρξε ἄνθρωπος τῆς δράσεως καὶ σοφός. Κρίνοντας ἀκατάπαυστα τίς ἰδέες του δὲν ἀφέθηκε νὰ παραπλανηθῇ ἀπ' τὰ φαινόμενα ἢ ἀπ' τίς πολὺ—πολὺ πρόωρες γενικότητες.

Δὲν μπορεῖ κανένας νὰ ξεχωρίσῃ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὸν ἐργάτη. Κι' ἐν μέρει ὑπῆρξε μεγάλος εὐεργέτης γιατί εἶχε μεγάλη καρ. διὰ.

Ἀκριβολόγος καὶ δυνατὸς παρατηρητής, ἀναζητώντας πάντα τὰ μέσα πού ἀναφέρονται στὰ πράγματα, γιὰ νὰ γίνουν εὐκολονόητα τὸ μυστικὰ τῆς ζωῆς στὴν πραγματικότητα τους, ἦταν πάντα ἔτοιμος καὶ πρόθυμος ν' ἀναθεωρῇ, νὰ συμπληρῶνῃ, νὰ ἐλέγχῃ τ' ἀποκτημένο παραβάλλοντάς τα μ' ἐκεῖνα ἐνὸς ἄλλου. Γιατί ὁ Ντεκρολύ εἶχε καὶ τὴ σπάνια ἀνωτερότητα νὰ ὑποκλίνεται μπροστὰ σὲ κάθε ἔργο μεγάλο καὶ ἀληθινὸ. Ὁ σεβασμὸς του καὶ ἡ αὐθόρμητη ἐκτίμησι τῆς ἐργασίας τοῦ ἄλλου ἦσαν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα πού πῆγαζαν ἀπ' τὴν παντελεῖ ἑλλειψι ἐγωῖσμοῦ πού τόσο τὸν ἐχαρακτήριζε. Δὲν μπορούσε κανένας νὰ τὸν πλησιάσῃ χωρὶς νὰ τὸν ἀγαπήσῃ, δὲν μπορούσε νὰ εἶναι ὁ συνεργάτης ἢ μαθητὴς του χωρὶς νὰ γίνῃ πρῶτα φίλος του.

«Κι' ὁ πιὸ ταπεινὸς παιδαγωγὸς μὲ καλὴ θέλησι—γράφει ὁ Flayot—πού πῆγαινε στὸ σπίτι του ἢ στὸ Ἑρμιτάζ, αἰσθανόταν τὸν ἑαυτὸ του ὡς ἴσον καὶ μπορούσε νὰ φαντάζεται πὼς δὲν ἐρχόταν ν' ἀντλήσῃ γνώσεις ἢ ἐμπνεύσεις ἀπ' τὸ μεγάλο δάσκαλο, ἀλλὰ ν' ἀνταλλάξῃ μαζί του τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀμοιβαίας πείρας».

Μὲ προσήνεia καὶ ἀπλόητα ἀπαράμιλλη,

μὲ ζεστὴ ἀνθρωπιά καὶ ἰδεαλισμὸ ἀπίστευτο, ἔζησε καὶ μόχθησε ὁ Ντεκρολύ ὥσπου νὰ ἐδραιώσῃ τίς, ὅμοια μὲ τὴ ζωὴ, ἀκατάλυτες ἀρχές ζωῆς πού ἐνίσχυσαν τὴ νέα μας ἀγωγή.

Κι' ἦταν ἓνας ἀπ' τοὺς μοναδικούς ἐκείνους μύστες πού ἔθεσε ὀλοκαύτωμα τὴν ζωὴ καὶ τίς δυνάμεις του στὸ βωμὸ τῆς πιὸ ἀνίδιοτελοῦς προσφοράς. Γιατί ὁ Ντεκρολύ στὸ ἔργο πού ἀφοσιώθηκε, δὲν θυσίασε μόνο κάθε μέριμνα γιὰ ὕλικὸ κέρδος ἀλλὰ καὶ γιὰ πνευματικὴ δόξα.

«Ἄς ἐργασθοῦμε» ἔλεγε ἀκατάπαυστα «κι' ἄς μὴ μᾶς ἀπασχολεῖ τίποτα ἄλλο». Πέθανε στὸ τέλος πάνω στὴ δουλειά, χωρὶς ν' ἀποφύγῃ τὴν δόξα πού μὲ τόση ἐπιμονὴ ἀπέφυγε ὅσο ζοῦσε. Κι' ἔμεινε στὴ συνειδησι ὅλων ἐκείνων πού γνώρισαν τὴν ἀξία τοῦ λαϊκοῦ ἔργου του καὶ τὸ ὑπέροχο ἦθος καὶ τὴν ἀνθρωπιά του σὰν ὁ «λαϊκὸς ἅγιος» τῆς παιδείας, ὅπως σοφὰ τὸν ἐχαρακτήρισε ὁ μεγάλος Ἰσπανὸς παιδαγωγὸς Ferrere.

Κων/νος Λιάπης
Δημῖλος
Γλώσσης—Σκοπέλιου

Συνάδελφε - Διευθυντὰ τοῦ σχολείου, ἔγραψες τὴν Σχολικὴν σου Ἐφορείαν συνδρομητὴν εἰς τὸ Ἐπιστ. Βῆμα τοῦ Διδασκάλου; Ἐάν, ὅχι, μὴ βραδύνεις. Ἡ προσεκτικὰ διαλεγμένη ὕλη του τὸ καδιστᾶ ἓνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα στὸ εἶδος του ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Πραγματικὸ στολιδὶ κάθε Σχολικῆς Βιβλιοθήκης.

Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἐνισχύεις σοβαρῶς τὸν Σύλλογόν σου, δεδομένου ὅτι αἱ 40 δραχμαὶ ἐκ τῆς συνδρομῆς ἀνήκουν εἰς αὐτόν. Μὴν τὸ σκέπτεσαι, λοιπόν, καθόλου. Σπεῦσε.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ Α. Ν 1092/88
Ἐκδοτῆς : Διδ. Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος
Πρόεδρος : Δημ. Κουτσουβάλας
Ὁδὸς Ξενοφώντος 15 · ΑΘΗΝΑΙ

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Ἰω. Καμπανᾶ
Νικόλαος Σακουλίδης · Φιλαδελφείας 4

ΤΑ 50ΧΡΟΝΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

«Ο Ἅγιος τῆς Λογοτεχνίας»

Τοῦ κ. ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΔΕΛΟΥ
Διδ(λ)ου Προτύπου Παιδ(κ)ῆς Ἀκαδημίας Λαμίας

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

τῆς ἀκτῆς, πού κλείει τὸν λιμένα. Εὐτυχῇ τ' ἀρνάκια τοῦ βουνοῦ, τὰ βόσκοντα ἐκεῖ στὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ, πού φθάνουν ἔως τὴν κορυφὴν τῆς ράχης καὶ πηδοῦν καὶ χορεύουν καὶ σέ ἀπολαύουν ἐγγύθεν καὶ μεθύουν ὦ αὐγὴ, ἀπὸ τ' ἀρώματά σου...» («Τὰ Ρόδινα Ἀκρογιαλίας»). Καὶ γιὰ τὸ ἀγαπημένο του δένδρο, τὴ βασιλικὴ δρῦ, γράφει:

«Ἐρέμβαζον, ἀναβλέπων εἰς τοὺς κλώνους τῆς τοὺς κραταιοὺς καὶ ἀνοιγόκλειον ἡδυπαθῶς τὰ χεῖλη εἰς τὴν πνοὴν τῆς αὔρας τῆς, εἰς τὸν θροῦν τῶν φύλλων τῆς. Ἐκατοντάδες πουλιῶν ἀνεπαύοντο εἰς τοὺς κλώνους τῆς, ἔμελπον τρελλὰ τραγούδια... Δρόσος, ἄρωμα καὶ χαρμονὴ ἐθώπευον τὴν ψυχὴν μου...» («Ὑπὸ τὴν βασιλικὴν δρῦν»).

Ὁ Σεβαστὸς Ἀκαδημαϊκὸς μας κ. Σπ. Μελάς, ἀναλύοντας τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου Σκιαθίτη ἀφηγητοῦ, γράφει:

«Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης εἶναι στὴν πεζογραφία τὸ ἀξιο ἀντίστοιχο τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητῆ Διονυσίου Σολωμοῦ. Ἐζήσε καὶ δημιουργήσε μὲ τὸν ἴδιο πόθο ἀγνείας μὲ τὴν ἰδια βαθεῖα καὶ ἀσάλευτη θρησκευτικὴ πίστη—τὴν πίστη τῶν πατέρων μας— μὲ τὴν ἴδια ἔγνοια τῆς ἐθνικῆς ζωῆς καὶ κληρονομίας— μὲ τὸ ἴδιο ἰδανικὸ τῆς πηγαίας, τῆς ἀνόθευτης τέχνης, τῆς μεγαλόπρεπης ἀπλότητος, στὸ μεταχειρίσματος τῶν θεμελιακῶν στοιχείων τῆς ἐθνικῆς ζωῆς— μὲ τὸ ἴδιο ἀσκητικὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἴδια καθοσίωση στοὺς ὑψηλοὺς σκοποὺς τῆς τέχνης. Εἶναι, μ' ἓνα λόγο, ἀληθινὰ ὁ πρῶτος ἐθνικὸς συγγραφέας τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ». Κι ὁ ἀκούραστος ἐρευνητὴς τοῦ ἔργου του κι ἐκλεκτὸς μας λογοτέχνης κ. Γ. Βαλέτας συμπληρώνει:

«Τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη ἔχει κοινωνικὸ περιχόμενον. Μᾶς δίνει μιὰ Ἑλλάδα λαϊκὴ, ναυτικὴ, νησιώτικη καὶ πονεμένη, νοσταλγικὴ καὶ ὄνειρεμένη, μαυρομαντηλοῦ, γεμάτη γυναῖκες καὶ γρηές, δουλεῦτρες κι ἀκαμάτρες, γιορταστικὴ, ὅλο ἀφρὸς καὶ κόμα καὶ εἰδύλλιο καὶ

«Δόστω Χριστέ μου τὴ στερεὴ χαρὰ νὰ ἰδῇ καὶ πάλι τὴ γνώριμή του τὴ ζωὴ κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι».

(Λ Πορφύρας)

καὶ μὸς καὶ δράμα, πού ὑποφέρει καὶ περιμένει τοὺς ξενητεμένους, τὸ αὐριο, πού ζῇ τὸ δράμα τῆς μὲ πίστη στὸ Θεό τῆς, ἀλλὰ καὶ στὸν ἑαυτὸ τῆς. Μιὰ Ἑλλάδα μὲ τίς βαρύτερες ἀξίες τῆς, τίς πιὸ πηγαῖες. Ὑπάρχει στὸν Παπαδιαμάντη, ὅπως στὸ Σολωμό, ἐνότητα καὶ συνολικὴ σύλληψη ζωῆς, ὁραματισμὸς καὶ μαγεία, Ἑλλάδα καὶ ποίηση».

Ἐνα γνήσιο τέκνο τοῦ Θεοῦ κι ἓνας ἀληθινὸς Ἕλληνας στάθηκε, σ' ὅλη τὴ ζωὴ του, ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Τὸ ἰσχυρὸ του πνεῦμα, πού ἐνσαρκώνει τὸ ἔργο καὶ τὸ παράδειγμά του, πάνω ἀπὸ ἐποχές καὶ τεχνοτροπίες, θὰ μᾶς φωτίζει καὶ θὰ μᾶς ὁδηγῇ στὸ δρόμο τῶν ὑψηλῶν κι ὠραίων ἰδανικῶν μας. Εἶναι ὁ δρόμος, πού ὀλοκάθτρα διαγράφεται στὸν «Λαμπριάτικο ψάλτη»: «Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ δοῦλον, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον καὶ τὸ ἐλεύθερον, ἔχει καὶ θὰ ἔχῃ διὰ παντὸς ἀνάγκην τῆς θρησκείας του. Τὸ ἐπ' ἐμοί, ἐνόσφ ζω καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς πανεκλάμπρους ταύτας ἡμέρας. νὰ ὕμνω μετὰ λατρείας τὸν Χριστὸν μου, νὰ περιγράφω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν καὶ νὰ ζωγραφῶ μετὰ στοργῆς τὰ γνήσια Ἑλληνικὰ ἦθη. «Ἐὰν ἐπιλάθωμαι σου, Ἱερουσαλὴμ, ἐπιλησθεῖη ἡ δεξιὰ μου, κολληθεῖη ἡ γλῶσσα μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν οὐ μὴ σου μνηθῶ» Ἡ ἀγνή, ἡ ἱερὴ κι ἡ μυρωμένη σκιά του κάνει τίς σκέψεις μας οὐράνια μουσικὴ, πού ἀνεβαίνει ψηλὰ στὸ Θεό, μαζί μὲ τοὺς ὠραίους στίχους τοῦ ποιητοῦ μας:

«Δόστω Χριστέ μου, τὴ στερεὴ χαρὰ νὰ ἰδῇ καὶ πάλι τὴ γνώριμή του τὴ ζωὴ κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι».

Ἄχ! ἔτσι ἀθῶτα κι ἔτσι ἀπλᾶ κι ἀγνὰ τὴν εἶχε ψάλλει, πού τῆς ἀξίζει ἐκεῖ ψηλὰ μαζί μ' αὐτὸν ν' ἀγιάσῃ».

ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΔΕΛΟΣ

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΟΒΕΛΤΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ὑπὸ ΡΗΝΑ ΔΙΑΜΑΝΤΗ, Δημοδιδασκάλου

Ἀναμφισβητήτως, εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, εἰς τὴν ὁποίαν παρατηρεῖται μίᾳ ἀλματώδης ἐξέλιξις εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ἐπαγγελματικὴ κατάρτισις καὶ ἀκόμη περισσότερον ἡ γενικὴ μόρφωσις τοῦ διδ(δ)λου, δὲν τελειώνει, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τελειώσῃ μὲ τὸ τέλος τῆς σπουδῆς του. Πρέπει νὰ συνεχισθῇ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαγγελματικῆς του ζωῆς. Αὐτὸ τὸ νόημα ἄλλωτε ἔχουν καὶ αἱ μετεκπαιδεύσεις, ποὺ γίνονται τόσο στὸ ἐσωτερικόν, ὅσο καὶ τὸ ἐξωτερικόν: Νὰ καθίστανται οἱ ἐκπαιδευτικοὶ ἐνήμεροὶ τῶν νέων ἐπιτεύξεων καὶ τῆς προόδου γενικῶς τοῦ κλάδου εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκουν. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν ἐκπαιδευτικῶν εἶναι τόσο μεγάλος καὶ τόσο πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ συμμετάσχουν μιᾶς συμπληρωματικῆς σπουδῆς, ὥστε εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, νὰ ἐπιτύχουν αὐτὸ ποὺ θέλουν. Εὐτυχῶς ὅμως, ὑπάρχει καὶ ἄλλος, ἐξ Ἰσου πρόσφορος τρόπος ἡ ἀτομικὴ μελέτη ἢ αὐτομόρφωσις. Ἀρκεῖ ὁ διδ(δ)λος νὰ ἐκλέγῃ κατάλληλα βιβλία, τὰ ὁποῖα θὰ συντελέσουν τόσον εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν του ἀνάπτυξιν καὶ ἀνάτασιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν του κατάρτισιν. Ἡ ὀξεῖα ἀντίληψις καὶ ἰκανότης τοῦ διδ(δ)λου πρὸς θεωρητικὴν ἔρευναν, ἡ μελέτη καὶ φιλεργία αὐτοῦ, λέγει ὁ παιδαγωγὸς μας κ. Π. Παλαιολόγος εἶναι προϊόντα ἀναγκαῖα εἰς τὸν διδ(δ)λον διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἄσκησιν τοῦ ἔργου του. Διδ(δ)λος, ὅστις δὲν ἐνδιαφέρεται θερμῶς καὶ ζωηρῶς διὰ τὴν ἰδικὴν του πρόοδον, δὲν εἶναι δυνατόν, νὰ ὑποτεθῇ ὅτι θὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν πρόοδον τοῦ σχολείου του, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πατρίδος ἐν γένει. Ὁ διδ(δ)λος μὲ τὴν ἀτομικὴν του πρωτοβουλίαν, τὴ μελέτη καὶ κάποτε ἔρευνα, συμπληρώνει, ἐπεκτείνει, κάνει πὶὸ βαθειὰ τὴν παιδαγωγικὴν καὶ ψυχολογικὴν του μόρφωσιν. Βεβαίως οἱ κοινὲς προσπάθειες ἔχουν μεγαλυτέραν ἰσὺς ἀξίαν. Κανεῖς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ παραβλέψῃ οὔτε τὴ μίαν, οὔτε τὴν ἄλλη, καθόσον ἀλληλοεξαρτῶνται καὶ ἀλληλοεπηρεάζονται. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὸ καλὸ βιβλίον ἀποτελεῖ πολὺτιμο σύμβουλον καὶ σὺντροφον ἀπαραίτητον. Μόνον μὲ τὴν πνευματικὴν του ἀνοδο, θὰ ὑψωθῇ σὲ πνευματικὸ ἄνθρωπον καὶ θὰ προετοιμάσῃ τόσον τὴν ὑλικήν, ὅσο καὶ

τὴν ἠθικὴν του ἀποκατάστασιν, στὴ σύγχρονον κοινωνίαν. Ὁ μεγάλος Ἀμερικανὸς ἐξερευνητὴς τῆς Ἀρκτικῆς Ἀδόλφος Οὐάσιγκτον Γκρήλυ, εὐρισκόμενος κάποτε μὲ ἄλλους εἰς τὴν Ἀρκτικὴν δι' ἐξερευνησεις, ἂν καὶ ἡ κατάστασις του ἀπὸ τὸ ψυχρὸν καὶ τὴν ἑλλειψιν τροφίμων ἦτο ἀπελπιστικὴ μὲ ἐλαχίστας ἐλπίδας διασώσεως αὐτοῦ καὶ τῶν συντρόφων του, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶχον ὑποκύψει εἰς τὸ μοῖραϊον, δὲν παύει κάτω ἀπὸ τὸ τρεμουλιαστὸ φῶς μιᾶς λάμπας ποὺ ἔκαιεν μὲ φαλαινόλαδον, νὰ διαβάξῃ δυνατὰ τὴν Βίβλον ἢ τὸν «κ. Πίκουϊκ» τοῦ Κ. Ντίκενς: «Μερικοὶ—ἔγραφε εἰς τὸ σημειωματάρειόν του—δὲν θέλουν νὰ σπαταλῶ τὸ λάδι γιὰ νὰ διαβάξω, μὰ δὲν πιστεύω πῶς πηγαίνει χαμένο, ὅταν τὸ χρησιμοποιοῦ γιὰ νὰ τρέφεται τὸ πνεῦμα μας. Ἡ ψυχὴ μας ἔχει ἀνάγκην τροφῆς διὰ νὰ ζήσῃ, τροφῆς πνευματικῆς, ὅπως καὶ τὸ σῶμα, ἔχει ἀνάγκην ὑλικῆς τροφῆς. Οὐδεμία ἀμφιβολία—λέγει ὁ G. Compaūge—ὅτι τὸ πνεῦμα, ἐὰν δὲν ἐτροφοδοτεῖτο, θὰ ἐπτώχευεν καὶ θὰ ἀδυνατίζεν. Καὶ εἰς τὴν ὥριμον ἀκόμη ἡλικίαν, ἐὰν δὲν ἀνανεώσωμεν διὰ τῆς μελέτης τὴν προμήθειαν τῶν ἰδεῶν, ἡ διανόησις φθίνει καὶ καταπίπτει, ὅπως τὸ σῶμα μαραίνεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν στερήσεων καὶ τῆς παρατεταμένης νηστείας. Ὁ διδ(δ)λος ὀφείλει νὰ μὴν ἀφήνῃ τὴν δυναμικότητά του νὰ χάνεται. Πρέπει νὰ τὴν συγκεντρῶνῃ καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιοῇ, ὅχι ἀπλῶς εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ. Ὁ ἐλεύθερος χρόνος του, πρέπει νὰ περνᾷ μὲ ἀσχολίας ἀξίας λόγου. Ὁ χρόνος—κατὰ τὸν Γκάιτε—εἶναι ὁ καλύτερος σύμμαχος διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τοῦ μοναδικοῦ αὐτῆς σκοποῦ, ἥτοι τῆς προόδου καὶ τελειοποιήσεώς του. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις—κατὰ τὸν Ἰωάννην Χρυσόστομον—εἶναι κάτι τὸ ζωντανόν, αἰεὶ ἐξελισσόμενον καὶ οὐδέποτε τέλειον. Δὲν πρέπει νὰ ζῶμεν ἀπὸ τὰς στιγμὰς καὶ διὰ τὰς στιγμὰς, ἐντελῶς ἐξωστρεφεῖς, χωρὶς νοσταλγίας καὶ χωρὶς ν' ἀνασαστεῖν τὴν ψυχὴν μας βαθύτερα προβλήματα κλείνοντες τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τὸ φῶς. Ὁ διδ(δ)λος εἶναι ἕνα εὐεργετικὸν στοιχεῖον τῆς κοινωνίας. «Εἰς τὸ νέον σχολεῖον—γράφει ὁ Γκάουντιχ—δύναται νὰ δρᾷ ἐπιτυχῶς μόνον ὁ διδ(δ)λος, ὅστις ἀπέ-

“ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ,,

Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΦΩΤΕΙ-

ΝΟΠΟΥΛΟΥ, Διευθυντοῦ Στοιχειώδους Ἑκπαιδ(δ)σεως

Τοῦ παιδαγωγοῦ κ. Μ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Παιδεία, σὴν συνολικὴ τῆς ἐκδήλωσι, εἶναι μιὰ ἐθνικὴ καὶ κοινωνικὴ λειτουργία, ὑψίστης ἀποστολικῆς, ἐθνικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς σπουδαιότητος. Σκοπὸς τῆς τῶ φῶς, ἡ ἀλήθεια, ὁ ἠθικὸς καὶ αἰσθητικὸς ἐξευγενισμὸς καὶ ἡ διαρκὴς ἐνατένισι πρὸς τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικά.

Ἔτσι, τὸ θέμα τῆς Παιδείας, ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἀκόμη ἐποχὴ, ἀντικατοπτρίζει, μέχρι καὶ τῆς τελευταίας του λεπτομέρειας, τὴν ἐκάστοτε κοινωνιολογικὴ μορφολογία, μὲ τὸ πιστεύω τῆς γιὰ κάθε ἐθνικῆς, κοινωνικῆς, πνευματικῆς, ἠθικῆς, θρησκευτικῆς καὶ αἰσθητικῆς ἀξίας ἡ ἀπαξία.

Καὶ οἱ ἀξίες αὐτές, ἄριστος πνευματικὸς καὶ προσδοκία μιᾶς καλύστερης αὔριου, αἰσθητοποιοῦνται μὲ τὴν κοινωνικὴ ζύμωσι καὶ διοχετεύονται, ὡς προσδοκίαι πίστεως, σὴν Παιδεία, καὶ μέσῳ αὐτῆς εἰς τὴν νεότητα, πρὸς ἡ ψυχὴ τῆς ζητᾷ τὴν πνευματικὴ λύτρωσι. Καὶ εἶναι ἡ λύτρωσι αὐτὴ ὁ ὠραιότερος ὕμνος πρὸς τὴν ἀνθρώπινο μόχθο, τὸν ἰδῶτα, τὴν πίστι, τὴν ἐλπίδα. Στὶς ἀνθρώπινες προσδοκίαις, οἱ ἀξίες αὐτές, πάντα συμπλέκονται καὶ γεννῶν στὸν ἀνθρώπο τὴν αἰσιόδοξον ἐνατένισι, πῶς τὸ γονιμώτερο κεφάλαιο κάθε κοινωνιολογικῆς μορφολογίας εἶναι ἡ Παιδεία τῶν Νέων.

.....
κτῆσε τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀξίωμα προσωπικότητος διὰ βαθείας πολυμεροῦς διαπλάσεως τῆς ἀτομικότητος αὐτοῦ. Τότε τὸ ἐπάγγελμά του θά τὸν ὀδηγῇ εἰς βίον πλούσιον, ὥστε νὰ διεγερῇ πλούσιον βίον».

«Τὸ ἔργον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ λέγει κάπου ὁ κ. Χαραλαμπίδης, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα ἐπάγγελμα, μέσα εἰς τὰ τόσα πρὸς ὑπάρχουν εἰς μίαν κοινωνίαν, ἀλλ' εἶναι κυρίως ἀποστολή, καλύστερα ἐθνικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ ἀποστολή. Τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ λειτουργοῦ, ἔγκειται εἰς τὸ νὰ βελτιώσῃ παντοτενὰ καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸ περιβάλλον του, τὸ ἔμψυχο καὶ τὸ ἀψυχο, τόσο μέσα εἰς τὸ σχολεῖο ὅσο καὶ εἰς τὴν γύρω του κοινωνία. Στὸ διάβα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, τὰ ἴχνη τῆς προόδου στὴ σκέψι, στὰ συναισθήματα καὶ στὶς πράξεις πρέπει νὰ ἀποτελοῦν τὰ πιὸ κτυπητὰ ὀρόσημα τῆς ἰδικῆς του ἀνορθωτικῆς προσπάθειας».

Σὲ ἐποχὲς κρίσιμες, ὅπως ἡ δική μας, ἡ ἀπολογία αὐτὴ γίνεται τυραννικὴ καὶ τὸ χρέος ὑπέρτατο. Αὐτὸ τὸ χρέος πρὸς τίς ἀξίες πρὸς συνθέτουν τὴν μεγάλη πειρὰ, τὴν ἀνοδικὴν τοῦ πολιτισμοῦ, πρέπει οἱ νέοι ἀνθρώποι νὰ τὸ συντηρήσουν· μέσα τους μὲ τὴν ἀσβεστή φλόγα τοῦ ἔρωτα πρὸς τὴν μάθησι καὶ τὴν εὐλάβεια σ' ὅ,τι ὠραῖο ὑψηλὸ καὶ ἀληθινὸ ἐκκληρονομήσαμε ἢ ἀποκτήσαμε μὲ τὸ δικὸ μας μόχθο, τὴν δική μας ἀγάπη, τὸν δ' ὁ καὶ αἵματηρὸ ἰδῶτα.

Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, μὲ τὴν μεγάλη κληρονομία, πρὸς τὴν ἀνασύρει στὸ προσκήνιο τῆς σύγχρονης ζωῆς, ὁ Henri - Igeene Marrou, στὸ θυμάσιο διέλλο του, «Ἱστορία τῆς Ἑκπαιδεύσεως κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα» κριτικὴ τοῦ ὁποῦ ἀποτελεῖ ἡ παρούσα μελέτη, γράψαμε τὴν ἱστορία μιᾶς μεγάλης ζωῆς, στηριζόμενοι σὲ μιὰ ἀρχή, αἰώνιου κύρους: ὅτι ὁ ἀνθρώπος πρέπει νὰ εἶναι πάντα μαχητής. Χάρις στὴν ἀρχὴ αὐτὴ ἐννοοῦμε καλύτερα τὴν ζωὴ καὶ εἰσερχόμεθα στὴ χαρὰ τῆς, στὸν πόνο τῆς καὶ στὴ θυσία τῆς.

Ἔτσι ἐξηγεῖται γιὰ τί πάντα ἀγωνιστήκαμε χωρὶς ἔρους, γιὰ τί δὲν ὑπάρχει ὑπὸ ἔρους πάλῃ καὶ τιμὴ. Ἡ τιμὴ εἶναι ἰδέα, ὅπως ὁ Θεός, καὶ σπεύσαμε πάντα στοὺς προμαχῶνες μ' αὐτὴ τὴν πανοπλία καὶ ἔγιναν οἱ δῆρκοι μας «μετέωρα αἰγλήεντα ἀπὸ τὴν φεγγαβολὴ τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Εἴμαστε τῆς ὅλης πέννητες καὶ τῶν αἰσθημάτων Κροῖσοι». Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ὑψηλὸ φρόνημα ὑπάρχουν ὅλα τὰ σπέρματα καὶ ὅλες οἱ δυνάμεις μιᾶς ἀληθινῆς ἀναγεννήτικῆς πορείας, πρὸς ἔρχισε στὸν τόπο αὐτὸ ἐκπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἡμερώσεως καὶ συνεχίζεται μὲ τὴν ἰδία ἐφθδικὴ εὐρωσσία.

Αὐτὰ τὰ σπέρματα καὶ αὐτὲς τίς δυνάμεις, πρὸς ἐξέτισαν στοὺς αἰῶνες τὴν ἀνθρωπότητα, τίς ἀνασύρει ὁ Marrou καὶ τίς προσφέρει στὸν σύγχρονο συγκλονιζόμενον κόσμον, φῶς καὶ ἐλπίδα γιὰ νὰ ζήσῃ.

Τὸ ἔργο του εἶναι ἓνα μεγάλο προσκύνημα πρὸς τὸν ἱερὸ Βράχο, πρὸς τὴν πατρίδα τῆς Παιδείας, πρὸς τοὺς μεγάλους δασκάλους τῆς. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ μετάφρασί του στὰ Ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν διακεκριμένο Παιδαγωγὸ κ. Θεόδωρο Φωτεινόπουλο.

Ἀπὸ τὸν Ὀμηρὸ στὸν Ἰσοκράτη

Στράντα αἰῶνων προάσκησι στὴν γνώσι καὶ στὴν πάλῃ ἐξέδωσαν τὸν λαὸ τοῦτο ν' ἀπαντή μὲ θέρμη καὶ πίστη στὶς μεγάλες περιπέτειες τῆς φυλῆς. Ὑπῆρξαν φορὲς πρὸς τέτοιες κράτησαν πολὺ. Ὑπῆρ-

ξαν άλλες, πού μέσα σὲ μιὰ ἡμέρα κρίθηκε ἡ Ἱστορία τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητας ὁλόκληρης. Ἀλλοτε σὰν μιὰ ψυχὴ καὶ ἄλλοτε μονήρεις, κολλημένοι στὰ βράχια μας, σταθήκαμε καὶ στερεωθήκαμε στὸ βάθρο τῶν αἰώνων ὡς ἀπολογηταὶ τῶν μεγάλων ἀξιών καὶ ἐμείναμε πάντα πιστοὶ στὴν ἐπιταγὴ τῆς Φυλῆς: Νὰ προσφέρουμε τὸ σήμερα γιὰ νὰ δρέψουμε τὸ αὔριο.

Ἀκριβῶς, ἡ συνύφανσι αὐτὴ πρὸς τὴν ἠθικὴ ἀπολογία, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ὁμίχλη τῶν χρόνων, μεταξὺ τοῦ μύθου καὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, ὅταν ὁ Ὅμηρος ἐπλεξε στὴ λύρα του τοὺς ὠραιότερους θρύλους, πού μὲ ἀξιοσημείωτη λαμπρότητα ἔφερε στὸ φῶς τὰ μεγάλα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Τὸ Ὀμηρικὸν δράμα, σ' ὅλη του τὴν ἔκτασι, σ' ὅλες του τίς δραματικὲς ἐξελίξεις, σ' ὅλη του τὴν σύνθεσι ἀποπνέει τὸ ἄρωμα μιᾶς ὑψηλῆς ἠθικῆς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Η. Ι. Μαγνου δὲν «πεπαιδεύκεν μόνον τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ τὸν κόσμον πεπαιδεύκεν». Ἀπὸ τὸ «Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων», ὅρκος καὶ πίστις τῆς νεότητος, ἡ ἀγωγὴ περνᾷ ἀπ' τὸ σπαθί, στὴν ψυχὴ, στὴν καλοκαγαθία. Γιὰ νὰ φθάσῃ ὅμως στὸ ἐσώτατο αὐτὸ πάθος τῆς ψυχῆς, πού ρίζωσε στὴν Ἀττικὴ γῆ, στὸ κλεινὸ Ἄστυ, ἔπρεπε νὰ περάσῃ πολλὰ τὰ δεινὰ. Νὰ περάσῃ πρῶτα ἀπ' τὴ Σπάρτη.

Ἡ ἐνδοξὴ Σπάρτη, στὴν Ἱστορίᾳ τῆς ἀγωγῆς, κατέχει μιὰ προνομιοῦχο θέσι. Προηγήθηκε καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων. Ἀνθοφόρησε ἀπὸ τὸν δὸν ὡς τὸν 7ον αἰῶνα, γιὰ νὰ ὑποκύψῃ στὴν μεγάλη κάθοδο καὶ νὰ προσφέρῃ στὴν ἀνθρωπότητα ἕνα πειθαρχημένο κοινωνιολογικὸ σύστημα, μ' ἕνα ἐξ ἴσου πειθαρχημένο σύστημα ἀγωγῆς.

Μέσα στίς μεγάλες του ἀντιθέσεις, στοὺς αἰῶνες πού πέρασαν, ὄρθκε φανατικούς μιμητῆς, ὅπως καὶ φανταστικούς ἀρνητῆς. Ἡ μεγάλη δυστυχία τῆς Σπάρτης ἦταν ἡ πρόωρη ὠριμότητά της. Σκληρίνη ἀπὸ τὴν μεγάλη τῆς δόξα καὶ τῆς ἦταν ἀδύνατο ν' ἀλλάξῃ. Καὶ ἔπεσε καὶ ἐκοιμήθη μὲ τοῦ Εὐρώτα τοῦ Ταυγετοῦ τὸ τραγούδι καὶ παρεδόθη εἰς τὴν ἀθάνατη μνήμη μὲ τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδου «Ὡ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίους».

Παιδαγωγικὸς Ἑρωτας

Μιὰ ἐπίζηλη θέσι κατέχει στὴν Ἑλληνικὴ Παιδείᾳ ὁ Παιδαγωγικὸς ἔρωτας, μεταξὺ διδασκάλου καὶ μαθητοῦ. Τὸ πρῶτον ἀξίωμα πού ξεπηδᾷ ἀπ' τὴν φιλοσοφία τῆς Παιδείας εἶναι ὅτι ἡ ζωντανὴ μορφωτικὴ λειτουργία συντελεῖται πάντοτε μεταξὺ δύο: Τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ τοῦ παιδευομένου. Ὁ Παι-

δαγωγός, κύριος σκοπέας ἀξιών, κινεῖται μὲ τὸν ρυθμὸν μιᾶς διπλῆς ἀγάπης, ἀγάπης πρὸς τὰ μορφωτικὰ ἀγαθὰ καὶ ἀγάπης πρὸς τίς ζωντανὰς ψυχάς, μέσα στίς ὁποῖεςμποροῦν νὰ κυοφορηθοῦν οἱ ἀξίες αὐτές. Βλέπει στίς αἰώνιες ἀξίες τὴν δίψα γιὰ τὴν ζωὴ καὶ μέσα στὴ νεαρὰ ψυχὴ τὴν δίψα γιὰ μάθησι, γιὰ πορεία πρὸς τίς ἀξίες αὐτές. Γιὰ νὰ ὑψωθῇ πρὸς τὴν γέννησι αὐτῇ, πρέπει νὰ γεμίσῃ τὴν ψυχὴ του μὲ πνεῦμα ἀγάπης. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ παιδιοῦ ἡ κατάστασις εἶναι πιὸ τραγικὴ. Αὐτὸ ἄγουρο καὶ ἀστόλιστο τεῖνει ὁλόψυχα νὰ γευθῇ τίς ἀξίες αὐτές. Ζητᾷ νὰ ὄρῃ τὸν ὁδηγὸ πού θὰ μῇ ἀνάμεσα στὸ πάθος του γιὰ μάθησι καὶ στὸ νόημα τῆς ζωῆς. Νὰ χωρίσῃ ἀξίες καὶ πρόσωπα δὲν τοῦ εἶναι εὐκόλον. Ὅμως κατέχει ἕνα ψυχικὸ ὄργανο, πού τὸ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ του ἐξέλιξι, πρὸς τὴν γόνιμη φαντασία του, ἡ ὁποία τοῦ διευκολύνει τὴν εἰσοδο στὸ Πάθος τοῦ Παιδαγωγοῦ.

Χωρὶς αὐτὴ τὴ διαίσθησι τῆς ἀγάπης, δὲν εἶναι δυνατό νὰ ξεπηδήσῃ ὁ σπινθήρας τῆς λυτρώσεως.

Σ' αὐτὸν τὸν ταυτισμὸν τοῦ παιδιοῦ μὲ τὸ εἶναι τοῦ Παιδαγωγοῦ φωλιάζει ὁ Ἑρωτας ὁ Παιδαγωγικός, πού ἐξαγνίζει μέσα στίς ἀνθρώπινες προσδοκίαις ὅ, τι ἀγνότερον καὶ τελειότερον ὑπάρχει στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Καὶ ἀκριβῶς στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔγκειται τὸ νόημα τῆς θυσίας τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδασκαλὸν καὶ τοῦ διδασκάλου πρὸς τὸν μαθητήν. Ἡ ὠραία ἀφιέρωσις τοῦ διδλίου αὐτοῦ πρὸς τὸν μαθητήν Gilbert Dru μαρτυρεῖ τὴν θαύτατη κοινωνία τῶν ἀχράντων μεταξὺ τῶν δύο. Ἡ ψυχὴ ἔχει πιά γονιμοποιηθῇ. Ὁ καρπὸς σχηματίζεται ἀργά, ἀργά. Ἡ ἔνωσις αὐτῇ, ὁδηγεῖ πιά ἀβίαστα καὶ στὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ στίς παλαίστρες. Καὶ στὸν λόγο καὶ στὴν ἠθικὴ ἀπολογία καὶ στὴν μύθησι τοῦ ὠραίου καὶ στὴ θυσία. Κανεὶς δὲν μπόρεσε νὰ συλλάβῃ θαύτατα καὶ νὰ ζωγραφίσῃ ὠραιότερα τὴν ἔνωσι αὐτῇ ἀπὸ τὸν θεο Πλάτωνα. Ἡ δόξα τῶν Ἀθηναίων πλέχτηκε ἀκριβῶς ἀπὸ τίς ἐσώτατες αὐτὲς φιλίες.

Ἀθηναϊκὴ Ἀγωγή

Ὁ ὕμνος πρὸς τὴν τελειότητα σὲ καμμιά ἄλλῃ γῇ δὲν ὑψώθηκε τόσο πολὺ, ὅσο στὴν Ἀττικὴ γῆ. Φύσις, κλίμα, οὐρανὸς ὅλα μαζὶ συνέθεσαν μιὰ φυλὴ ἀπὸ τίς ρωμαλαιότερες καὶ ὠραιότερες. Χάρις στὴν θαυμάσια αὐτῇ συνδρομῇ τῶν περιστάσεων, στοὺς μεγάλους της διδασκάλους καὶ στὴν ἀκτινοβολία τῆς Ἰωνικῆς γῆς, ἡ Ἀθήνα ἔγινε ἡ ψυχὴ τοῦ παντός. Ἀπὸ τὴν σάρκα της ἐστίτισε τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπὸ τὸ πνεῦμα της ἐφώτισε αὐτῇ, ἀπὸ τὸ κάλλος της ἐπράβυνε τὸν ἀνθρώπινον πόνο καὶ ἀπὸ τὸ ἦθος της ὑπέδειξε πορείαν ζωῆς.

ΟΙ μεγάλοι της Διδασκαλίας

Οι Σοφισταί: Ἡ μεγάλη παιδαγωγικὴ ἐπανάστασις τοῦ 5ου αἰῶνος, ποὺ ἀνέδειξε τὴν Ἀθήνα σὰν Παιδαγωγὸ τῆς ἀνθρωπότητος, ὀφείλεται στὴν ὁμάδα τῶν Σοφιστῶν. Ποιοὶ εἶναι αὐτοί; Εἶναι μὴπως ἱερεῖς τῆς σεπτῆς αὐτῆς πόλεως τῆς σκέψεως; Κάθε ἄλλο. Γύρω ἀπὸ τὸν Πρωταγόρα σχηματίσθηκε ἕνας μέγας ὄμιλος πρωτοπόρων φιλοσόφων, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἐγκαινίωσαν τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Κριτικισμοῦ, τοῦ Ὁρθολογισμοῦ καὶ μετέφεραν τὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ τὸ πεδίον τῆς ἐρευνήσεως τῶν συγκρούσεων τοῦ πνεύματος, ἀπὸ τὸ θεωρητικὸν τῆς πεδίου, εἰς τὸ πεδίον τῆς πράξεως καὶ τῶν πρακτικῶν συγκρούσεων.

Φυσικὰ ἀπεστράφησαν ἀπὸ τὸν θεωρητικὸν λόγον, ἦταν ὁμοῦ φίλοι περιπαθεῖς τῶν νέων, ποὺ τοὺς ἐδίδαξαν ἐπιδέξια, τὸν χειρισμὸ τοῦ ὅπλου τοῦ λόγου καὶ στὴν ἀλήθεια καὶ στὸ ψέμμα.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ Σωκράτης ἐπλήρωσε γιὰ λογαριασμὸν τῶν καὶ μὲ τὸν ἀκριβέστερον τρόπο.

Σωκράτης

Ἀπὸ τὸ πάνθεον τῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ μουσταγωγῶν τοῦ πνεύματος προβάλλει ἡ μορφή τοῦ Σωκράτη. Αὐτὴ ἡ μορφή τοῦ Πάνα, μὲ τὸ ἀπέραντον μέτωπο, αὐτὴ ἡ ἐνοάρκωση τῆς σκέψεως, αὐτὸ τὸ δρῶν φῶς τῆς θείας νοήσεως ἔγινε στοὺς αἰῶνες ὁ διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος. Πρώτη ἡ καταπληκτικὴ φωνὴ τοῦ εἶπεν εἰς τὸν ἀνθρώπον «τὸ γινῶθι σεαυτὸν». Τὸ ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφίας εἶσαι σὺ ὁ ἴδιος. Φιλοσοφία εἶναι ἡ ἐλλογὸς ἐρμηνεία τῶν κανόνων ποὺ κυβερνοῦν τὴν διαγωγὴ σου. Ἐξάλειψε λοιπὸν τὴν ἀγνοίαν σου, γίνου τέλειος. Ἐὰν δὲν εἶσαι τέλειος ὡς ἄνθρωπος, δὲν εἶναι τέλειο καὶ τὸ ἔργον σου».

Μιὰ τέτοια ἀντικειμενικὴ, σαφὴς καὶ ὁλοκληρωτικὴ γνῶσις τοῦ ἐαυτοῦ, δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου. Ἀντίθετα προϋποθέτει πενηκονταετή, συνεχῆ, ἐπίπονον παιδευσιν καὶ τοῦτο, γιὰ τὴν πρεβολὴ τῆς γνώσεως τοῦ ἐαυτοῦ εἰς τὸ φῶς τῆς συνειδήσεως, ὅπου τὴν ἀτλή μόνο ρῆσι τοῦ λόγου, εἶναι εὐκολός, γιὰ τὸν λόγον ἔχει τὴν ἰδιότητα, διὰ τῶν σχημάτων αὐτοῦ, νὰ μεγαλοποιῇ, νὰ πείθῃ, νὰ ἐναρμονίζῃ, νὰ ἀντιθέτῃ καὶ νὰ παραποιῇ.

Πρὸς τὴν τελειότητα αὐτὴ τῆς συνειδήσεως ἐβόδισεν ὁ σοφὸς διδάσκαλος, ἀτεγχετός, δριμύς, ἐπικριτῆς, σαρκαστὴς δίκαιος, πιστὸς στὴ ρῆσιν «τὸ νικᾶν ἐαυτὸν πασῶν τῶν νικῶν ἀρίστη». Αὐτὴ ἡ ὑψηλὴ ἀφιλοκέρδεια, ποὺ δαπανήθηκε σὲ μιὰ ζωὴ διδασκαλίαν ἡθικῆς καὶ πνευματικῆς πληρώσεως, αὐτὸς ὁ σοφὸς μεταξὺ τῶν σοφῶν, ποὺ ὑψώθηκε ὡς σύμβολο γενναίου πολιτῆ καὶ στρατιώτη, ὁ φίλος τοῦ ἀνθρώ-

που, τῆς ἐλευθερίας τοῦ καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διαφύγῃ τὴν μοῖρα τῶν μεγάλων προφητῶν. Φόρος τραγικὸς τὸν ὁποῖον μερικοὶ σπανιώτατοι μεγάλοι ἄνδρες ἐκλήθησαν νὰ πληρώσουν εἰς τὸ τυφλὸ πεπρωμένο.

Μέγας ὁδηγητὴς τῆς νεότητος «περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀεὶ διελέγετο σκοπῶν. Τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί δίκαιον, τί ἀδίκον, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἐλεύθερον, τί ἀνελεύθερον, τί ἀδελφότης, τί ἰσότης ἀνθρώπων καὶ τί πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη.

ΠΛΑΤΩΝ

Τί θὰ ἀπέμενε ἀπὸ τὸν Σωκράτη εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐν ἑλείπῃ οἱ ὠραῖες σελίδες τῆς ἀποσιωμένης φιλίας τοῦ Πλάτωνος καὶ οἱ τίμιες μαρτυρίαι τοῦ Ξενοφῶντος;

Ἀντὶ νὰ ἐπισκιάσῃ τὸν Διδάσκαλον, ἀντιθέτως, ἀποθανάτισε αὐτόν, προσδίδοντας ἀθάνατον μνήμην, μὲ τὴν δικήν του μεγαλοφυΐαν.

Φιλόσοφος καὶ ὁ ἴδιος, ἀδιαπέραστος μέσα στὰ χρόνια, ἔδωσε δείγματα τῆς πρὸ τέλειαις ψυχῆς.

Τὸ ἔργο τοῦ ὁλόκληρου ἀποπνέει γλυκύτατη ἡρεμία, θεία βαθύτητα καὶ ἀπροσπέλαστο ἰδεαλισμὸ. Καὶ ποῖο θέμα δὲν ἀγκάλιασε τὸ πνεῦμα τοῦ, τὸ εὐρὺ σὰν τοὺς οὐρανούς, γιὰ νὰ συνθέσῃ τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν.

Ἡ ἰδεαλιστικὴ αὐτὴ μορφή τῆς δημιουργίας καὶ τῆς θείας προσδοκίας, κατέστησε τὸν Πλάτωνα τὴ συνισταμένη ὅλων τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ἀρετῶν καὶ στοχασμῶν, ἀθάνατον πνεῦμα, ἀθανάτου ἀρμονίας τοῦ λόγου, τοῦ ἡθοῦς καὶ τοῦ κάλλους. «Ὁ εὐσεβὴς, λέγει ὁ Πλάτων, ὁ δίκαιος, ὁ ἀνδρεὺς εἶναι σίφοι, κάτοχοι μιᾶς ἐγκυρῆς καὶ τέλειαις γνώσεως.» Ἡ δριμύτης εἶναι ἡ ἐπισιτήμη τοῦ θύειν τε καὶ εὐχεσθαι, ὁ εὐσεβὴς ὁ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδώς, ὁ δίκαιος ὁ περὶ τοὺς ἀνθρώπους νόμιμα εἰδώς, ὁ ἀνδρεὺς ὁ ἐπιστάμενος τοῖς δεινοῖς τε καὶ ἐπικινδύνοις καλῶς χρῆσθαι».

Ἐρεῦνησε τοὺς ἀνθρώπινους στοχασμούς, σκιαγράφησε τὴν ἀθάνατον κοινωνιολογικὴν του μορφολογίαν καὶ ἀνεζήτησε τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἰδεῶν. Καὶ ἀπεκάλυψε ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ εὐρίσκεται εἰς τὴν κορυφὴν ὅλων. Εἶναι ἕνα σημεῖον τῆς ὅλης κοσμοθεωρίας, φωτεινὸ καὶ διαυγές, ὅπου τὸ ὠραῖον, τὸ τραγικόν, συγχέεται μὲ τὸ ὕψιστον ἀγαθόν γιὰ νὰ κατασκευάσῃ τὴν πηγὴν τῆς ἀρμονίας, ἡ ὁποία ἐκπέμπει τὸ φῶς τῆς εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ ἰδέα αὐτὴ, ψυχὴ τῶν ψυχῶν, δὲν περικλείει ἤδη τὸν πυρῆνα τοῦ μονοθεϊσμοῦ:

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἰσέρχεται ἡ Παιδεία γιὰ νὰ καταδείξῃ, πῶς μόνο μὲ αὐτὴν εἶναι ἐκανὴν νὰ

φέρη τὸν παιδευόμενον στὴν θέσιν νὰ συλλάβῃ τὸ ὕψιστο ἠθικὸ ἀγαθόν. «Τὸ κάλλος μιᾶς ἠθικῆς πράξεως μᾶς δημιουργεῖ τὴν ἀμιγῆ χαρὰ τῆς πλήρους ψυχικῆς εὐφροσύνης, γιατί ἀπὸ τίς ὥραιες πράξεις ὁ ἄνθρωπος φθάνει σὲς ὥραιες μαθήσεις καὶ τελικὰ σ' ἐκείνη τὴ μάθηση, ποὺ εἶναι μάθηση τοῦ ἀπόλυτου ἀγαθοῦ, ποὺ εἶναι αἰώνιο καὶ ἀναλλοίωτο. Κι' ὅταν, τελικὰ, ὁ ἄνθρωπος φθάσῃ, μὲ τὴν παίδευσιν, τὴν θαυμάσια τῆς ἀπόλυτης ἀλήθειας, καὶ σὲς τρεῖς τῆς μορφῆς, γνῶσι, ἦθος, κάλλος, τότε ἔχει τὴν εὐνατότητα νὰ γίνῃ τοῦ Θεοῦ ὁ ἀγαπημένος, κι' ὅσο εἶναι δυνατὸ σ' ἓνα θνητό, ἀθάνατος κι' ἐκεῖνος».

Κι' ὅταν τὰ κοινὰ τῆς Δημοκρατίας πῆγαιναν ἀνάποδα ὁ Μέγας Διδάσκαλος κλείστηκε σὲς σκέψεις τοῦ κι' ἀναζήτησε τὴν τελείωσιν τοῦ ἰδεατοῦ τοῦ κόσμου, σὲ μιὰ ἀπόλυτη, ἡρωϊκὴ μοναξιά.

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

Κάτω ἀπ' τὴν ἰδίαν σκιά, σὲ ἴδιο κλεινὸ "Ἄστν, μεγάλωσε κι' ἐλάμπρυνε μὲ τὴν ρητορικὴ τοῦ τέχνην ὁ μέγας ἀνθρωπιστὴς Ἰσοκράτης. Ἡ ἱστορία τῆς ἀγωγῆς θεληματικὰ τοῦ ἀπέδωσε τὸν τίτλον τοῦ Πατέρα τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ.

Ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ, καὶ σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἡ ρητορικὴ ἔγινε ἡ βασικὴ ἐπιστήμη τῆς ἀνωτέρας μερφώσεως, ὁ Ἰσοκράτης, ἀπέβη, ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἀγωγῆς. Ἀπ' αὐτὸν ἀρχίζει ἡ Παιδαγωγικὴ ἀνθοφορία, ἡ ὁποία ἐμελλε νὰ κατακλύσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀργότερα τὴν ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία. Οἱ πνευματικοὶ τοῦ ἀφορεσμοὶ ἀκτινοδόλησαν στὸν γνωστὸ τότε κόσμον καὶ ὅπως, λέγει ὁ MARROY, ὅπως ἀπ' τὴν κοιλιὰ τοῦ Δουρείου Ἰππου ξεπήδησαν οἱ ἀριστεῖς γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἠθικὴ νομοτέλεια στοὺς Τρωαδίτες, ἔτσι κι' ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτη ξεπήδησαν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀναρίθμητοι παιδαγωγοί, ποὺ ὕψαν τὴν θαυμάσια Ἀθηναϊκὴ Παιδείαν.»

Τὸ πολιτικόν, κοινωνικόν καὶ παιδαγωγικόν τοῦ ἰδεώδους ἦταν ἡ ἔνωσι τῶν Ἑλλήνων σὲ μιὰ ἐποχὴ μεγάλου τεμαχισμοῦ καὶ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων. Καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Παιδαγωγοῦ, γιὰ πρώτη φορά, ἀκούστηκε ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἑλλήνα «Αὐτὸ ποὺ διαμορφώνει τὸν Ἑλληνα δὲν εἶναι ἡ φυλὴ τοῦ, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ. Ὀνομάζουμε Ἑλληνες αὐτοὺς ποὺ ἔχουν κοινὴ μὲ μᾶς τὴν μόρφωσιν καὶ ὅχι αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιο αἷμα. Ἔτσι ἔγινε ἡ Ἀθήνα, διὰ τοῦ Ἰσοκράτους, τὸ σχολεῖον τῆς Ἑλλάδος. Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀπειρὴ ὁ Ἰσοκράτης παρουσιάζεται, σὲ κατοπινὰ χρόνια, διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἄλλων, ὡς πρῶτος ἀνθρωπιστὴς, ποὺ διὰ τῆς μορφώσεως καταργεῖ τίς φυλὰς τῶν ἀνθρώπων ὅπως, ἀκριβῶς, πέντε αἰῶνες ἀργότερα, ὁ

Γλυκὸς Ναζωραῖος, εἰς τὸ φρέαρ τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὴν Σαμαρείτιδα διεκλήρυτε τὴν ἀδελφότητα τῶν λαῶν, ἐν πνεύματι ἀγάπης».

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Ἡ πλήρης, ὅμως, πλήρωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἰδεαλισμοῦ, συνέπεσε μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἀριστοτέλη. Ὁ Ὑψηλόφρων αὐτὸς στοχαστὴς πιστεύει πῶς ἡ φύσις εἶναι μιὰ ἀπέραντη προσπάθεια, τῆς ὕλης, γιὰ νὰ ὑψωθῇ, διὰ τοῦ πνεύματος. Παιδεῖα, μέχρι τῆς καθαρῆς ἰδέας, ἡ ὁποία εἶναι πρώτη πηγὴ καὶ ὑπερτάτη ὄλων τῶν υπερβατικῶν συλλήψεων καὶ ὄλων τῶν ἐννοιῶν. Τὸ ὅλον ἔργο τοῦ, μὲ τὸ λιτὸ καὶ διαυγὲς ὕψος, παραμένει ἀκόμη ὀρθόν, σὰν ἓνα μεγάλο μνημεῖον τοῦ πνεύματος, ἀνεξαντλήτου πηγῆς.

Μὲ ὅλην τοὺν κοσμοθεωρίαν καθώρισε, ἐπακριβῶς, τὴν ἠθικὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτιστικὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ φθάσῃ διὰ τῆς ἀγωγῆς, στὴν κοινωνικὴ ἀλήθειαν. Γιὰ πρώτη φορά εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος ὁ ἄνθρωπος καλεῖται κοινωνικὸν ὄν, ὡς ἄτομον τῆς πόλεως, διότι ἡ πολιτεία «εἶναι φύσει πρότερον τοῦ ἀνθρώπου.»

ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ἡ φυσικὴ ἀγωγή ἀπετέλεσε γιὰ τὴν κλασσικὴν παιδείαν τὸ δεσπόζον στοιχεῖον τῆς ὅλης προσπάθειας τῆς ἀγωγῆς, στὴν προσπάθειά της νὰ πλάσῃ τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ἀπέδλεπε μόνον νὰ διαπλάσῃ μέσα σὲς παλαιστρες καὶ σὲς γυμναστήρια καὶ σὲς θάλασσας τὸν ὥραιο ἔφηβον σὲ σώμα μόνον, ἀλλὰ πῶς ἡ ὁμορφιά αὐτῆς, θὰ περνοῦσε στὴν ψυχὴ, θὰ γίνονταν Ἔρως, φιλία, ἀγάπη, εἰρήνη τῶν λαῶν. Τὸ Ὀλυμπιακὸν πνεῦμα, μαζὺ μὲ τὸ Ἀμφικτιονικόν, αὐτὴν, ἀκριβῶς τὴν ἔννοια εἶχε, πῶς ἡ ἀγωνιστικὴ ἰδέα θὰ γαλήνευε τίς ἀντιθέσεις καὶ θὰ εἰρήνευε τοὺς λαοὺς. Εἶχαν βρεῖ στὸν στίβον τὸν καλύτερον τόπον γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὸ θαυμάσιον νόημα τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἀγωγῆς. Μόνον ἡ φιλία, τὸ κάλλος, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐγενικὰ εἰρήνη εἶχον τὸ δικαίωμα εἰσόδου εἰς τὸν Ναὸν τῆς ἀθλουμένης νεότητος.

Ὅλοι ἦσαν ἴσοι, ἀρκεῖ νὰ ἦσαν ἐμποτισμένοι μὲ τὸ ἀθάνατον πνεῦμα τῆς συναδελφώσεως.

Τὸ πνεῦμα τῆς νεότητος, τῆς λεδεντιάς, εἶναι ἔρως καὶ μόχθος, εἶναι ὁ ἰδρώτας κι' ὁ μακρὸς κι' ὀρθὸς δρόμος ποὺ παρενέβησαν οἱ Θεοί, ὅλοι οἱ Θεοί, πρὸ τῆς Ἀρετῆς, ὑποσχόμενοι στὸν ἀθλούμενον νὰ κερδίσῃ τί. Τὸ μείδιμα τοῦ Ἑλλανοδίκου, τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἀνθρώπινου μέτρου, τὴν χαρὰ ἐνδὸς στεφάνου, τὸ μαρτύριον τοῦ αἰὲν ἀριστεύειν. Ἔτσι τὸ Ὀλυμπιακὸν καὶ τὸ ἀγωνιστικὸν πνεῦμα ἔγινε γιὰ τὸν Ἑλληνα «Εὐσθέθεια τοῦ ἀνθρώπινου ἠθους καὶ τῆς ἀλήθειας θρίαμβος».

«Μάτερ ὦ Χρυσοστέφανον

Ἀέθλων Ὀλυμπία

Δέσποινα ἀλαθείας».

Ἔτσι τὸ ὕμνησε ὁ Πίνδαρος : ἐκπνευμάτωση τῆς ὕλης κι' ἔτσι παρεδόθη στοὺς ἀνθρώπους : Θρίαμβος τῆς ὁμορφιάς, τῆς ἀνθρωπιάς, τῆς δόξας, εἰρηνόφιλα ἐλπιδοφόρα μηνύματα, σὲ ἰνδάλματα κι' ἀντερίσματα πατρίδων.

Καλαιοθητική Ἀγωγή

Ποτὲ λαὸς δὲν ἔφτασε τόσο ψηλὰ στὴ σύλληψι τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου, τοῦ τραγικοῦ, ὅσο ὁ λαὸς τοῦτος. Ἀν ἡ λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου περίμενε στὴν κυριότητα τοῦ λόγου καὶ τῆς ἠθικῆς νομοτέλειας, ἀσφαλῶς τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς τῆς Κλασσικῆς Ἑλλάδος, θὰ ἦταν περιορισμένης ἀκτινοβολίας. Ἀντιθέτως ἔσχυσε μὲ πάθος στὴν τρίτη μορφή τοῦ λόγου, στὸ κάλλος καὶ ἀπέδωσε στὴν ἀνθρωπότητα τὰ ἀθάνατα μνημεῖα τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερα, ἀκόμα, συμβολίζουν τὴν αἰωνιότητα τῆς φυλῆς αὐτῆς στὸ τραγικόν, στὸ ποιητικόν, στὸ γλυπτικόν, στὸ Διο-νυσιακόν καὶ στὸ Ἀρχιτεκτονικόν πνεῦμα.

Ὁ ἔρωτας πρὸς τὸ ὕψηλόν, τὸ ὠραῖον, τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ γαλήνιον κι' ἁρμονικὸν γεννᾷ στὴ ψυχὴ τὸ ὑπὲρ κάλλος, καὶ μέσῳ αὐτοῦ, τὴν θαθεῖα ἔννοια, τὴν καθαρῶτατα ἀνθρωπιστικὴ, τῆς συμπόνοιας, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, τοῦ ἐξαγνισμού, τῆς λυτρώσεως, τῆς Θείας γαλήνης, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἀκρα τελείωσι τοῦ Ἀνθρώπου.

Ἔτσι συνέθεσε ἡ Ἑλληνικὴ κλασσικὴ παιδεία τὴν ἰδεαλιστικὴν τῆς ἀπολογίας. Ἀπέβλεψε νὰ θωρακίσῃ τὴν ἠθικὴν ἀντίστασι, ποὺ θὰ ἀντέχῃ καὶ θὰ διατηρηθῇ στοὺς αἰῶνες, παρὰ τίς ἀμφιβολίας, τίς θύελλας καὶ τίς ἀρνήσεις.

Ἐπιγραμματικὰ ὁ Otto Zieber, ὁ μέγας νεώτερος ἱστορικὸς τῆς Γερμανίας, ἀναφερόμενος στὴν ἠθικὴ ἀντοχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ κλασσικοῦ πνεύματος γράφει τὰ ἑξῆς :

«Ὁ Ὀλύμπιος Περικλῆς ἀνέρχεται μὲ τοὺς δούλους τοῦ πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν. Εἰς τὰ προπύλαια συναντᾷ τὸν ἡλικιωμένον παῖ φίλον τοῦ, τὸν γλύπτη Φειδία. Καὶ ἐκεῖ στὴν σκιά τοῦ προθαλάμου τῶν Στελλῶν τοῦ λέγει : «Πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ἱεροῦ τούτου, — τὸ ὁμολογῶ φανερόν — ἔχω πάντα τὴν ἀνάγκη νὰ σὲ εὐχαριστήσω Φειδία, γιατί μὲ τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ συνέδεσας τὸ ὄνομά σου μὲ τὴν Ἀθανασία καὶ ἀφη-σας καὶ εἰς ἐμὲ μία λάμψι ἀπὸ τὴν φήμη σου. Στίς αὐλακὰς τοῦ προσώπου τοῦ Φειδία ζωγραφίζεται ἡ ἀγωνία ὀλόκληρων χρόνων ἀναζητήσεως τοῦ τελείου. Φίλε μου τοῦ ἀπαντᾷ : Ὑπάρχει γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους Ἀθανασία. Περιεζώσαμεν αὐτὸν τὸν λόφον μὲ μάρμαρον καὶ μέταλλον ποὺ φθίνουν ἀπὸ τὴν πίεσιν

τοῦ ἀνηλεοῦς χρόνου. Καὶ τοῦ ἀναφέρει τὸ ρητὸ τοῦ Αἰσχύλου : Μὴ προσπαθεῖς νὰ κρύψῃς κάτι, γιατί ὁ χρόνος ποὺ τὰ βλέπει καὶ τὰ ἀκούει ὅλα, τὰ περι-τυλίζει ὅλα στὴ σιωπῇ. Μὴ πλανώμεθα Περικλῆ. Κάποτε θὰ πάψῃ νὰ ὑφίσταται καὶ τὸ μεγαλεῖον : ἡ Ἀκρόπολις. Ἐνθυμίσου τί μᾶς ἀνέφερε πρὸ 10 χρόνων ὁ πολυταξιθεμένος Ἡρόδοτος, ὅτι ὁ χρόνος ἐνί-κησε καὶ τοὺς Νεοὺς τῶν Βράχων καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν Φαραῶν. Ἐχαράξαμε στὴν πέτρα τὸ ποίημα τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων γιὰ νὰ τῆς δώσουμε τόνο - ὑπαρ-ξῆ. Ἰσως νὰ τὸ ἐκατάλαβαν οἱ Θεοί. Ἀλλὰ ἂν θὰ μᾶς ἐνθυμοῦνται οἱ ἐπίγονοί μας τῶν μελλόντων αἰώ-νων, δὲν γνωρίζει κανεὶς. Ὅχι Φειδία, τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἔργον σου θὰ ἐπιζήσουν. Πέτρα καὶ μέταλλον φθί-νουν, παρέρχονται. Ἡ ἰδέα τοῦ ὠραίου ποὺ ἐπεννόη-σας διαρκεῖ. Ἐφ' ὅσον οἱ τέχνες εἶναι ἱερὲς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ γαλουχοῦν τὴν παιδεία τῶν νέ-ων τὰ ἔργα σου θὰ θυμίζουν τὴν ὑπαρξί σου. Περικ-λῆ... δὲν πιστεύω στὴν ἀσφάλεια αὐτῇ. Οἱ τέχνες καὶ οἱ σκέψεις κάθε ἐποχῆς εἶναι ὅπως ὁ καθρέπτης ποὺ στέκει πρὸ τῆς ψυχῆς ἐνὸς λαοῦ. Σπάζει αὐτὸς ὁ καθρέπτης, τότε ἐξαφανίζεται μαζὺ τοῦ καὶ ἡ εἰκόνα καὶ ἡ δημιουργία τῶν ἐξαφανισθέντων λαῶν. Στέκει ἔτσι σὰν τὰ ἐπιτάφια μνημεῖα, ξένα καὶ ἀκατάληπτα ἀπὸ μιὰ γενεά, ποὺ ζεῖ, αἰσθάνεται καὶ διαπαιδα-γωγεῖται διαφορετικὰ. Κοίταξε αὐτὸν τὸν Ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Τὸ μέτρο καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια εἶναι ὁ Νόμος αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Ὁραϊότης καὶ ἡρεμὸς εὐθυμία εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ, ἡ ψυχὴ τῆς Ἑλλάδος. Θὰ ἔλθῃ καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἡμέρα τῆς καθόδου εἰς τὴν λήθην. Ποῦ θὰ εὑρεθοῦν οἱ ἀνθρώποι ποὺ θὰ δύνανται ἀπὸ τὰ βουδὰ αὐτὰ μνημεῖα νὰ διαβάσουν τὰ αἰσθη-ματα καὶ τίς σκέψεις μας καὶ νὰ ἀντικατοπτρίζουν τί ὑπῆρξάμεν ἐμεῖς :

Ἡ Ἑλλάδα μπορεῖ νὰ ἔχῃ, Φειδία, κάποτε ἓνα τέλος, ὅχι δμως καὶ τὸ πνεῦμα τῆς καὶ ἡ ψυχὴ τῆς. Θὰ ἀγωνίζεται πάντα τὸ Ἀνώτερον μὲ τὸ κατώτερον. Συλλογίσου τὰ ρητὰ τοῦ Σωκράτη : «Πάνω ἀπὸ τὸν φαινόμενο κόσμον, ἀπὸ τὸ νερό, τὴ φωτιά, τὸν ἀέρα, τὴ γῆ, ὑπάρχει καὶ τὸ ἀόρατον βασίλειον τῶν συλλο-γισμῶν. Καὶ ἐκεῖ θὰ διεκτρηθοῦμε, σὰν ἀνθρώποι ποὺ ἀγωνιστήκαμε, γιὰ τὸ ὕψηλόν καὶ τὸ ὠραῖον καὶ ὑποδείξαμε ἠθικὴν πορεία ζωῆς, τὴν ὁποία θ' ἀκολου-θῇ ἔσας ἡ ἀνθρωπότης».

Καὶ ἡ πορεία αὐτὴ εἶναι καὶ σήμερα παρούσα κι' ἔχουμε τὴν ἐλπίδα πῶς παρ' ὅλες τίς ἀντιξοότητες καὶ τίς ἰδεολογικὰς συγκρούσεις βυθίζομεν πρὸς ἓνα δέδαιον φῶς.

Αὐτὸ τὸ φῶς ξεχύνεται πλούσιο μέσα στίς ἀνα-ρίθμητες σελίδες τοῦ θαυμάσιου Ἔργου τοῦ Ματθίου, ποὺ ζωντάνεψαν ἀπ' τὴν ὠραία μετάφρασι.

Ρωμαϊκὴ Ἀγωγή

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Henre Irenée Marrou

«Η Ἱστορία τῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα»

Μετάφρ. Θεοδώρου Φωτεινοπούλου
Δι' αὐτοῦ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας

Ἐξεδόθη καὶ ἐκκλοφόρησε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὸ *περισπούδαστο* σύγγραμμα τοῦ Γάλλου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόνης Henre Irenée Marrou εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑκπαιδεύσεως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, μεταφρασθέν, ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Θεοδώρου Φωτεινοπούλου.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ἀποτελούμενον ἐκ 569 σελίδων, ἔρχεται νὰ καλύψῃ τὸ μεγάλο κενὸ τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον τῆς

Παιδείας αὐτοῦ, πρὸς ἀνατολὰς δὲν ἔβρισκε οὐδεμίαν ἀντίστασιν. Τὸ ἔδαφος ἦτο, πρὸ πολλοῦ καλλιεργημένον. Ἡ ἐπέκτασις ὅμως πρὸς τὴ Δύσιν, λόγῳ εἰδικῶν συνθηκῶν, ἐγένετο μὲ βραδύ ρυθμόν. Κανεὶς δὲν εἶχε προετοιμάσει τὸ δρόμον. Καὶ ἡ πρώτη γέφυρα γιὰ τὴ διείσδυσιν αὐτὴ ἦταν ἡ Ρώμη. Ἕλληνες ἔμποροι ἔφτασαν μὲ τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ καράβια σὲ λιμάνια Ρωμαϊκά. Κι' ἀντὶ γιὰ νὰ ἔμπορευθοῦν ἔμειναν γιὰ νὰ μορφώσων. Κι' ὅταν ἀργότερα οἱ Ρωμαῖκες λεγεῶνες κατέκτησαν πρῶτα τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα καὶ ὕστερα τὴν Μητροπολιτικὴν κατάπιαν ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν—ἀγκίστρι, ἀρμίδι καὶ δεσφύδι (H. Loon. Ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητος). Καλοδέχτηκαν ἀκόμη στὴ χώρα τοὺς καὶ τοὺς Θεοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ὁ, τι ὥς τώρα εἶχε δημιουργήσει, σ' ὅλους τοὺς πολιτιστικὸς τομεῖς, γκρεμίστηκε ἀπὸ τὸ νέο φῶς, τὸ Ἑλληνικόν. Ἡ Ἀθήνα ἐπνευματοποίησε τὴ Ρώμη. Ἡ Ρώμη, ζηλόφθονα κράτησε γιὰ πάντε αἰῶνες τὴν πνευματοποίησιν αὐτὴ καὶ τὴν κατέστησε κτῆμα τῆς Δύσεως. Ποτὲ θετὴ κόρη δὲν ἀνταπέδωσε μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην, ὅσο ἡ Ρώμη.

Χριστιανισμὸς καὶ Βυζάντιον

Τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, τὸ φῶς τῆς Δαμασκού καὶ τὸ βῆμα τοῦ Ἀρείου Πάγου κατέστησαν τὴν ἐν Χριστῷ Παιδείαν, τὸν νέο Εὐαγγελισμόν τῆς παιδείας τῆς Ρώμης τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Βυζαντίου.

Τὰ ἐλληνοχριστιανικὰ ἰδεώδη, τῶν ὁποίων ὑμνῶνται ὑπῆρξαν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ θάσις τῆς ὅλης παιδείας κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Ἡ ἀκένωτος πηγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἰδεαλισμοῦ μετουσιώθηκε διὰ τοῦ Χριστιανικοῦ ἰδεαλισμοῦ καὶ ἔγινε τὸ δάθρον τῆς Παγκοσμίου ἀγωγῆς.

Ἡ συνένωσις τοῦ Χριστιανικοῦ ἰδεαλισμοῦ μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔγινε, κυρίως διὰ τοῦ χαρμοσύνου μηνύματος τῆς Ἀναστάσεως. Εἰς τὴν Ἀνάστασιν, διὰ τὸν Ἕλληνα, ἐνηχοῦν ὅλες οἱ ἀρεταὶ καὶ ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ μεγάλη ἀπόκρισις τῆς θυσίας τοῦ διὰ τὴν

Ἑλλάδος ἔργον τόσον ἀναγκαῖον εἰς πάντα διανοούμενον καὶ ἰδιαιτέρως τὸν ἐκπαιδευτικόν, ἔργον ἔχον ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν ἐπιστήμην τῆς παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας τῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, διότι περὶ αὐτῆς τῆς ἐκπαιδεύσεως κυρίως πρόκειται, ἀποτελεῖ κληρονομικὴν ἐπιταγὴν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς εἶχεν ἀφήσει ἀδιαφόρους, ἀφοῦ διὰ τὸν ξένον διανοούμενον ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἰδιαιτέρως ἐρεῦνης καὶ διότι ὁ σύγχρονος βίος καὶ πολιτισμὸς ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα καὶ κάθε πρόοδος πηγάζει ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῆς.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὅπως θὰ διαπιστώσῃ ὁ ἀναγνώστης, κατέβαλε μεγάλην προσπάθειαν νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ἀναδιφῇ ὁλόκληρον τὴν σύγχρονον καὶ ἀρχαίαν

διάσωσιν τῆς ἐλευθερίας του.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἀναρίθμητοι εἶναι οἱ συγγραφεῖς ποὺ ἔσκαψαν πάνω στὴν ψυχὴ τῆς Κλασσικῆς Ἑλλάδας. Κανεὶς, ὅμως, δὲν κατάρθωσε νὰ βρῇ τὴν πνοήν της, τὴν μεγαλειώδη τῆς ἀνάτασι, ὅσο ὁ H. Marrou. Εὐτυχῆς ὁ Ἕλληνας διδάσκαλος, διότι κόπος καὶ μόχθος καὶ ἰδρώτας πολλοῦ Μεταφραστοῦ συνέτειναν ὥστε, στὰ χέρια του, νὰ κρατᾷ πάντα τὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας, ψυχὴ τοῦ παντός, ἑτοιμὴ πάντοτε νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὸ δεξιὸ πεπρωμένο τῆς φυλῆς μας.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

Πολλοὶ ὑπεστήριξαν πῶς μὴ μὲτάφρασις ἐνὸς ἔργου εἶναι σταγόνες βροχῆς σὲ ξηραμένη γῆ. Στὴν προκειμένη μὲτάφρασιν τὰ πράγματα ἀντιστρέφονται. Παρὰ τίς γλωσσικὰς δυσκολίας, τὸ περιεχόμενον, τίς πλούσιες παραπομπές καὶ τὴν ἀφθονίαν, σὲ τρεῖς γλώσσας, διδύμογραφία, τὴν ὁποία ὁ Μεταφραστὴς ἔπρεπε ἀπαραιτήτως νὰ συμβουλευθῇ, ἡ μὲτάφρασις τοῦ ἔργου μαρτυρεῖ ὅτι ὁ κ. Θεόδωρος Φωτεινόπουλος, διακεκριμένος Παιδαγωγός, πολὺγλωσσος, μὲ πολυμερὴ μόρφωσιν καὶ ὑπεράξια γλωσσικὴ (Γαλλικὰ, Ἀγγλικὰ, Γερμανικὰ) ἀγρύπνησε, ἐμόχθησε, ὑπέφερε, ὑπερπήδησε ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ τέλος ἔφερε τὸ ἔργον του, ἔργον πλέον δικό του, σὲ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Ὁ Θεόδωρος Φωτεινόπουλος ἐτίμησε τὰ Παιδαγωγικὰ Γράμματα. Ἀπέδειξε τὸ δάθος τῆς κλασσικῆς τοῦ Παιδείας, διότι χωρὶς αὐτὴ, ἦταν ἀδύνατον νὰ μεταφέρῃ στὴν νεοελληνικὴν, τὴν πλούσιαν ἀνθοφορίαν τῶν κλασσικῶν χειμένων.

Μαζὶ μὲ τὸν H. MARROU οἱ διδάσκαλοι τῆς πατρίδος, παλαιοὶ καὶ νέοι θὰ τὸν εὐγνωμονοῦν, διότι τοὺς ἀνοίξε διὰ πλάτα τίς πόρτες τῆς δικῆς τῶν ὁλοκληρωμένης Παιδείας, ποὺ τίς εἶχαν κλείσει, ἐρμητικά, ἡ ἀδιαφορία, ἡ παιδαγωγικὴ μας πενία καὶ ὁ ξενόφωνος Παιδαγωγικὸς λογιστικισμὸς.

γραμματοειαν, διὰ τὴν παραδωσὴν μίαν πλήρη καὶ ὁλοκληρωμένην ἐπιστημονικὴν σύνθεσιν, ὅπως μᾶς παρουσιάζεται τὸ μνημειώδες αὐτὸ ἔργον.

Ἡ ἐνδελεχὴς ἐρευνα τοῦ συγγραφέως ἐκτείνεται ἐπὶ 1500 ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1000 π.Χ. μέχρι τοῦ 500 μ.Χ. ἀναφέρεται δὲ εἰς ἐν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα μὲ πλήρη ἐσωτερικὴν συνοχήν (ἐκπαιδεύουσιν συνδεομένην ἀπολύτως μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου). Τὸ σύστημα τοῦτο προσλαμβάνει τὴν τελικὴν του μορφήν ὄχι κατὰ τὴν πρώτην στιγμήν, ὅταν δηλοδῇ ἐρχεται ὡς εἶδος ἀνάγκης ἢ ἀγωγή τοῦ νέου, εὐθύς ὡς ἐμφανίζονται εἰς τὸ προσκλήνιον ὄργανωμέναι καὶ συγκροτημέναι αἱ πρῶται κοινωναὶ καὶ πολιτεῖαι, ἀλλὰ εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν καὶ συμπύκνεται μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν δύο κορυφαίων, διὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκπαίδευσιν, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἰσοκράτους.

Ἡ κλασσικὴ ἐκπαίδευσις θὶ πάρη τὴν ὀριστικὴν της μορφήν, ἀφοῦ περάσει τὴν μεγάλην δημιουργικὴν περίοδον διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, τοῦ Ἑλληνιστικοῦ κόσμου. Ἡ Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ—καὶ ὄχι οἱ κλασσικοὶ χρόνοι—θὰ καθιερώσῃ συστήματα ἐκπαιδευτικά, προγράμματα, μεθόδους διδασκαλίας, κ.λ.π., αἱ ὁποῖαι θὰ διατηρηθοῦν ἐπὶ μακρόν, διὰ τὴν γίνουσαν κτῆμα τῶν λαῶν, πέραν τῶν ὁρίων τοῦ Ἑλληνιστικοῦ κόσμου, ὅπως εἰς τὴν Ρώμην, τὴν Ἰταλίαν, τὴν ἐκλατινισθεῖσαν δύσιν καὶ τὸν λοιπὸν κόσμον μέχρι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ μεταφραστὴς σημειῖται τὰ ἑξῆς: «δοκιμάζει τις πραγματικὴν συγκίνησιν διαπιστών, οἱ μορφαὶ καὶ μέθοδοι διδασκαλίας μὲ τὰς ὁποίας πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἐδιδάχθημεν τὰ γράμματα εἶναι ἐκεῖναί τὰς ὁποίας ἐφήρμοξε πρὸ δύο χιλιᾶδων ἐτῶν τὸ ἀρχαῖον σχολεῖον καὶ ὅτι τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν καὶ σήμερον τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως... εἶχον ἀπασχολήσει καὶ τοὺς ἀρχαίους».

Τὸ κυρίως ἔργον τοῦ ὁ συγγραφεὺς διαιρεῖ εἰς τρεῖς μέρη:

Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὰς πηγὰς τῆς κλασσικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου, μέχρι τοῦ Ἰσοκράτους περιλαμβάνει δὲ τὴν Ὀμηρικὴν ἀγωγήν τὴν Σπαρτιατικὴν ἀγωγήν, τὴν παιδευσιν ὡς ἀγωγήν, τὴν ἀρχαίαν Ἀθηναϊκὴν ἀγωγήν, τὴν νεωτεριστικὴν προσφορὰν τῶν πρώτων σοφιστῶν καὶ τοὺς Πλάτωνα καὶ Ἰσοκράτην ὡς διδασκάλους τῆς κλασσικῆς παραδόσεως.

Τὸ δευτέρον μέρος, εἰς τὴν εἰκόνα τῆς κλασσικῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ περιλαμβάνει τὰ κατωτέρω θέματα: Ὁ πολιτισμὸς τῆς «Παιδείας», τὰ ἐκπαιδευτικὰ καθιδρύματα, ἡ Σωματικὴ ἀγωγή, ἡ καλλιτεχνικὴ ἐκπαίδευσις, τὸ σχολεῖον τῆς πρώτης βαθμίδος, ἡ διδασκαλία εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πρώτης βαθμίδος, αἱ μέσαι φιλολογικαὶ σπουδαί, ἡ σπουδὴ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις (κατώτερα μορφαί, ἡ ἱστορικὴ, ἡ φιλοσοφία, ὁ κλασσικὸς ἀνθρωπισμὸς).

Εἰς τὸ τρίτον μέρος ἀσχολεῖται μὲ τὴν Ρώμην καὶ τὴν κλασσικὴν ἐκπαίδευσιν μὲ θέματα: Ἡ ἀρχαία Ρωμαϊκὴ ἐκπαίδευσις, ἡ Ρώμη ἀποδέχεται τὴν Ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν, τὸ ζήτημα τῶν γλωσσῶν (Ἑλληνικὴ—Λατινικὴ), τὰ Ρωμαϊκὰ σχολεῖα (αἱ βαθμίδες—Μέσης Ἑκπαιδεύσεως—ἀνωτέρας), τὸ τέλος τοῦ ἀρχαίου σχολείου καὶ ἄλλα.

Ἐκτοσιν ἐνενήκοντα δύο σελίδων τοῦ συγγράμματος καταλαμβάνουν αἱ συμπληρωματικαὶ σημειώσεις τοῦ συγγραφέως, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ σύγχρονον βιβλιογραφίαν καὶ τὰς πηγὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας

ἤντησε τὸ ὑλικὸν τῆς συγγραφῆς του μετὰ κριτικῶν του σημειώσεων.

Ἡ Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία εἰς τὸν τομέα τοῦτον ὡς προελέχθη εἶχεν ἓνα μεγάλο κενὸ λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ὁμοίου ἔργου σχετικοῦ μὲ τὴν εἰσφορὰν τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὰ θέματα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Αἱ ὀλίγαι μελέται καὶ ἐργασαὶ γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἱστορίας τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀποτελοῦν βέβαια βοήθημα ἀξιόλογον διὰ πάντα, ὅστις ἤθελεν ἀσχοληθῆ με θέμα παρόμοιον, δὲν δύνανται ὅμως νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἔργα ἐπιστημονικῶς ὁλοκληρωμένα. Τὸ κενὸν τοῦτο ἤλθε νὰ καλύψῃ ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Histoire ee l' Education dans l' Antiquite» τοῦ Γάλλου σοφοῦ.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη καὶ ἡ Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ὑποδέχεται μὲ πλήρη ἱκανοποίησιν τὴν προσφορὰν ταύτην. Ἡ τιμὴ δὲ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ταύτην ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν μεταφραστὴν τοῦ ἔργου, διότι προσέφερεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πνευματικὸν κοινὸν καὶ τὸν ἐκπαιδευτικὸν κ'σμον—, σάν πνευματικὴ τροφή—ὁλοκληρωμένην τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ μελετηθῇ ἀπὸ ὅλον τὸ διανοούμενον κοινὸν καὶ ἰσχυρῶς τὸ ἐκπαιδευτικόν.

Σπ.

Εὐαγγελίας Μωραΐτου - Βάσσου, Γυμνασιάρχου

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΕΙΔΑ

Ἀθήναι 1961 - σελίδες 350

I

Ἡ Παιδαγωγικὴ Βιβλιογραφία ἐπλουτίσθη προσφάτως μὲ ἓνα κίλογραμμένο σύγγραμμα τῆς διακεκριμένης συναδέλφου *Εὐαγγελίας Μωραΐτου - Βάσσου* μὲ τὸν ὡς ἄνω ἀναφερόμενον τίτλον.

Ὁ Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς Emile Henriet ὑποστηρίζει πὺς τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι *καλογραμμένο*, ἐὰν δὲν συνοδεύεται καὶ μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸ θέμα.

Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἀγάπη τῆς Γυμνασιάρχου Μωραΐτου νὰ γναρίσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Ἀμερικῆς ἦταν ἓνα ὄνειρο ποῦ χρόνια γιὰ χρόνια ἐθέρμαινε τὴν καρδιά της καὶ ἐφλόγιζε τὸν νοῦν της.

Τιμηθεῖσα μὲ τὴν ὑποτροφίαν Falbright ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐθεώρησε τὸν ἑαυτὸν της εὐτυχῇ γιὰ τὸ ταξίδι της αὐτὸ μᾶς μετέδωκε πολύτιμες πληροφορίες γιὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν μορφωτικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς μεγάλης Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας.

II

Διακονοῦσα ἡ ὡς ἄνω ἐξαίρετος συ ἀδελφος εἰς τὸν βωμὸν τῆς Παιδείας μὲ τὸν κόσμον τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἀρμονίας μὲ τὸν ὁποῖον γαλουχεῖ καὶ τοὺς τροφίμους της εἰς τὸ Ἀνθρωπιστικὸν Γυμνάσιον τὸ ὁποῖον διευθύνει, μᾶς χάρισε μὲ τὴν φλόγα τῆς ψυχῆς της καὶ μὲ τὸν ἀνώτερον στοχασμὸν της καὶ ἄλλας συγγραφάς της *πρωτοτύπου παιδαγωγικοῦ περιεχομένου* μίαν δὲ πρόσφατον ἐπίσης προσφορὰν εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἐπιστῆμην ἀποτελεῖ καὶ ἡ *Ὁδηγητικὴ της εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.*

Σκιαγραφοῦσα ἡ Γυμνασιάρχης Μωραΐτου τὰς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν Πανεπιστημίων, Κολλεγίων,

Κέντρων Ψυχοθεραπείας ὡς καὶ διαφόρων ψυχολογικῶν καὶ Παιδαγωγικῶν Ἰνστιτούτων τῆς Ἀμερικῆς ὡς ἐπίσημος προσκεκλημένη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, προβάλλει τὰς ἐπιζητήσεις τῆς με «ῥφος τοῦ ἐνθουσιώδους συναισθήματος ἀπὸ τὸ ὁποῖον διακατέχεται ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν δὲ τῶν ἀποτόμων μεταπτώσεων τὰς ὁποίας δοκιμάζει δανείζει κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς τῷ χέρι τῆς στὴν καρδιά τῆς, αὐτὸν τὸν θεῖκόν διδάσκαλον ὅπως ἡν ἀποκαλεῖ ὁ Γάλλος ποιητὴς André Chenier.

Ἔτσι ἐξηγεῖται γιὰτὶ ὁ ἀναγνώστης ποὺ διεξέρχεται τὶς 350 σελίδες τῆς συγγραφῆς τῆς δὲν κουράζεται ἀλλὰ συνταξιδεύει καὶ αὐτὸς μαζί τῆς καθὼς ἡ συγγραφεὺς διασχίζει τὰς ἀπέραντες ἐκτάσεις τῆς Ἀμερικανικῆς Ἠπείρου καὶ σκιαγραφεῖ τὰς φυσικὰς καὶ ἐξωτικὰς ὁμορφίαις διαφόρων τοπεῖων τῆς Ἀμερικῆς ὡς ἐπὶ παραδείγματι τῆς ἐσχῆς τῆς Νέας Ἀγγλίας καὶ τῆς ὁμορφίαις στὶς ἀκτὲς Μαϊάμι.

Ἐπὶ πλέον δὲ δὲν πρέπει νὰ διαφεύγει τὴν προσοχὴν μας ὅτι ἡ γυναικεία ψυχὴ ὡς διαθέτουσα μεγαλυτέραν φαντασίαν καὶ ὀπλισμένη μετὰ διαίσθησιν βρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ περιβάλλοντος.

Ἄς τῆς δώσουμε ὅμως τώρα τὸν λόγον γιὰ νὰ μᾶς μιλήσει—μέσα στὰ στενὰ δυστυχοῦς ὅρια ἐνὸς Κριτικῶν Σημειώματος—γιὰ τὶς εκπαιδευτικὰς τῆς μονάχα ἐντυπώσεις.

III

«Ἴσως νὰ μὴν ὑπάρχει ἄλλη χώρα στὸν κόσμον ποὺ νὰ παρέχει στὸ ἄτομον—μετὰ τὴν Μέση Ἐκπαίδευση—τόσας εὐκαιρίες γιὰ ἀνώτερη μίμηση ἐκτὸς ἀπὸ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς.

Ὑπάρχουν περίπου χίλια ἐπτακόσια Πανεπιστημιακὰ κολλέγια...

Τὸ Πανεπιστήμιον Harvard βοηθεῖ τὸ ἄτομον ὅχι μόνον νὰ μορφωθῇ ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν καρδίαν του καὶ τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς του» (Εὐαγ. Μωραΐτου - Βάσσου, Αὐτόθι σελ. 69 - 70).

Καὶ ἄλλαχού τῆς περισπουδάζου συγγραφῆς τῆς παρατηρεῖ τὰ κάτωθι :

«Ἡ προσπάθεια τῆς Παιδείας στὴν Ἀμερικὴ στρέφεται νὰ προετοιμάσῃ τὸ ἄτομον γιὰ τὴ Ζωή, νὰ τὸ κάμει ἱκανὸ νὰ ζῇ ἀλλὰ καὶ ἱκανὸ νὰ ζῇ μετὰ τοὺς ἄλλους. Δηλαδή νὰ ἐτοιμασθῇ γιὰ μιὰ ἰσορροπημένη Ζωή, μετὰ μιὰ ἀτομικὴ πλήρη συγκρότησιν σὲ μιὰ δημοκρατικὴ κοινωνία».

(Εὐαγ. Μωραΐτου - Βάσσου, Αὐτόθι σελ. 143.)

Ἐπίσης συμπληρώνει ἐν συνεχείᾳ τὰς διδακτικὰς πληροφορίες τῆς διὰ τῶν κάτωθι :

«Τὸ Κολλέγιον τοῦ Πανεπιστημίου State Ulah University (State College of Education) προετοιμάζει :

- 1) Δασκάλους γιὰ Στοιχειώδη Ἐκπαίδευση.
- 2) Δασκάλους γιὰ Μέση Ἐκπαίδευση.
- 3) Διευθυντὰς γιὰ Στοιχειώδη Ἐκπαίδευση.
- 4) Διευθυντὰς γιὰ Μέση Ἐκπαίδευση.
- 5) Ἐπόπτας Σχολείων.
- 6) Εἰδικούς γιὰ κατάρτιση Προγράμματος.
- 7) Συμβοῦλους καὶ Σχολικοὺς Ψυχολόγους.
- 8) Προσωπικὴν γιὰ Προγράμματα Ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως κ. ἄ.

(Ε. Μωραΐτου - Βάσσου, Αὐτόθι σελ. 219)

Γύρω ἀπὸ τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ψυχολογίαν καὶ Ὁδηγητικὴν παρατηρεῖ τὰ κάτωθι :

«Ἡ Ὁδηγητικὴ ἐπεκτείνεται στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Harvard σ' ἓνα ἄπειραντο πεδίον σπουδῶν καὶ ἐρεῦνης :

Ὁδηγητικὴ στὴν Διοίκηση,

Στατιστικὴ,

Μετρήσεις,

Ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός,

Προπαρασκευὴ γιὰ διδασκαλίαν στὰ Σχολεῖα, Στοιχειώδους καὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως,

Εἰδικὴ Διδακτικὴ τῶν διαφόρων μαθημάτων.

Ἐκπαιδευτικὴ Διοίκησις.

(Εὐαγ. Μωραΐτου - Βάσσου, Αὐτόθι σελ. 91)

Ἐν τέλει γύρω ἀπὸ τὰ ψυχοθεραπευτικὰ κέντρα, παρατηρεῖ τὰ κάτωθι :

«Ἐνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῶν ψυχοθεραπευτικῶν κέντρων ἐρεῦνης εἶναι νὰ βοηθήσῃ ὅσα παιδιὰ παρουσιάζουν δυσκολία στὴν προσαρμογὴ, ὅσα δὲν μποροῦν νὰ προσαρμοστοῦν στὸ κανονικὸ Σχολεῖον καὶ ἔχουν ἀνάγκη ἀτομικῆς ψυχοθεραπευτικῆς.

Στὴν πορεία δὲ τῆς θεραπευτικῆς ἔχει προηγηθῇ μακρὰ ἐργασία γύρω ἀπὸ τὰ ἀτομικὰ στοιχεῖα τοῦ παιδιοῦ».

(Εὐαγ. Μωραΐτου - Βάσσου, Αὐτόθι σελ. 257)

IV

Ἐτελειώσαμε... χωρὶς βέβαια νὰ τελειώσουμε

Πάντως ἐὰν ὁ κατ' ἀρχὴν σκοπὸς ἐνὸς Κριτικῶν Σημειώματος ἀποβλέπει στὸ νὰ δώσῃ μιὰ ἀμυδρὴ εἰκόνα τοῦ περιεχομένου ἐνὸς βιβλίου, ὡς τελικὸς ὅμως σκοπὸς παραμένει ἡ συστηματικὴ μελέτη τοῦ ἔργου ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικούς.

Τρέφομεν συνεπῶς τὴν ἐλπίδα ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἐξαιρετοῦ καὶ διακεκριμένης Γυμνασιάρχου Εὐαγγελίας Μωραΐτου - Βάσσου θὰ κοσμήσῃ—πρέπει νὰ κοσμήσῃ—τὰς βιβλιοθηκὰς ὅλων τῶν Σχολείων καὶ τὰς ἀτομικὰς τοιαύτας τῶν συναδέλφων Μέσης καὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως γιὰτὶ δίδει μιὰ συναρπαστικὴν εἰκόνα γύρω ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν εἰς τὴν μεγάλην χώραν τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν βεβαίως ἐκπαιδευτικὴ κίνησις πολλὰ θὰ εἶχε νὰ ὠφεληθῇ καὶ ἡ ὁργάνωσις τῆς Παιδείας μας.

Εὐρύπιδης Σούρλας
Παιδαγωγός

Ἰωάννου Καμπανᾶ :

Η ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὸ καλύτερον δῶρον γιὰ τὰ παιδιὰ τὸ προσφέρει ὁ κ. Ι. Καμπανᾶς : Εἶναι «Ἡ Πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος».

Μέσα σὲ 80 σελίδες μεγάλου σχήματος περιλαμβάνονται 50 ἐγχρωμὲς καλλιτεχνικὲς εἰκόνες ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ τοπεῖων τῆς σύγχρονης Ἀθήνας, τοῦ Πειραιᾶ καὶ τῶν Προαστείων ποὺ ἀμιλλῶνται καὶ τὰ τελειότερα εὐρωπαϊκὰ καρποστάλ.

Ὁ λογοτεχνικὸς τόνος καὶ ὁ παλμός μετὰ τὸν ὁποῖον εἶναι γραμμένο τὸ βιβλίον αὐτό, αὐξάνει τὴν δροσιν καὶ τὴν ἀπαλότητα τῶν εἰκόνων.

Γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς Ἀθήνας εἶναι τὸ ζωντανώτερον βίωμα, γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν ἐπαρχιῶν ὁ πρὸ θαυμάσιος πληροφοριοδότης καὶ ὁδηγὸς γιὰ τὴν Πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ποὺ θὰ ἐπισκεφθοῦν κάποτε. Γιὰ τοὺς γονεῖς, καὶ γενικὰ γιὰ τοὺς μεγάλους, εἶναι μιὰ ἐκπλήξις, γιὰτὶ, ἀνοίγοντας τὸ βιβλίον αὐτό, βρίσκουν ὅτι μαθαίνουν πράγματα «γνωστά», ποὺ κακῶς ἐνόμιζαν πῶς τὰ ἤξεραν.

Γ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

Πτυχιούχος Παιδ. καὶ Ψυχολογίας
Πανεπιστημίου Λοδίνου

Νικ. Πετρούλακη

Υποδ/ντου Παιδ. 'Ακαδ. 'Ηρακλείου

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Ο κάθε άνθρωπος καταλαβαίνει πόσο απαραίτητο είναι να αποκτήσει βαθειά γνώση του έαυτού του. Με αυτό δεν εννοούμε ότι πρέπει να εξετάζουμε συνεχώς τον εαυτόν μας, να κάνουμε έντατική και συνεχή ένδοσκόπηση και να σκεπτόμαστε υπερβολικά για τον εαυτό μας.

Γεννάται τώρα το ερώτημα: Γιατί είναι απαραίτητο να γνωρίσουμε τον εαυτό μας; 'Απλούστατα, γιατί η γνώσις του εαυτού μας αυξάνει την άτομική μας εύτυχία. Πολλοί άνθρωποι είναι δυστυχείς επειδή δεν ξέρουν τι ακριβώς ζητούν. Είναι συνεπώς πλεονέκτημα να ξέρη κανείς τι ζητεί στη ζωή. Νοιώθουμε μέσα μας ένα αίσθημα ανησυχίας: Κάτι το άνικανοποίητο. 'Αλλά δεν καταλαβαίνουμε ποιες είναι οι πραγματικές μας ανάγκες, τι είναι εκείνο που θα μās δώσει την χαρά, την ικανοποίηση και την εύτυχία για την όποια διψάμε. 'Εξ άλλου, πολλές ανάγκες μας δεν μās είναι συνειδητές. Σχετική, ωστόσο, γνώση της ψυχολογίας θα μās βοηθήσει να τις ανακαλύψουμε και να τις επισημάνουμε.

Η έλλειψη εύτυχίας οφείλεται ακόμη στην ύπαρξη έσωτερικών συγκρούσεων. Μέσα μας μαίνεται ένας άγριος έμφύλιος πόλεμος, έστω και αν προσωπικώς δεν έχουμε συνείδηση τούτου. Υπάρχει στον καθένα μας σύγκρουση έπιθυμιών. Ένα μέρος από την φύση μας βρίσκεται σε σύγκρουση με ένα άλλο μέρος αυτής. Δεν έχουμε, άτυχώς, πλήρη έσωτερική ένότητα. Ο εαυτός μας είναι διηρημένος. Το γεγονός αυτό μās κάνει δυστυχείς. 'Ωστόσο, οι περισσότερες από τις συγκρούσεις αυτές είναι δυνατόν να λυθούν. Μια ανάλογη γνώση της ψυχολογίας θα μās κάνει ικανούς να ανακαλύψουμε, στις πλείστες των περιστάσεων ποιες είναι οι συγκρούσεις αυτές. Θα μās κάνει επίσης ικανούς να συμβιβάσουμε τα άντιμαχόμενα μέσα στην φύση μας στοιχεία, ούτως ώστε να μπορέσουμε να ζήσουμε ειρηνικά με τον εαυτόν μας. Η γνώση του εαυτού μας μās βοηθεί όχι μόνο να γίνουμε ευτυχέστεροι, αλλά και ικανότεροι από ό, τι είμαστε.

Είναι ακόμη απαραίτητο, εκτός από την γνώση του εαυτού μας, να γνωρίζουμε και τους άλλους ανθρώπους. Μόνο έτσι θα ξέρουμε να συμπεριφερόμεθα σωστά και να τους επηρεάζουμε σύμφωνα με τις έπιθυμίες και το συμφέρον μας.

Πρώτα από όλα πρέπει ο κάθε άνθρωπος να γνωρίσει καλά τα παιδιά του. Να γνωρίσει πώς πρέπει να ανατρέφει τα παιδιά του, ώστε, μεγαλώνοντας, να γίνουν καλοί άνθρωποι. Να γνωρίσει πώς να βοηθή το παιδί του στην απόκτηση ώρισμένων χαρακτηριστικών ιδιοτήτων και πώς να έμποδίσει ή να έλέγξει την ανάπτυξη αδυναμιών και κακών έξων. Η γνώση αυτή είναι απαραίτητη σε όλους τους γονείς.

Πρέπει ακόμη οι έγγαμοι άνθρωποι να γνωρίζουν ο ένας τον άλλο — ο άνδρας την γυναίκα και η γυναίκα τον άνδρα της. Πρέπει να γνωρίσουμε τα κίνητρα που ύψαρχουν πίσω από τις πράξεις και την διαγωγή των έχθρων και των φίλων μας.

Οι έρωτευμένοι πρέπει να γνωρίσουν ο ένας τον άλλο, αυτές ώστε να χτίσουν το οικοδόμημα της εύτυχίας των πάνω στο γερό βράχο της άμοιβαίας γνώσεως και όχι πάνω στην άμμο της άγνοίας όσον άφορά την πραγματική φύση του καθενός.

Είναι ακόμη χρήσιμο να γνωρίσουμε τους συνεργάτες

μας. Ο Δάσκαλος π.χ. πρέπει να γνωρίσει τις έπιθυμίες και τις ανάγκες, τα συναισθήματα και την διαγωγή των μαθητών του. Ο εργοδότης πρέπει να γνωρίσει κατά από τα κίνητρα και τις ιδιότητες των εργατών και του όλου προσωπικού του, ώστε να είναι ικανός να τους μεταχειρίζεται άνάλογα. Το ίδιο επίσης ισχύει για τους εργάτες όσον άφορά τους προϊσταμένους των.

Το βιβλίο του κ. Νικ. Πετρούλακη, 'Υποδιευθυντού της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας 'Ηρακλείου, «Ψυχολογία της Προσαρμογής» θα βοηθήσει πολύ τον κάθε άναγνώστη του να καταλάβει όλα όσα έγραψαμε παραπάνω. Η μελέτη του έπιστημονικού αυτού βιβλίου θα δώσει στον άναγνώστη το κλειδί, για την λύση των παραπάνω προβλημάτων. Το κλειδί, όστόσο δεν ξεκλειδώνει κιμιά πόρτα αν δεν το χρησιμοποιήση κανείς καταλλήλως. Η έν λόγω έπιστημονική μελέτη του κ. Νικ. Πετρούλακη είναι άυτοτελής, ώλοκληρωμένη και βασίζεται πάνω στα πορίσματα της σύγχρονης ψυχολογίας. Πρόκειται για μια σοβαρή προσπάθεια ή όποια πληροί ένα κενό της 'Επιστημονικής ψυχολογικής βιβλιογραφίας στην χώρα μας. Με την μελέτη των 870 σελίδων του ο κάθε ένδιαφερόμενος, εκπαιδευτικός ή μή, εισάγεται στα μυστικά του ίδιου του εαυτού του και των συνανθρώπων του και γενικώτερα στα μυστικά της ανθρώπινης διαγωγής και διαφωτίζεται σε πολλά προβλήματα και έρωτηματικά της καθημερινής του ζωής. Πολύτιμη προσφορά είναι επίσης και η πλούσια βιβλιογραφία την όποια ο συγγραφέας παραθέτει στο τέλος του κάθε κεφαλαίου του.

Ι. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

Παιδαγωγός

Γεωργίου Β. Κυριαζοπούλου

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ο κ. Κυριζόπουλος, στο άρτι έκδοθέν βιβλίο του «Σύγχρονες Μορφές Διδασκαλίας» καταπολεμά τη στατική αντίληψη της Διδακτικής, που έπικρατεί στη χώρα μας και τείνει να τυποποίηση δάσκαλο και μοθητή και τους συνηθίζει σε στερεότυπους τρόπους διδασκαλίας που στειρώνουν το νοΐ.

Παρουσιάζει άφ' έτέρου την τέχνη της διδασκαλίας στη δυναμική ροή της στην προοδευτική της πορεία και παρουσιάζει τις έξελικτικές μορφές της.

Τρεις μορφές διδασκαλίας περιγράφονται στο βιβλίο αυτό, που κάθε μια κλείνεται στο τέλος με βαθυστόχαστη κριτική άνάλυση:

1. Η όμαδική πατροπαράδοτη διδασκαλία της τάξεως.
2. Το σχέδιον Νάλτον.
3. Η τεχνική Γουίνετκα.

Ο κ. Κυριαζόπουλος θεωρεί άντεπιστημονικό να βλέπει τη μια όψη του κάθε προβλήματος. 'Ως έπιστημονική έξέταση θεωρεί την άντικειμενική έρευνα, που βλέπει και τις δύο πλευρές και τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα στην κάθε μορφή. 'Ετσι οι τρεις αυτές μορφές παρουσιάζονται υπό νέαν όψιν και η βαθύτερη διαπραγμάτευσις των και κριτική άνάλυσις θίγει καινούργια προβλήματα.

Ως έξελικτικά στάδια της Διδακτικής ο κ. Κυριαζόπουλος θεωρεί τη μετάβασι από την άλληλοδιδασκτική μέθοδο στην έρβαρτιανή των πέντε σταδίων και κατόπι στη τριμερή μέθοδο του καλουμένου «Νέου σχολείου», όπου σήμεσα βρισκόμαστε και διν έννοούμε να προχωρήσουμε στις νέες κατευθύνσεις της διδακτικής. Και οι τρεις αυτές μορφές όμοιάζουν στο ότι είναι όμαδικοί τρόποι διδασκαλίας στην τάξη.

Η διαπίστωσις όμως περί της ύπάρξεως άτομικών διαφορών είχε ως συνέπεια την άποδοχή νέας άρχης που έισηγείται την εξατομικεύσι της διδασκαλίας. Το Σχέδιον Νάλτον και η Τεχνική Γουίνετκα στηρίζονται πάνω σ' αυτή την άρχή.

Οι τελευταίες τέλος κατευθύνσεις της διδακτικής είναι κατά τον συγγραφέα, ή «Ένιαία Διδασκαλία», ή «Μέθοδος Βιωμάτων» και ή «Μέθοδος μικρών Φιλικών Όμάδων». Αυτούς τους τρόπους διδασκαλίας ύπόσχεται να μās παρουσιάσει σε νέα μελέτη.

K. M.

Η ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Με την εύκαιρία του νέου Σχολικού Έτους, ο Έκδοτικός Οίκος «Καμπανά» απευθύνει το παρόν εύχαριστήριο προς τους πολυπληθείς φίλους του διδασκάλους, γνωστούς και άγνωστους, οι οποίοι με βάσι τόν ποιοτικό γνώμονα και την εκ παραδόσεως πίστι των προς τις εκλεκτές εκδόσεις «Καμπανά», έδειξαν την προτίμησή τους εισάγοντες τα δοκιμασμένα και έπαληθευμένα μέσα στη σχολική τάξη βιβλία του. Η συμπαράστασή τους αυτή βαδύτατα μας συγκινεί, αλλά ταυτοχρόνως μας έπωμίζει με νέες υποχρεώσεις απέναντί των, απέναντι της ελληνικής εκπαιδεύσεως. Αίσθανόμεθα την έσωτερικήν έπιταγήν να δώσωμεν την υπόσχεσιν ότι, δά αναλώσωμεν και την υστάτην μας δύναμιν και ότι δά καλύψωμε όλες τις περιοχές δραστηριότητος μέσα σ' ένα εύρύτατο πλαίσιο, ώστε να υπηρετήσωμε πληρέστατα το παιδί και την Έλληνική Παιδεία. Δέν δά διαψεύσουμε τις προσδοκίες των φίλων μας, του διδύκου κόσμου. Το πρώτο βήμα των προσεχών μας έξορμήσεων είναι ή εις την άλλη σελίδα αναγγελόμενη καταπληκτική σειρά Παιδικών Βιβλίων.

Γνωρίζομεν τις εύδυνες μας, αλλά και ξέρουμε να είμαστε συνεπείς και να δίνουμε τό πάν, τόν έαυτό μας, στίς γενικές προσπάθειες για την ύψωσι της Έλληνικής Παιδείας.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΚΑΜΠΑΝΑ

Για κάθε σοβαρά μελέτη, για κάθε θέμα σας αναζητήσατε τας εκδόσεις μας

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

P. Osterrieth :	Εισαγωγή εις την ψυχολογίαν του παιδιού (Μετ. Α. Κρέτσης)	Δραχ. 50
Θ. Χααραλαμπίδου :	Έργον Παιδ. Έπιστήμης	> 35
Θ. Χααραλαμπίδου :	Θεμέλια προσχολικής άγωγής	> 10
Θ. Χααραλαμπίδου :	Μέτρα διά βελτίωσιν άκπ)σεως	> 10
Σ. Παγιατάκη :	Παιδαγωγική ψυχολογία	> 70
Σ. Παγιατάκη :	Όδηγητική	> 50
Θ. Φωτεινοπούλου :	Ίστορία της Έκπαιδεύσεως	> 150
Γ. Ρούσκα :	Τά καθυστερημένα και δύσκολα παιδιά στην εποχή μας	> 60
N. Πετρουλάκη :	Μεθοδολογικόν πρόβλημα	> 60
N. Πετρουλάκη :	ψυχολογία της προσαρμογής	> 75
T. Παπαθεοδώρου :	Ειδική Διδακτική	> 50
I. Άρχιμανδρίτου :	Τι παρατηρεί, τι έλέγχει, τι αξιολογεί ο επιθεωρητής	> 80
K. Καλατζή :	Διαταραχαί λόγου εις παιδικήν ηλικίαν	> 80
B. Θεοφανοπούλου :	Αι σιωπηραί άργασίαι	> 15
K. Άλιφιράκη :	Εικόνες μιās ζωής	> 50
B. Άμβροσίου :	Πώς να μορφ. τά Έλληνόπουλα	> 25
I. Δασκαλάκη :	Έπιληψία παιδ. ηλικίας	> 25
A. Καραστεργίου :	Ή λειτουργία του δημ. σχολ.	> 20
K. Μαλούκου :	Διδακτική και άργασία	> 60
X. Στεργιοπούλου :	Ό κινηματογράφος και οι επιδράσεις του	> 20
A. Τακά :	Έμεις και τά παιδιά μας	> 20
A. Τακά :	Ή διδασκαλία του ποιήματος	> 30
A. Τσίγκαλου :	Πρώτη τάξη	> 20
Σ. Ήλιοπούλου :	Τό μεταπολεμικό παιδί	> 20
N. Ψωμοπούλου :	Πειράματα Φυσικής - Χημείας	> 25
Βλαχιά-Σπυροπούλου :	Τό παιδί	> 50
Γ. Κυριαζοπούλου :	Αυτοματοποιήσεις της τεχνικής και ανθρωπισμός	> 25
K. Αναγνωστοπούλου :	Μέτρησις όρθογρ. επιδόσεως	> 10
Γ. Δάνου :	Όλική μέθοδος και ένιαία διδασκαλία	> 30
E. Δευτεραίου :	Πρώτη άνάγνωσις και γραφή	> 30
M. Μπίγκα :	Διδακτική άναγνώσεως	> 20
Π. Εδθυμίου :	Μάνα και παιδί	> 15
N. Κρητικού :	Έπαναλήψεις - Έξετάσεις	> 10
B. Μυλωνά :	Ρυθμός - Κίνησις	> 12
A. Παπανδρέου :	Σύγχρονον μονοτάξιον	> 25
A. Παπανδρέου :	Σύστημα καταμερισμού μαθητών εις ομάδας	> 15
A. Σταυρουλάκη :	Άγωγή στην πράξη	> 50
Παπανικολάου :	Ένιαία Συγκ. Διδασκαλία	> 35

ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

K. Παπαπαναγιώτου :	Βασίλειος Βουλγαροκτόνος	> 36
K. Παπαπαναγιώτου :	Θρησκευτικές μορφές	> 25
K. Παπαπαναγιώτου :	Άσωτος Υιός	> 25
K. Παπαπαναγιώτου :	Μέγας Άλέξανδρος	> 30
K. Παπαπαναγιώτου :	Άλιεις ανθρώπων	> 30
Κονόμου - Καφάσκη :	N. Μάντζαρως - Μελοποιήσεις όλοκλήρου του Έθνικού μας Ύμνου	> 30
Πύρρου Στάρα :	Διδακτικά παραμύθια	> 12
A. Τακά :	Πανηγυρικοί λόγοι	> 30
A. Γερουλάνου :	Κολοκοτρώνης	> 25
Θ. Σπανού :	Όμιλίες εις έθνικās έορτάς	> 20
X. Σακελλαρίου :	Ίστορίες και ποιήματα από τη ζωή των ζώων	> 12
A. Άνδριοπούλου - N. Σκόπα :	Εισαγωγικά έξετάσεις εις τό Γυμνάσιον	> 15
Γ. Γρηγοριάδου :	Οι πόντιοι του Καυκάσου	> 20
Θ. Παπαρρίζου :	Άντίλαλοι της Πέλλας	> 20
Π. Τσακίρη :	Θρύλοι για τό Χριστό	> 10
Έκδοσις περιοδικού «ΠΟΡΕΙΑ» :	K. Παλαμάς και τό έργο του	> 15
Γ. Γεωργίου :	Τό Μεσολόγγι (ιστορική μονογραφία)	> 10
Γ. Μελησσινοῦ :	Ή Νάξος	> 30

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Γαβαλά - Ντούζου Παπανδρέου :	Σχολικές Γιορτές	> 50
Π. Άντωνοπούλου :	Άλωση Πόλης	> 12
Π. Άντωνοπούλου :	Παιδική φλογέρα (Άνθολογια ποιημάτων)	> 30
E. Κουτσοβάλα :	Σχολικό μορφωτικό θέατρο	> 20
Π. Μαντέλη :	Όλα για την Πατρίδα	> 10
A. Δάνου :	Χαρούμενες Γιορτές	> 20
Θ. Κούκου :	Σχολική Σκηνή	> 10
I. Τρουλινοῦ :	Άρχαδι - Μεσολόγγι	> 15
A. Χατζηαμάλου :	Άλαμάνα - Θερμοπύλας	> 10
X. Σακελλαρίου :	Τριαντάφυλλα	> 15
Χρυσουλάκη-Πάτερου :	Παιδικοί παλμοί	> 10
Γ. Γεωργίου :	Στή γιορτή της μητέρας	> 10
I. Φερτινίδου :	Μάνα ή Κρητικιά	> 20
N. Σκόπα :	Παιδική θυμέλη	> 25
M. Παπαδημητρίου :	Παιδικό Σχολικό θέατρο	> 25
A. Δρακοπούλου :	Σχολικές έθνικās παραστάσεις	> 20

ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Συνεργαζόμαστε με τούς πιο γνωστούς Έλληνες συγγραφείς της Παιδικής Λογοτεχνίας. Πρωτότυπα, επιμελημένα, φροντισμένα, με πολυτελή καλλιτεχνική εμφάνιση τα παιδικά μας βιβλία, δα προσφέρουν στο παιδί, ότι αξιολογότερο έχει ως τα σήμερα να επιδείξει η παιδική βιβλιοθήκη του τόπου μας.

Ἡ Σοφία Μαυροειδῆ - Παπαδάκη, γεννήθηκε τὸ 1905 στὴ Φουρνὴ τῆς Κρήτης καὶ σπούδασε ἀρχικὰ στὸ Διδασκαλεῖο τοῦ Ἡρακλείου. Ἀπὸ ἐπηρεάστηκε λίγα χρόνια στὸν τόπο τῆς, σὰ δασκάλα, ἔφθσε στὴν Ἀθήνα καὶ πῆρε τὸ δίπλωμα τῆς Φιλολογίας ἀπ' τὸ Πανεπιστήμιο. Ἀπὸ τότε διδάσκει στὴ Μέση Ἐκπαίδευση καὶ συγχρόνως γράφει.

Τὸ ἔργο τῆς Σοφίας Μαυροειδῆ - Παπαδάκη, διακρίνεται ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴ βαθεὶά ολοκληρωμένη ἀγάπη γιὰ τὸ παιδί, ποὺ δονεῖ τὴν ποιητικὰ-μύνα.

Τὸ «Παραμῦθι» τοῦ «Ὀλύμπου», τὸ «Ἡ Ἀταλάντη ἡ νεράιδα τοῦ δάσους» καὶ ὁ «Ἀλέξανδρος καὶ ἡ Γοργόνα», εἶναι βιβλία ποὺ ἔγραψε κατὰ καιροὺς ἡ Παπαδάκη γιὰ παιδιὰ.

Καὶ τώρα ἡ ἐκλεκτὴ λογογράφος χαρίζει στὴν παιδική μας λογοτεχνία τὸ «Λάμπρο Τραβέλλα»· ἑνα ἱστορικὸ μυθιστόρημα, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τ' ἀθάνατο Σούλι καὶ τὴν «ψυχὴ» του, τὸ Λάμπρο. Στὶς σελίδες τοῦ νέου βιβλίου τῆς, μὲ τὴ γλαφυρότητα, τὴ δρασιὰ καὶ τὴ δύναμη ποὺ χαρακτηρίζει τὴν πένα τῆς, ἡ ποιήτρια θὰ μᾶς φέρῃ κοντὰ στοὺς ἀητοὺς τοῦ Σουλίου, ποὺ θὰ στήσῃ σ' ἀτμόσφαιρα λεβεντιάς, πρῶτοπα λαμπρὰ ἀρετῆς καὶ θυσίας.

Ὁ Γεράσιμος Σπαταλῆς γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα τὸ 1887. Ἐκεῖ ἐμύνη τὰ πρῶτα γράμματα καὶ τέλειωσε τὸ Γυμνάσιο. Ἐπειτα, τὸ 1910 ἤρθε στὴν Ἀθήνα καὶ γράφτηκε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπὸ ὅπου ἀπεφοίτησε τὸ 1916.

Ἐγράψε πολλὰ ἔργα καὶ πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις ἀπ' τ' ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ καὶ ἀπ' τὰ Ἱταλικά· ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου κ' ἐμμετρα καὶ πεζὰ. Δημοσίεψε πολλὰ ποιητικὰ ἔργα σὲ βιβλία.

Τὸ 1928 πῆρε τὸ θεατρικὸ βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπ' τὶς πολλὲς μεταφράσεις του θ' ἀναφέρουμε μόνον τὴν ἑμμετρικὴ μετάφραση τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδη, ποὺ ἔπαιξε τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο, τὸν «Ὀδύσσεια» τοῦ Ὀμήρου.

Τὸ σύνολο τῶν ἔργων του, ποὺ βγῆκαν σὲ βιβλία φέρει τὰ ἐξομνηντα. Καὶ τὶ δὲν ἔγραψε ὁ Γεράσιμος Σπαταλῆς γιὰ νὰ γράφει τέλος καὶ παιδικὰ βιβλία, τὴν ἱστορικὴ βιογραφία τοῦ «Παλαμάου».

Αὐτὸ τὸ πρῶτο παιδικὸ βιβλίο αὐτοῦ προσφέρουν τώρα οἱ ἐκδόσεις μας. Ἐνα βιβλίο τῆς ἀξίας τοῦ Γ. Σπαταλῆ.

Ὁ Λάμπρος Κωστόπουλος γεννήθηκε στὴν Πάτρα τὸ 1930. Νέος, πολὺ ἀκόμη, σὲ ἡλικία μόλις 17 χρόνων καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο Λάμπρος Βολέντης, ἐκδίδει σὲ βιβλίο μὴ σὲρα διηγήματα. Ἐπειτα διηγητικὰ καὶ σὲ χρονικὸ διάστημα ποὺ συνέχισε τὶς ἀνώτατες σπουδὲς του, θὰ δημοσιεύει διάφορες λογοτεχνικὲς ἐργασίες του σὲ πολλὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες. («Νέα Ἑστία», «Πνευματικὴ Ζωή», «Νέοι Ρυθμοί», «Πανδώρα» κ.λ.π.). Ἀκόμα μὴ σὲρα λογοτεχνικὲς ὁμιλίες του θὰ μεταδοθοῦν ἀπ' τὴ Ραδιοφωνία.

Μὲ τὴν πρώτη κιόλας ἐντυπωσιακὴ του ἐμφάνιση στὰ Γράμματα, ὁ Λάμπρος Κωστόπουλος ἔδειξε ἰσχυρὰ ἀναμφισβήτητα ἀφηγηματικὰ του προσόντα ποὺ ἀρκούν γιὰ ν' ἀντιληφθεῖ κανεὶς τὸ γνήσιο ταλέντο τοῦ νέου συγγραφέα.

Οἱ Παιδικὲς ἐκδόσεις «Καμπανά», στὴν προσπάθειά τους νὰ ἐκδώσουν ἑνα καλὸ παιδικὸ βιβλίο, ποὺ νὰ μὴν ἀπορροῦν τὸν μαρτυρὸν κόσμο τοῦ παιδιοῦ σὲ ἴδιο τὸ παιδί, προσφέρουν σήμερα διὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Λάμπρου Κωστόπουλου, τὸν «Κανάρη», ἑνα ἱστορικὸ βιβλίο γιὰ παιδιὰ ἐμπνευσμένο ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ ἥρωα Μπουρλοτιῆ, ποὺ ἡ πρωτοτυπία τους θὰ τραβῆται ἰδιαίτερα τὸ παιδί, γιὰ τὶς ἀλλοτρίους μύθους ἰδιαίτερα ἀγαπητοὺς σ' αὐτὸν πολὺν ἡλικία.

Ὁ Νίκος Παπακωνσταντίνου γεννήθηκε σὲ Ἑρμό τῆς Ρομέλης τὸ 1920. Ἐβγαλε τὸ Γυμνάσιο σὲ Ἀργεῖο καὶ σπούδασε στὴν Ἀθήνα ἐνταῖς γλῶσσας καὶ Νομικὰ. Δὲν πῆρε ὅμως ποτὲ τὸ δίπλωμα τῆς «Θεμίδος» γιὰ τὸ μεταξὺ τὸν τράβηξε ἡ λογοτεχνία καὶ τὸ Θέατρο. Μελέτησε τὴν Ἑλληνικὴ καὶ ξένη λογοτεχνία καὶ τὸ 1955 ἔγραψε τὸ παραμυθόδραμα «Ἡ πεντάμορφη καὶ ὁ γίγας τοῦ κυνηγοῦ», ποὺ ἀνέβηκε σὲ δημοτικὸ Θέατρο τοῦ Πειραιᾶ καὶ σημείωσε ἀληθινὸ θρίαμβο. Τὸ 1958 μεταφράσε τὴν «Μαλλάντα» τῆς Φυλακῆς τοῦ Ρήντιγγ» τοῦ «Ὁσκαρ Οὐάιλντ», ποὺ χαρακτηρίστηκε κλασσικὴ σὲ εἶδος τῆς ἀπὸ τοὺς νεώτερους καὶ ἐξομνηντικὸς καὶ τὸ 1961 πραγματοποιήσε τὸ τεράστιο ἔργο του μεταφράζοντας τὸ Ἑθνικὸ ἔπος τῆς Ρωσσίας «Τὸν Εὐγένιον Ὀνέγκιν» τοῦ Πούσκιν, ἑνα ἀριστοῦργημα ἀπὸ 365 δεκατετράστιχα ὁμοιοκατάληκτα.

Στὴ σὲρα «Ἡ ὥρα τοῦ γιᾶ» ποὺ παρουσιάζουν οἱ ἐκδόσεις μας, ὁ Παπακωνσταντίνου μᾶς προσφέρει τὸ ἱστορικὸ βιβλίο τοῦ «Ἀθανάσιος Διάκος». Ἐνα ἔργο γιὰ παιδιὰ ποὺ μᾶς μιλάει γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἥρωα τῆς Ἀλαμάνας.

Ὁ Γκιόσις Μπινιάρης γεννήθηκε καὶ σπούδασε στὸν Πειραιᾶ. Παρακολούθησε μαθήματα Νομικῆς σὲ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Πολὺ νέος ἀκόμα, δημοσίεψε σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τοῦ Πειραιᾶ, ἀρθρα, μελέτες, διηγήματα καὶ, χρονολογούμενα, καθὼς καὶ τὰ πρῶτα του σχεδιασμένα τὰ μυθιστορήματα «Μίρκια» καὶ «Ριγμένη στὴ βιοπάλη». Ἐργα νεανικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ ἐξέλιγγα.

Στὸν Πειραιᾶ ἀκόμα ἀσκήθηκε ὁ Γκιόσις Μπινιάρης καὶ στὰ πρῶτα του θεατρικὰ δοκίμια, ἀνεβαίνοντας μὲ ἐπιτυχία σὲ «Δημοτικὸ» θέατρο τρεῖς θεατρικὰ ἔργα. Στὰ 1949 κυκλοφορεῖ τὸ πρῶτο βιβλίο του, μὴ σὲρα διηγήματα μὲ τὸν τίτλο «Μαριονέτες». Τὸ 1953 ἔπαιξε μᾶς χαρίζει τὸ ἐξαιρετικὸ μυθιστορημὰ του: «Τὸ ἀγρόν τῆς γλαστῆς χειρὸς» καὶ τὸ 1960 τὴ συλλογὴ διηγημάτων «Τελευταῖο Ἑσπερινός».

Μέσα στὴ φετινὴ χρονιά κυκλοφορεῖ τὸ βιβλίο του «Ἀντρέας Μιαούλης», ἑνα βιβλίο παικτικὸ - ἱστορικὸ ποὺ θὰ μᾶς δώσουν μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια οἱ παιδικὲς ἐκδόσεις «Καμπανά».

Ὁ Γ. Σταυρόπουλος γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1898 καὶ ἐκτελέσας τὸν χιλιάρχο Ἀθανασίου Σταυροπούλου ἀπὸ τὴ Θουρία τῆς Μεσσηνίας, ποὺ πολέμησε ἀπὸ τὴς μάχες τῆς Πελοποννήσου, τὸ 1921. Ἀκολούθησε σπουδὲς στὴ Νομικὴ σχολὴ καὶ χρημάτισε ἐν τερὸς ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν. Τὸ ποιητικὸ καὶ πεζὸ ἔργο του ἀπὸ τὸ 1919 ποὺ πρωτοφάνηκε εἶναι διασκορπισμένο στὰ περιοδικὰ «Νουμάς», «Μοῦσα», «Νέα γράμματα», «Νέα Ἑστία». Μετὰφρασε τὶς «Στροφές» τοῦ Μορέας, ποιήματα τοῦ Μπαντελαίρ, Βερλαῖν, Φρανσίς Ζάμ, Βερντέν καὶ ἄλλων καθὼς καὶ τὶς «Βάκχες» τοῦ Εὐριπίδη. Ἐνα βιβλίο του γιὰ τὸ «Λάμπρο Πορφύρα» ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ἐκαινεθεῖ ὁ Γ. Σταυρόπουλος σὰν ὁ συγγραφέας μὲ τὸ «Ἐλεπτό γούστο» καὶ νὰ κριθεῖ ἀκόμη καὶ γιὰ τὸ μεγάλον ποιητικὸν τοῦ ἔργου σὰν ἑνας «λαμπρὸς ποιητής». Τέλος προσθέτουμε μόνον πῶς μὲ τὸν «Κολοκοτρώνη» του - τὸ πρῶτον παιδικὸν βιβλίο τοῦ Γ. Σταυρόπουλου, ποὺ οἱ ἐκδόσεις «Καμπανά» ἐξασφάλισαν τὴν ἐκδόσιν του, οἱ μικροὶ μᾶς ἀναγνώστες, θάχουν καὶ αὐτοὶ τώρα τὸ προνόμιο καὶ τὴ χαρὰ τῶν μεγάλων· σὲ νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ ἑνα τέτοιο διαλεχτὸν συγγραφέα.

Ὁ Δημήτρης Γιάκος γεννήθηκε σὲ Ἀργεῖο τὸ 1914 καὶ ἀδασε στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπ' ὅπου ἔγινε τὸ πτυχίο του στὰ 1942. Παράλληλα, παρακολούθησε καὶ θήματα Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Φιλολογίας.

Στὰ Γράμματα ἐμφανίστηκε ἀπὸ μαθητῆς ἀκόμα τοῦ Γυμνασίου δημοσιεύοντας ποικίλη συνεργασία στὶς τοπικὲς ἐφημερίδες καὶ στὰ λογοτεχνικὰ Περιοδικὰ τῆς πρωτεύουσας, στοὺς λογοτεχνικοὺς διαγωνισμοὺς τῶν ὁσίων διακριτικῆς ἐπαινετημίας, βραβεῖα ἢ ἐκαίνους. («Ἐβδόμη» 1933, «Ἑσπερος» 1937, «Μοῦσα» 1949 καὶ ἐφημερίδες «Ἡ Καθημερινή» 1950).

Τὸπως πολλὰ βιβλία, διηγήματα καὶ μελέτες. Ὁ τομέας διὰ ποὺ τραβῆσε, περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλο, τὸ ἐνδιαφέρον συγγραφέως μας εἶναι τὸ Παιδικὸ Λογοτεχνία. Μέχρι σήμερα ἔκκυκλοφορεῖ τὰ παιδικὰ βιβλία του, «Δέκα Ἀνθρακῶν», «Ἐθνη Ἐσπερίτες», «Τὰ σήμαντρα τῆς Ἀγίας - Σοφίας» καὶ ἄλλα.

Στὴ σὲρα τῶν ἐκδόσεών μας θὰ κυκλοφορήσῃ τὰ: «Στὴ γὰ τοῦ Μύθου», «Παραμύθια τῆς Κύπρου» καὶ «Βασίλειος Δι' Ἀκρίτας». Τρεῖς διαλεχτὰ βιβλία, ποὺ θὰ διαβασθοῦν καὶ θ' ἀπὸ τὸν πολὺν ἀπ' τὸ παιδί.

Ὁ Γκιόσις Μπινιάρης γεννήθηκε καὶ σπούδασε στὸν Πειραιᾶ. Παρακολούθησε μαθήματα Νομικῆς σὲ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Πολὺ νέος ἀκόμα, δημοσίεψε σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τοῦ Πειραιᾶ, ἀρθρα, μελέτες, διηγήματα καὶ, χρονολογούμενα, καθὼς καὶ τὰ πρῶτα του σχεδιασμένα τὰ μυθιστορήματα «Μίρκια» καὶ «Ριγμένη στὴ βιοπάλη». Ἐργα νεανικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ ἐξέλιγγα.

Στὸν Πειραιᾶ ἀκόμα ἀσκήθηκε ὁ Γκιόσις Μπινιάρης καὶ στὰ πρῶτα του θεατρικὰ δοκίμια, ἀνεβαίνοντας μὲ ἐπιτυχία σὲ «Δημοτικὸ» θέατρο τρεῖς θεατρικὰ ἔργα. Στὰ 1949 κυκλοφορεῖ τὸ πρῶτο βιβλίο του, μὴ σὲρα διηγήματα μὲ τὸν τίτλο «Μαριονέτες». Τὸ 1953 ἔπαιξε μᾶς χαρίζει τὸ ἐξαιρετικὸ μυθιστορημὰ του: «Τὸ ἀγρόν τῆς γλαστῆς χειρὸς» καὶ τὸ 1960 τὴ συλλογὴ διηγημάτων «Τελευταῖο Ἑσπερινός».

Μέσα στὴ φετινὴ χρονιά κυκλοφορεῖ τὸ βιβλίο του «Ἀντρέας Μιαούλης», ἑνα βιβλίο παικτικὸ - ἱστορικὸ ποὺ θὰ μᾶς δώσουν μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια οἱ παιδικὲς ἐκδόσεις «Καμπανά».

Ὁ Νίκος Παπακωνσταντίνου γεννήθηκε σὲ Ἑρμό τῆς Ρομέλης τὸ 1920. Ἐβγαλε τὸ Γυμνάσιο σὲ Ἀργεῖο καὶ σπούδασε στὴν Ἀθήνα ἐνταῖς γλῶσσας καὶ Νομικὰ. Δὲν πῆρε ὅμως ποτὲ τὸ δίπλωμα τῆς «Θεμίδος» γιὰ τὸ μεταξὺ τὸν τράβηξε ἡ λογοτεχνία καὶ τὸ Θέατρο. Μελέτησε τὴν Ἑλληνικὴ καὶ ξένη λογοτεχνία καὶ τὸ 1955 ἔγραψε τὸ παραμυθόδραμα «Ἡ πεντάμορφη καὶ ὁ γίγας τοῦ κυνηγοῦ», ποὺ ἀνέβηκε σὲ δημοτικὸ Θέατρο τοῦ Πειραιᾶ καὶ σημείωσε ἀληθινὸ θρίαμβο. Τὸ 1958 μεταφράσε τὴν «Μαλλάντα» τῆς Φυλακῆς τοῦ Ρήντιγγ» τοῦ «Ὁσκαρ Οὐάιλντ», ποὺ χαρακτηρίστηκε κλασσικὴ σὲ εἶδος τῆς ἀπὸ τοὺς νεώτερους καὶ ἐξομνηντικὸς καὶ τὸ 1961 πραγματοποιήσε τὸ τεράστιο ἔργο του μεταφράζοντας τὸ Ἑθνικὸ ἔπος τῆς Ρωσσίας «Τὸν Εὐγένιον Ὀνέγκιν» τοῦ Πούσκιν, ἑνα ἀριστοῦργημα ἀπὸ 365 δεκατετράστιχα ὁμοιοκατάληκτα.

Στὴ σὲρα «Ἡ ὥρα τοῦ γιᾶ» ποὺ παρουσιάζουν οἱ ἐκδόσεις μας, ὁ Παπακωνσταντίνου μᾶς προσφέρει τὸ ἱστορικὸ βιβλίο τοῦ «Ἀθανάσιος Διάκος». Ἐνα ἔργο γιὰ παιδιὰ ποὺ μᾶς μιλάει γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἥρωα τῆς Ἀλαμάνας.

Ὁ Γκιόσις Μπινιάρης γεννήθηκε καὶ σπούδασε στὸν Πειραιᾶ. Παρακολούθησε μαθήματα Νομικῆς σὲ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Πολὺ νέος ἀκόμα, δημοσίεψε σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τοῦ Πειραιᾶ, ἀρθρα, μελέτες, διηγήματα καὶ, χρονολογούμενα, καθὼς καὶ τὰ πρῶτα του σχεδιασμένα τὰ μυθιστορήματα «Μίρκια» καὶ «Ριγμένη στὴ βιοπάλη». Ἐργα νεανικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ ἐξέλιγγα.

Στὸν Πειραιᾶ ἀκόμα ἀσκήθηκε ὁ Γκιόσις Μπινιάρης καὶ στὰ πρῶτα του θεατρικὰ δοκίμια, ἀνεβαίνοντας μὲ ἐπιτυχία σὲ «Δημοτικὸ» θέατρο τρεῖς θεατρικὰ ἔργα. Στὰ 1949 κυκλοφορεῖ τὸ πρῶτο βιβλίο του, μὴ σὲρα διηγήματα μὲ τὸν τίτλο «Μαριονέτες». Τὸ 1953 ἔπαιξε μᾶς χαρίζει τὸ ἐξαιρετικὸ μυθιστορημὰ του: «Τὸ ἀγρόν τῆς γλαστῆς χειρὸς» καὶ τὸ 1960 τὴ συλλογὴ διηγημάτων «Τελευταῖο Ἑσπερινός».

Μέσα στὴ φετινὴ χρονιά κυκλοφορεῖ τὸ βιβλίο του «Ἀντρέας Μιαούλης», ἑνα βιβλίο παικτικὸ - ἱστορικὸ ποὺ θὰ μᾶς δώσουν μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια οἱ παιδικὲς ἐκδόσεις «Καμπανά».

Ὁ Γκιόσις Μπινιάρης γεννήθηκε καὶ σπούδασε στὸν Πειραιᾶ. Παρακολούθησε μαθήματα Νομικῆς σὲ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Πολὺ νέος ἀκόμα, δημοσίεψε σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τοῦ Πειραιᾶ, ἀρθρα, μελέτες, διηγήματα καὶ, χρονολογούμενα, καθὼς καὶ τὰ πρῶτα του σχεδιασμένα τὰ μυθιστορήματα «Μίρκια» καὶ «Ριγμένη στὴ βιοπάλη». Ἐργα νεανικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ ἐξέλιγγα.

Στὸν Πειραιᾶ ἀκόμα ἀσκήθηκε ὁ Γκιόσις Μπινιάρης καὶ στὰ πρῶτα του θεατρικὰ δοκίμια, ἀνεβαίνοντας μὲ ἐπιτυχία σὲ «Δημοτικὸ» θέατρο τρεῖς θεατρικὰ ἔργα. Στὰ 1949 κυκλοφορεῖ τὸ πρῶτο βιβλίο του, μὴ σὲρα διηγήματα μὲ τὸν τίτλο «Μαριονέτες». Τὸ 1953 ἔπαιξε μᾶς χαρίζει τὸ ἐξαιρετικὸ μυθιστορημὰ του: «Τὸ ἀγρόν τῆς γλαστῆς χειρὸς» καὶ τὸ 1960 τὴ συλλογὴ διηγημάτων «Τελευταῖο Ἑσπερινός».

Μέσα στὴ φετινὴ χρονιά κυκλοφορεῖ τὸ βιβλίο του «Ἀντρέας Μιαούλης», ἑνα βιβλίο παικτικὸ - ἱστορικὸ ποὺ θὰ μᾶς δώσουν μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια οἱ παιδικὲς ἐκδόσεις «Καμπανά».

Ὁ Δημήτρης Γιάκος γεννήθηκε σὲ Ἀργεῖο τὸ 1914 καὶ ἀδασε στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπ' ὅπου ἔγινε τὸ πτυχίο του στὰ 1942. Παράλληλα, παρακολούθησε καὶ θήματα Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Φιλολογίας.

Στὰ Γράμματα ἐμφανίστηκε ἀπὸ μαθητῆς ἀκόμα τοῦ Γυμνασίου δημοσιεύοντας ποικίλη συνεργασία στὶς τοπικὲς ἐφημερίδες καὶ στὰ λογοτεχνικὰ Περιοδικὰ τῆς πρωτεύουσας, στοὺς λογοτεχνικοὺς διαγωνισμοὺς τῶν ὁσίων διακριτικῆς ἐπαινετημίας, βραβεῖα ἢ ἐκαίνους. («Ἐβδόμη» 1933, «Ἑσπερος» 1937, «Μοῦσα» 1949 καὶ ἐφημερίδες «Ἡ Καθημερινή» 1950).

Τὸπως πολλὰ βιβλία, διηγήματα καὶ μελέτες. Ὁ τομέας διὰ ποὺ τραβῆσε, περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλο, τὸ ἐνδιαφέρον συγγραφέως μας εἶναι τὸ Παιδικὸ Λογοτεχνία. Μέχρι σήμερα ἔκκυκλοφορεῖ τὰ παιδικὰ βιβλία του, «Δέκα Ἀνθρακῶν», «Ἐθνη Ἐσπερίτες», «Τὰ σήμαντρα τῆς Ἀγίας - Σοφίας» καὶ ἄλλα.

Στὴ σὲρα τῶν ἐκδόσεών μας θὰ κυκλοφορήσῃ τὰ: «Στὴ γὰ τοῦ Μύθου», «Παραμύθια τῆς Κύπρου» καὶ «Βασίλειος Δι' Ἀκρίτας». Τρεῖς διαλεχτὰ βιβλία, ποὺ θὰ διαβασθοῦν καὶ θ' ἀπὸ τὸν πολὺν ἀπ' τὸ παιδί.

Ὁ Γκιόσις Μπινιάρης γεννήθηκε καὶ σπούδασε στὸν Πειραιᾶ. Παρακολούθησε μαθήματα Νομικῆς σὲ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Πολὺ νέος ἀκόμα, δημοσίεψε σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τοῦ Πειραιᾶ, ἀρθρα, μελέτες, διηγήματα καὶ, χρονολογούμενα, καθὼς καὶ τὰ πρῶτα του σχεδιασμένα τὰ μυθιστορήματα «Μίρκια» καὶ «Ριγμένη στὴ βιοπάλη». Ἐργα νεανικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ ἐξέλιγγα.

Στὸν Πειραιᾶ ἀκόμα ἀσκήθηκε ὁ Γκιόσις Μπινιάρης καὶ στὰ πρῶτα του θεατρικὰ δοκίμια, ἀνεβαίνοντας μὲ ἐπιτυχία σὲ «Δημοτικὸ» θέατρο τρεῖς θεατρικὰ ἔργα. Στὰ 1949 κυκλοφορεῖ τὸ πρῶτο βιβλίο του, μὴ σὲρα διηγήματα μὲ τὸν τίτλο «Μαριονέτες». Τὸ 1953 ἔπαιξε μᾶς χαρίζει τὸ ἐξαιρετικὸ μυθιστορημὰ του: «Τὸ ἀγρόν τῆς γλαστῆς χειρὸς» καὶ τὸ 1960 τὴ συλλογὴ διηγημάτων «Τελευταῖο Ἑσπερινός».

Μέσα στὴ φετινὴ χρονιά κυκλοφορεῖ τὸ βιβλίο του «Ἀντρέας Μιαούλης», ἑνα βιβλίο παικτικὸ - ἱστορικὸ ποὺ θὰ μᾶς δώσουν μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια οἱ παιδικὲς ἐκδόσεις «Καμπανά».

Ὁ Γκιόσις Μπινιάρης γεννήθηκε καὶ σπούδασε στὸν Πειραιᾶ. Παρακολούθησε μαθήματα Νομικῆς σὲ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Πολὺ νέος ἀκόμα, δημοσίεψε σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τοῦ Πειραιᾶ, ἀρθρα, μελέτες, διηγήματα καὶ, χρονολογούμενα, καθὼς καὶ τὰ πρῶτα του σχεδιασμένα τὰ μυθιστορήματα «Μίρκια» καὶ «Ριγμένη στὴ βιοπάλη». Ἐργα νεανικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ ἐξέλιγγα.

Στὸν Πειραιᾶ ἀκόμα ἀσκήθηκε ὁ Γκιόσις Μπινιάρης καὶ στὰ πρῶτα του θεατρικὰ δοκίμια, ἀνεβαίνοντας μὲ ἐπιτυχία σὲ «Δημοτικὸ» θέατρο τρεῖς θεατρικὰ ἔργα. Στὰ 1949 κυκλοφορεῖ τὸ πρῶτο βιβλίο του, μὴ σὲρα διηγήματα μὲ τὸν τίτλο «Μαριονέτες». Τὸ 1953 ἔπαιξε μᾶς χαρίζει τὸ ἐξαιρετικὸ μυθιστορημὰ του: «Τὸ ἀγρόν τῆς γλαστῆς χειρὸς» καὶ τὸ 1960 τὴ συλλογὴ διηγημάτων «Τελευταῖο Ἑσπερινός».

Μέσα στὴ φετινὴ χρονιά κυκλοφορεῖ τὸ βιβλίο του «Ἀντρέας Μιαούλης», ἑνα βιβλίο παικτικὸ - ἱστορικὸ ποὺ θὰ μᾶς δώσουν μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια οἱ παιδικὲς ἐκδόσεις «Καμπανά».

Ὁ Γκιόσις Μπινιάρης γεννήθηκε καὶ σπούδασε στὸν Πειραιᾶ. Παρακολούθησε μαθήματα Νομικῆς σὲ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Πολὺ νέος ἀκόμα, δημοσίεψε σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τοῦ Πειραιᾶ, ἀρθρα, μελέτες, διηγήματα καὶ, χρονολογούμενα, καθὼς καὶ τὰ πρῶτα του σχεδιασμένα τὰ μυθιστορήματα «Μίρκια» καὶ «Ριγμένη στὴ βιοπάλη». Ἐργα νεανικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ ἐξέλιγγα.

Στὸν Πειραιᾶ ἀκόμα ἀσκήθηκε ὁ Γκιόσις Μπινιάρης καὶ στὰ πρῶτα του θεατρικὰ δοκίμια, ἀνεβαίνοντας μὲ ἐπιτυχία σὲ «Δημοτικὸ» θέατρο τρεῖς θεατρικὰ ἔργα. Στὰ 1949 κυκλοφορεῖ τὸ πρῶτο βιβλίο του, μὴ σὲρα διηγήματα μὲ τὸν τίτλο «Μαριονέτες». Τὸ 1953 ἔπαιξε μᾶς χαρίζει τὸ ἐξαιρετικὸ μυθιστορημὰ του: «Τὸ ἀγρόν τῆς γλαστῆς χειρὸς» καὶ τὸ 1960 τὴ συλλογὴ διηγημάτων «Τελευταῖο Ἑσπερινός».

Μὲ τὶς νέες τοῦτες ἐκδόσεις μας, καὶ ἄλλες ποὺ θὰ ἐπακολουθήσουν, ἀνοίγονται νέοι δρόμοι στὸ παιδικὸ βιβλίο. Ὑποστηρίζουμε μὲ βεβαιότητα ὅτι εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ